

Jaarverslag 2008

Sustainable design & engineering

Profiel

Grontmij N.V. is in 1915 opgericht met als doelstelling: de verbetering en ontginning van gronden (Grondverbetering en Ontginningsmaatschappij) voor de landbouw en de inrichting van het landelijk gebied. De laatste eeuw heeft de onderneming zich ontwikkeld en verbreed. De kern echter blijft hetzelfde: Grontmij creëert waarde voor haar klanten en aandeelhouders door een duurzame woon- en werkomgeving te ontwerpen en te realiseren.

Grontmij wil de beste lokale dienstverlener zijn voor ontwerp, advisering, management, engineering en contracting in de sectoren milieu, water, energie, bouw, industrie en infrastructuur.

Wij willen dit bereiken door plannen voor de toekomst te ontwerpen en te realiseren samen met mensen en partijen in de regio's waar we werkzaam zijn.

Onze hoogopgeleide en deskundige medewerkers hebben een grondige kennis van de markt en bieden een integraal dienstenpakket voor alle projectstadia.

Jaarverslag 2008

Sustainable design & engineering

Inhoud

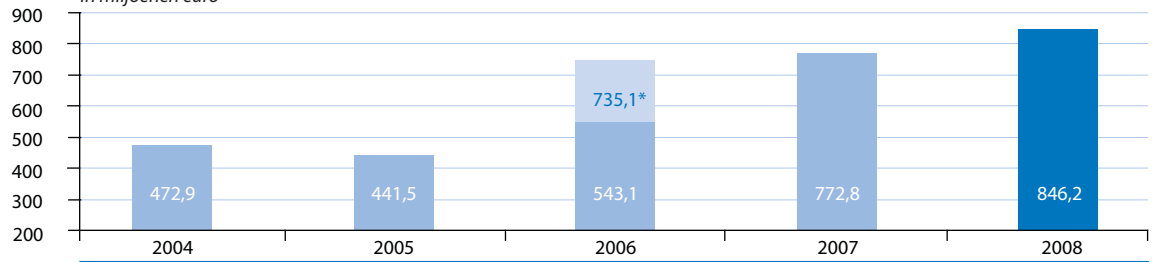
Kerncijfers	3
Overzicht 2008	4
Voorwoord	8
Informatie voor de aandeelhouders	10
Raad van Commissarissen	13
Bericht van de Raad van Commissarissen	14
Vergaderingen	14
Commissies	15
Remuneratierapport	15
Samenstelling	18
Jaarrekening en dividend	19
Raad van Bestuur	22
Verslag van de Raad van Bestuur	24
Mission statement, doelstellingen en strategie	24
Markten	29
Risicomanagement	37
Financiële gang van zaken	43
Organisatie en personeel	50
Corporate Governance	52
Verklaringen	55
Verslag duurzaam ondernemen	58
Jaarrekening	71
Verslag van Stichting Preferente Aandelen Grontmij	127
Verslag van Stichting Administratiekantoor van Aandelen Grontmij N.V.	128
Landenmanagement	130

		2008	2007	2006	2005	2004
Opbrengsten	EUR 1.000					
Som der bedrijfsopbrengsten		846.223	772.846	543.122	441.481	472.884
Projectkosten van derden		182.254	174.701	158.612	147.977	184.343
Netto-bedrijfsopbrengsten		663.969	598.145	384.510	293.504	288.541
Werknemers (gemiddeld)	fte					
Eigen werknemers		6.816	6.256	4.140	3.391	3.381
Ingeleend personeel		511	400	334	279	230
Totaal		7.327	6.656	4.474	3.670	3.611
Medewerkers (per einde jaar)	fte	7.478	6.780	6.337	3.514	3.502
Winstgevendheid						
Resultaat voor rente en belastingen (EBIT)	EUR 1.000	58.186	47.992	30.362	20.036	18.415
Amortisatie immateriële activa	EUR 1.000	6.948	6.087	2.633	-	-
Resultaat voor rente, belastingen en amortisatie (EBITA)	EUR 1.000	65.134	54.079	32.995	20.036	18.415
EBIT als percentage van som der bedrijfsopbrengsten	%	6,9	6,2	5,6	4,5	3,9
EBIT als percentage van netto-bedrijfsopbrengsten	%	8,8	8,0	7,9	6,8	6,4
EBITA als percentage van som der bedrijfsopbrengsten	%	7,7	7,0	6,1	4,5	3,9
EBITA als percentage van netto-bedrijfsopbrengsten	%	9,8	9,0	8,6	6,8	6,4
Winst na belastingen	EUR 1.000	38.770	32.720	22.053	13.229	11.388
Winst na belastingen als percentage van som der bedrijfsopbrengsten	%	4,6	4,2	4,1	3,0	2,4
Winst na belastingen als percentage van netto-bedrijfsopbrengsten	%	5,8	5,5	5,7	4,5	3,9
Winst per werknemer	€	5.291	4.916	4.929	3.605	3.154
Return on Equity	%	23,3	22,1	18,7	14,1	11,2
Aandelen*						
Uitstaande aantal, ultimo		17.764.920	17.794.920	17.794.920	16.164.920	16.164.920
Uitstaande aantal, gemiddeld		17.764.920	17.794.920	16.698.252	16.164.920	16.164.920
Winst per aandeel	€	2,16	1,84	1,31	0,81	0,69
Dividend per aandeel (2008: voorstel)	€	1,15	1,10	0,75	0,53	0,44
Dividend/winst per aandeel	%	53	60	57	65	64
Hoogste koers	€	30	41	23	15	10
Laagste koers	€	14	22	15	10	6
Slotkoers	€	18	24	22	15	10
Balans einde jaar						
Totaal eigen vermogen	EUR 1.000	174.943	157.203	138.708	97.042	91.247
Totaal activa	EUR 1.000	627.344	596.619	533.810	351.399	327.672
Immateriële activa en goodwill	EUR 1.000	202.071	168.776	170.723	8.834	8.361
Leningen en overige kredieten	EUR 1.000	116.330	102.211	117.707	32.674	18.544
Solvabiliteit	%	27,9	26,4	26,0	27,6	27,8

* Aangepast voor aandelensplitsing in verhouding 1:4 per 1 juni 2007

Bedrijfsopbrengsten

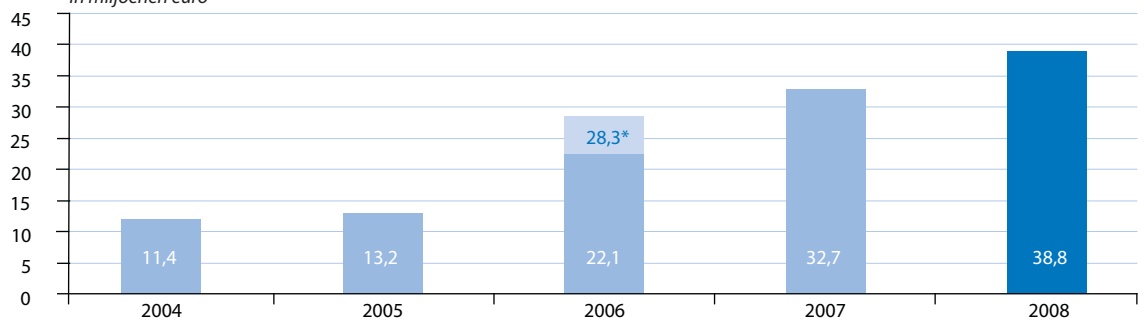
In miljoenen euro

*2006 pro forma (inclusief 12 maanden Carl Bro)

Resultaat na belastingen

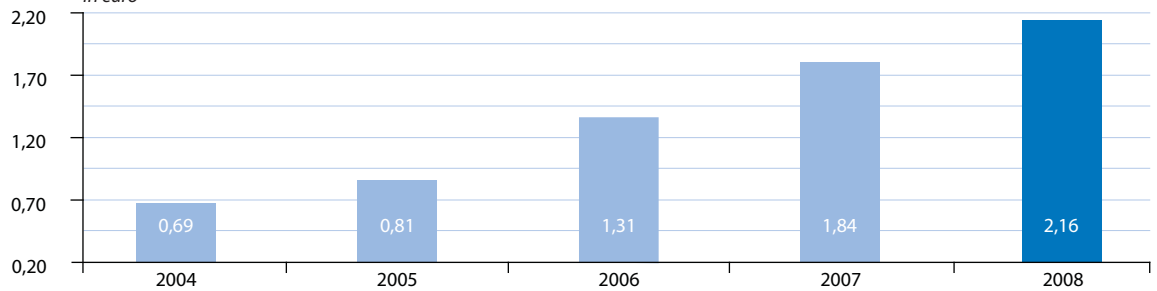
In miljoenen euro

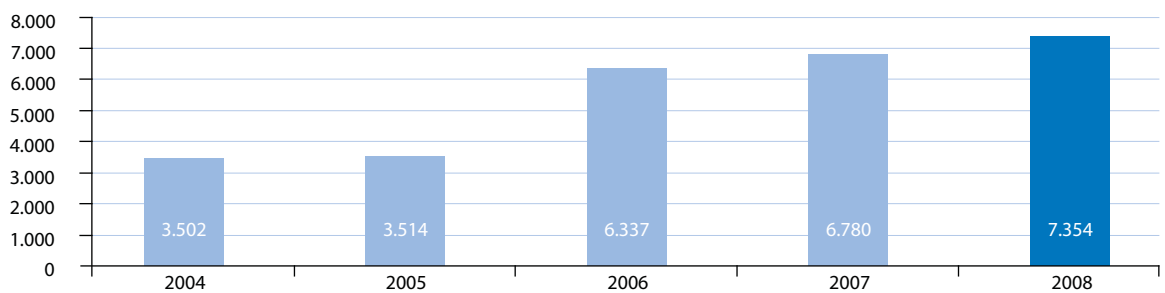
*2006 pro forma (inclusief 12 maanden Carl Bro)

Winst per aandeel

In euro

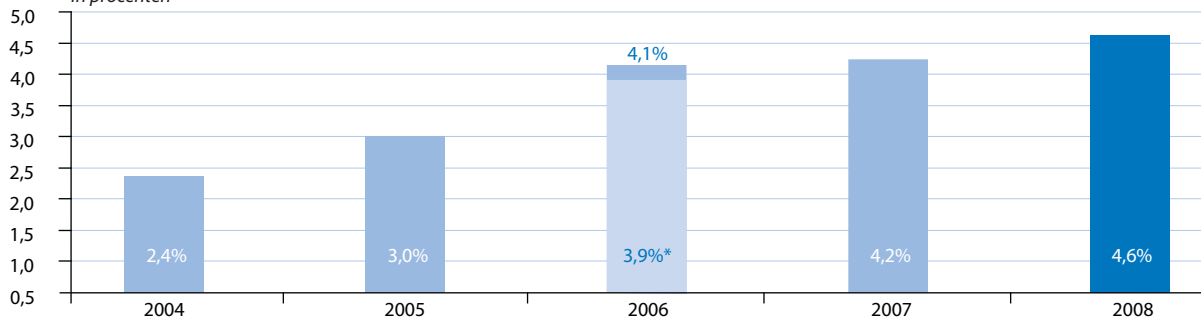

Aantal medewerkers ultimo (fte)

Nettomarge

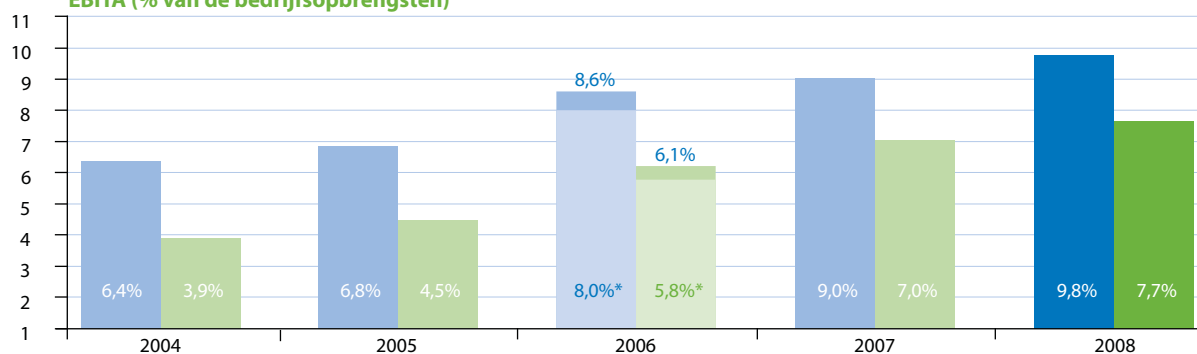
In procenten

*2006 pro forma (inclusief 12 maanden Carl Bro)

EBITA (% van de netto-bedrijfsopbrengsten)

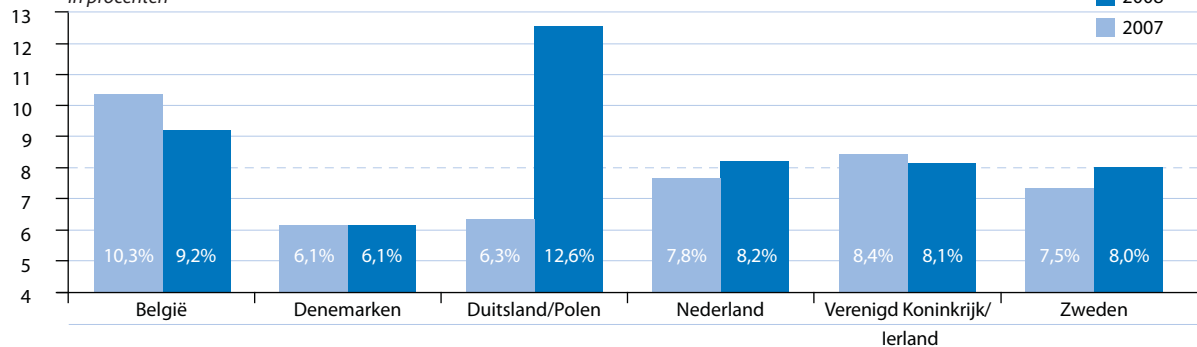
EBITA (% van de bedrijfsopbrengsten)

*2006 pro forma (inclusief 12 maanden Carl Bro)

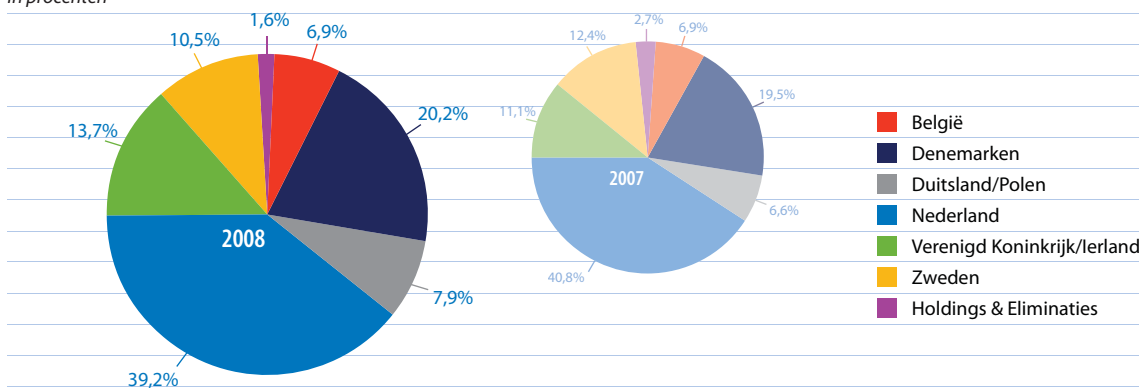
EBIT per land (amortisatie gealloceerd in Holdings & Eliminaties)

In procenten

Bedrijfsopbrengsten per land

In procenten

Milieu | voortdurend de uitdaging aangaan

Regionale & landelijke ontwikkeling Milieumanagement Bodem
Afval Natuur & ecologie Buitensport & recreatie

Eind 2008, in een tijd met veel economische onzekerheden, kan Grontmij terugkijken op een periode waarin veel is gerealiseerd. De afgelopen vijf jaar zijn de strategie en de dienstenportefeuille aangepast, is onze schuldenlast aanzienlijk verminderd en onze winstgevendheid toegenomen. Dankzij de acquisitie en de daaropvolgende integratie van Carl Bro, is de Groep uitgegroeid tot een belangrijke Europese speler. In 2008 hebben wij onze activiteiten in het buitenland verder versterkt door strategische acquisities. Zo hebben wij in het Verenigd Koninkrijk Whitelaw Turkington, Trett Consultants en Roger Preston & Partners overgenomen. In Zweden namen wij Teldako over, en in Polen KPI System. In België verkregen we een deelneming in de Libost Groep en in Nederland versterkten we ons onder andere door de overname van Stoel & Partners. Onze projectontwikkeling- en afvalverwerkingsactiviteiten zijn verder afgebouwd. We hebben een aantal prestigieuze prijzen gewonnen en hebben onszelf geprofileerd in internationale debatten over duurzaamheid. Aan het eind van 2008 is onze orderportefeuille met ruim een jaar goed gevuld.

De belangrijkste doelstellingen die in 2008 zijn bereikt:

- operationele marge (EBITA over de totale bedrijfsopbrengsten) van 7,7%;
- stijging van de winst per aandeel van meer dan 17% t.o.v. 2007;
- interest cover ratio >9,3;
- € 20 miljoen aflossing van de financiering voor Carl Bro en de Britse acquisities.

Onze kracht ligt in de combinatie van gedegen kennis van technische en milieu gerelateerde oplossingen, organisatorische vaardigheden en projectmanagement binnen de gehele levenscyclus van de gebouwde en natuurlijke omgeving. Ons uitgebreide kantorennetwerk in Europa zorgt ervoor dat we een substantiële bijdrage kunnen leveren aan een duurzame woon- en werkomgeving. Deze bijdrage leveren wij niet alleen in grote projecten maar vooral in tal van kleinere regionale projecten. Vanaf 2009 zullen wij het Global Reporting Initiative in de gehele Groep doorvoeren. Duurzaam en maatschappelijk betrokken ondernemen ligt besloten in het dagelijks werk van onze planners, ontwerpers en ingenieurs. De internationale economische crisis geeft aanleiding tot een nieuwe visie op een duurzame samenleving en economie. Klimaatveranderingen en de behoefte aan meer duurzaamheid in de wereldeconomie dwingen ons tot het onderzoeken en ontwikkelen van nieuwe concepten en oplossingen via multidisciplinaire processen.

Wij beogen een toonaangevende onderneming te zijn voor duurzaam ontwerp(en), consultancy en management. Dankzij de grote inzet en uitstekende samenwerking van onze medewerkers, hebben wij al grote stappen in de juiste richting gezet. De Raad van Bestuur wil graag zijn dank betuigen aan alle klanten en medewerkers van Grontmij.

Douwe van der Werf, CFO van Grontmij N.V., heeft besloten de onderneming te verlaten. Meer dan vijf jaar heeft hij een succesvolle bijdrage geleverd aan de ontwikkeling en herstructurering van Grontmij. Wij danken de heer Van der Werf voor zijn enorme inzet, loyaliteit en bijdrage aan de herstructurering en groei van de onderneming.

De vooruitzichten voor 2009

Wat begon als de Amerikaanse hypotheekcrisis is in het najaar van 2008 snel veranderd in een wereldwijde financiële crisis. De impact is enorm en de gevolgen zijn duidelijk merkbaar in de reële economieën van zowel onze thuismarkten als in de rest van de wereld.

Sinds het vierde kwartaal van vorig jaar zijn de marktomstandigheden verder verslechterd hetgeen met name wordt gevoeld in de bouw en in de bouw en industrie gerelateerde diensten. Onze focus op duurzaam ontwerp en managementdiensten leidt tot een sterke opdrachtenstroom in de energie-, water- en milieusector. SHARON en Pharmafilter maar ook andere innovatieve technologieën leveren daar een belangrijke bijdrage aan.

Onze kennis en de groeiende behoefte van onze klanten in de sector infrastructuur genereren eveneens een consistente en structurele stroom van opdrachten.

Aangezien circa 70% van onze opdrachten afkomstig is van (semi-)overheden en wij een goed gevuld en gediversifieerd orderboek in Europa hebben, is Grontmij goed gepositioneerd.

Als gevolg van de economische crisis hebben sommige overheden stimuleringsplannen aangekondigd die tot aanzienlijke investeringen in belangrijke infrastructurele en energiebesparende projecten zullen leiden. Wij verwachten dat dit de komende jaren een positief effect kan hebben op het merendeel van onze activiteiten. Aan de andere kant leiden de verslechterende marktomstandigheden tot meer onzekerheid en grotere onvoorspelbaarheid over marktgroei en prijsvorming. Wij spelen hierop in door scherper te sturen op onze kosten en nog beter te luisteren naar de behoeften van onze klanten.

Onze strategie is helder, onze portefeuille is goed gespreid en we beschikken over betrokken en ervaren medewerkers. Hoewel we met vertrouwen naar de toekomst kijken, is het een uitdagend perspectief om in 2009 het resultaat van 2008 te evenaren.

De Bilt, 11 maart 2009

Sylvo Thijsen
Voorzitter Raad van Bestuur

KAPITAALSTRUCTUUR, CERTIFICERING EN BEURSNOTERING

Het maatschappelijk kapitaal van Grontmij bestaat uit 30 miljoen gewone aandelen met een nominale waarde van € 0,25 en uit 30 miljoen preferente aandelen met een nominale waarde van € 0,25. Per 31 december 2008 waren er 17.764.920 gewone aandelen geplaatst. Er waren per diezelfde datum geen preferente aandelen geplaatst. Stichting Administratiekantoor van Aandelen Grontmij N.V. (de 'Stichting') beheert circa 98% van de gewone aandelen van Grontmij waarvoor certificaten zijn uitgegeven. De certificaten van gewone aandelen van Grontmij staan genoteerd aan de effectenbeurs van Euronext Amsterdam en zijn opgenomen in de Amsterdam Small Cap Index (AScX). Ultimo 2008 bedroeg de beurswaarde van Grontmij € 311 miljoen (koers € 17,51 eind 2008).

Naast de wettelijke beperkingen, gelden geen beperkingen voor de overdracht van aandelen of certificaten van aandelen. Er zijn geen speciale zeggenschapsrechten verbonden aan gewone of preferente aandelen. Houders van certificaten van gewone aandelen kunnen hun certificaten onbeperkt inwisselen voor gewone aandelen. Het verslag over 2008 van de Stichting is opgenomen op pagina 128.

RESULTAAT EN DIVIDEND PER AANDEEL

Grontmij streeft naar een jaarlijkse stijging van de winst per aandeel en wil aandeelhouders hiervan laten profiteren. De winst per aandeel in 2008 is met 17,4% gestegen naar € 2,16 (2007: € 1,84). Voor de bepaling van het dividendvoorstel over 2008 zijn de solvabiliteit, liquiditeit en verwachte kasstromen in aanmerking genomen. Op grond van deze overwegingen, zal het dividend over 2008, zoals voorgesteld aan de jaarlijkse Aandeelhoudersvergadering van 14 mei 2009, € 1,15 (2007: € 1,10) per aandeel bedragen. Dit betekent dat ruim 53% van de winst als dividend ter beschikking wordt gesteld. Het dividend zal in contanten worden uitgekeerd.

INVESTOR RELATIONS

Grontmij streeft naar een voor iedereen gelijktijdige toegang tot relevante financiële en niet-financiële informatie. Wij verstrekken informatie over de financiële resultaten, de strategie en de ontwikkelingen binnen de Groep via ons jaarverslag en door regelmatige publicatie van persberichten. Daarnaast onderhoudt Grontmij actief contacten met de financiële sector via roadshows (individuele bijeenkomsten met beleggers), beleggersconferenties en analistenbijeenkomsten. In 2008 zijn er roadshows georganiseerd in de zes thuismarkten van Grontmij (België, Denemarken, Duitsland, Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden) en in Frankrijk. De voorzitter van de Raad van Bestuur en de CFO zijn nauw betrokken bij alle activiteiten rond investor relations. De jaarlijkse pers- en analistenbijeenkomsten en de aandeelhoudersvergadering zijn via audiowebcasting te volgen.

In 2008 hebben wij meer kwalitatieve en kwantitatieve informatie verstrekt over de resultaten in het eerste en derde kwartaal. Vergeleken met voorgaande jaren omvat onze berichtgeving over de halfjaar- en eindejaarsresultaten meer informatie over geografische segmentatie, marktontwikkelingen en autonome groei.

PARTICIPATIEREGELINGEN MEDEWERKERS

In 1999 heeft Grontmij een werknemersparticipatieregeling ingevoerd. Deze regeling biedt onze Nederlandse medewerkers de mogelijkheid via Stichting Medewerkerparticipatie Grontmij te investeren in de vennootschap zonder transactiekosten of bewaarvergoedingen. Deze participaties worden vertegenwoordigd door certificaten van aandelen die de Stichting op de effectenbeurs van Euronext Amsterdam heeft gekocht. Ultimo 2008 waren 2.725 medewerkers (2007: 2.968) geregistreerd voor 94.050 participaties (2007: 99.248).

In 2008 is een nieuwe participatieregeling geïntroduceerd. De nieuwe regeling is bedoeld voor alle medewerkers van Grontmij met uitzondering van de leden van de Raad van Bestuur. Tot dusver is de regeling ingevoerd in Nederland, het Verenigd Koninkrijk, Ierland en Polen. Volgens de nieuwe regeling en op basis van een besluit van de Raad van Bestuur mogen medewerkers tot een bepaald percentage van hun vaste salaris via Stichting Employee Share Purchase Plan investeren in de vennootschap. De medewerker verwerft participaties in Stichting Employee Share Purchase Plan, die een overeenkomend aantal certificaten in Grontmij N.V. op Euronext Amsterdam verwerft. De participaties worden uitgegeven met een korting van 15% op de onderliggende marktwaarde van de certificaten. Participaties moeten gedurende een termijn van drie jaar worden aangehouden. Daarna ontvangt elke medewerker één aanvullende participatie voor elke vier participaties die hij of zij bezit. Deze aanvullende participaties en de corresponderende aanvangsparticipaties moeten nog eens twee jaar worden aangehouden voordat ze verkocht kunnen worden. Net als bij de andere regeling is de medewerker geen transactiekosten of bewaarvergoedingen verschuldigd. Eind 2008 stonden 32 medewerkers geregistreerd voor 1.973 participaties.

Het maximale bedrag dat via deze regelingen mag worden belegd, is vastgesteld op 5% van het geplaatste aandelenkapitaal van Grontmij N.V. Er bestaan geen optieregelingen bij Grontmij.

KAPITAALBELANG

Op basis van publieke informatie per 31 december 2008 en informatie verstrekt door aandeelhouders, hebben de volgende aandeelhouders een belang van 5% of meer in het aandelenkapitaal van Grontmij:

Delta Deelnemingen Fonds	10,6%
Parcom Quoted Equity Management BV	6,3%
Capital Research and Management Company	5,2%*
Aviva plc	5,1%
De heer C.A.C.C. Oomen	5,1%

* Stemrechten op deze aandelen behoren toe aan Smallcap World Fund Inc.

KERNCIJFERS PER AANDEEL

Bedragen in euro per aandeel*

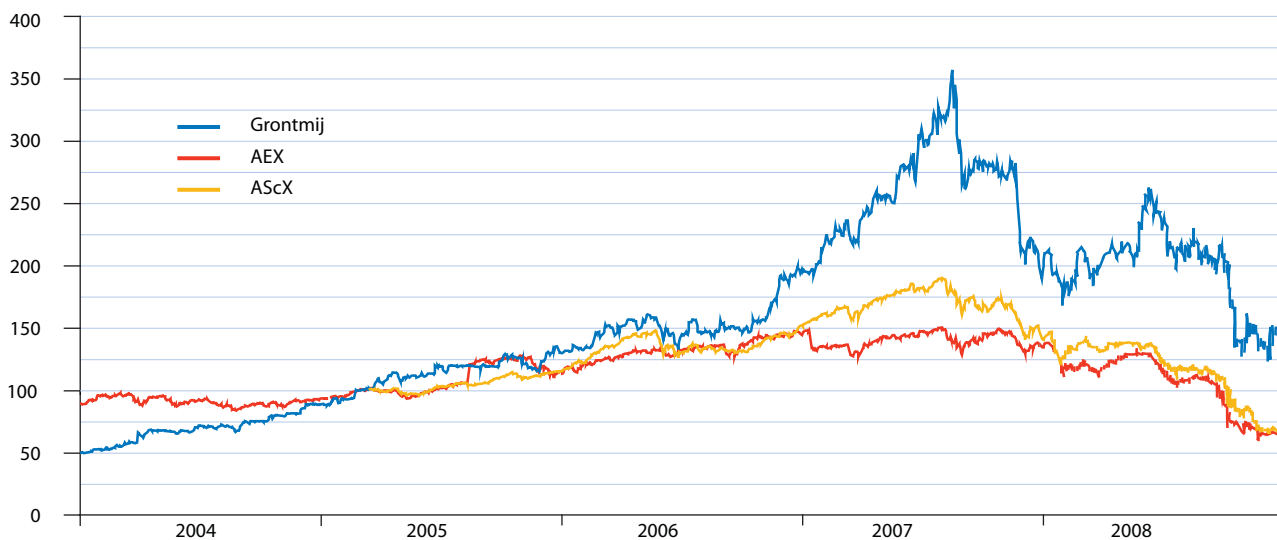
	2008	2007	2006	2005	2004
Resultaat na belastingen	2,16	1,84	1,31	0,81	0,69
Resultaat na belastingen + afschrijvingen en amortisatie	3,19	2,27	1,91	1,43	1,42
Dividend	1,15	1,10	0,75	0,53	0,44
Dividend/winstverhouding	53%	60%	61%	65%	64%
Hoogste koers	30	41	23	16	10
Laagste koers	14	22	15	10	6
Slotkoers	18	24	22	15	10
Aantal gewone aandelen (ultimo)	17.764.920	17.764.920	17.764.920	16.164.920	16.164.920
Stijging winst per aandeel	17%	40%	62%	17%	123%

* Herrekend voor aandelensplitsing per 1 juni 2007

KOERSVERLOOP

De koersontwikkeling van het Grontmij-aandeel gerelateerd aan het verloop van de AEX en AScX vanaf 2004 is als volgt:

Geïndexeerd koersverloop (100 = 3 maart 2005)

Bron: Euronext

AGENDA 2009

14 mei	Publicatie cijfers 1 ^e kwartaal 2009
14 mei	Algemene Vergadering van Aandeelhouders
20 augustus	Publicatie halfjaarcijfers 2009
12 november	Publicatie cijfers 3 ^e kwartaal 2009

De data voor 2010 worden bekend gemaakt op onze website:
www.grontmij.com/investorrelations/financialcalendar

F.L.V. Meysman (voorzitter)

Geboortejaar 1952 **Nationaliteit** Belgische **Benoemd** 2001 **Herbenoemd** 2005 **Aftredend en herbenoembaar** 2009 **Belangrijkste eerdere functies** voorzitter Raad van Bestuur Sara Lee/DE NV, executive vicepresident en director Sara Lee Corporation, Voorzitter van de Raad van Commissarissen Corporate Express NV **Lid van de Raad van Commissarissen** GIMV (Gewestelijke Investerings Maatschappij voor Vlaanderen), Spadel SA en Picanol NV.

S.E. Eisma (vicevoorzitter)

Geboortejaar 1949 **Nationaliteit** Nederlandse **Benoemd** 2005 **Aftredend en herbenoembaar** 2009 **Huidige functies** advocaat en venoot De Brauw Blackstone Westbroek NV, bijzonder hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam, lid van de commissie Kapitaalmarkt van de Autoriteit Financiële Markten, voorzitter Raad van Toezicht Hogeschool van Beeldende Kunsten, Muziek en Dans in Den Haag **Voorzitter van de Raad van Commissarissen** HAL Holding NV **Lid van de Raad van Commissarissen** Rabobank Nederland.

P.E. Lindquist

Geboortejaar 1960 **Nationaliteit** Zweedse **Benoemd** 2007 **Aftredend en herbenoembaar** 2011 **Belangrijkste eerdere functies** Group Vice President, Head of Franchise and Factory Sales Scania, Executive Vice-president Europe Alfa Laval **Huidige functie** CEO PIAB AB.

J.H.J. Zegering Hadders

Geboortejaar 1946 **Nationaliteit** Nederlandse **Benoemd** 2005 **Aftredend en herbenoembaar** 2009 **Belangrijkste eerdere functies** voorzitter ING Nederland, directeur Exploitiemaatschappij Tunnel onder de Noord, directeur Exploitiemaatschappij Wijkertunnel **Huidige functies** lid gemeenteraad Bussum, lid Raad van Toezicht ICT Regie, voorzitter Stichting Nieuw Holland, lid bestuur Fonds BKVB (Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst) **Lid van de Raad van Commissarissen** Fortis SA/NV, Econcern NV en GET Holding NV.

De leden van de Raad van Commissarissen hadden op 31 december 2008 geen (certificaten van) aandelen Grontmij in bezit. De bezoldiging van de Raad van Commissarissen is opgenomen op pagina 116.

Bericht van de Raad van Commissarissen

Voor veel van de markten waarin Grontmij opereert, is het een onstuimig jaar geweest. Het doet de Raad van Commissarissen genoeg te berichten dat Grontmij op koers is gebleven en de strategie in het verslagjaar krachtig heeft voortgezet. De prestaties zijn lovenswaardig, met name in een tijd waarin veel sectoren onder druk staan.

VERGADERINGEN

In 2008 heeft de voltallige Raad van Commissarissen zes keer vergaderd met de Raad van Bestuur. Tijdens deze vergaderingen waren alle leden aanwezig. Met het oog op de huidige economische crisis werd uitgebreid tijd besteed aan de mogelijke effecten voor Grontmij, de strategie, de resultaten, de vooruitzichten, de financieringsregelingen en het personeelsbestand. Naast deze uitgebreide besprekingen werden de strategische doelstellingen tot 2010 doorgelicht, met name in het licht van de groeiambities van Grontmij. Potentiële acquisities en desinvesteringen werden getoetst aan toekomstige groeiscenario's. In 2008 vond een aantal acquisities plaats. Drie bedrijven in het Verenigd Koninkrijk, één bedrijf in Zweden, één in Polen en twee in Nederland traden toe tot de Groep.

Ontwikkelingen in alle thuismarkten en focuslanden stonden regelmatig op de agenda, evenals specifieke marktsectoren en uitbreiding van de expertisegebieden. De Raad van Commissarissen heeft ook de corporate governance ontwikkelingen besproken met het oog op het verslag van de Monitoringscommissie Corporate Governance Code en aanbevelingen van vertegenwoordigers van belangengroepen. Het merendeel van deze aanbevelingen zijn of werden reeds toegepast. De corporate governance structuur van Grontmij is in 2008 niet gewijzigd.

De vergaderingen van de Raad van Commissarissen worden vooraf gepland om een goed toezicht op de rapportageverplichtingen van de Groep te waarborgen. De kwartaal-, halfjaar- en jaarresultaten zijn inhoudelijk beoordeeld. Vertegenwoordigers van KPMG Accountants N.V., de accountant van Grontmij, hebben de vergadering bijgewoond waarin de jaarresultaten aan de orde kwamen. Belangrijke onderwerpen gedurende het jaar waren toezicht op de financiering- en treasuryactiviteiten, budgetten en prognoses en de kasstroomsituatie van de Groep. Mede gezien de huidige volatiliteit van de financiële markten werden de koersontwikkelingen en het koersrendement in vergelijking met branchegenoten van Grontmij besproken. Ook is regelmatig gesproken over risicobeheersing- en controlesystemen, mogelijke risico's en claims, de werking van (IT)systemen, bedrijfsprocedures en scenarioplanning. Personeel staat altijd op de agenda. Prioriteitspunten zijn ontwikkelingen in personeel(sverloop), werving van professionals en managementontwikkeling. In 2008 besprak de Raad van Commissarissen Grontmij's betrokkenheid en doelstellingen ten aanzien van duurzaam en verantwoord ondernemen en de wijze waarop zij daarover rapporteert.

Twee vergaderingen van de Raad van Commissarissen zijn op locatie gehouden: een in ons kantoor in Leeds (Verenigd Koninkrijk) en de andere in onze vestiging in Waddinxveen (Nederland). Tijdens de vergadering in Leeds kwam de Raad van Commissarissen bijeen met het lokale management dat een overzicht gaf van de activiteiten per sector, economische ontwikkelingen en de vooruitzichten voor de Britse markt.

De vergadering in Waddinxveen bood de gelegenheid bijeen te komen met lokale medewerkers en werd gecombineerd met een bezoek aan een project. In het kader van het introductie- en trainingsprogramma woonden sommige niet-Nederlandse leden van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen een sessie bij met een externe advocaat die uitleg gaf over de Nederlandse corporate governance principes en best practices bepalingen.

In 2008 heeft de Raad van Commissarissen één besloten vergadering (zonder de aanwezigheid van leden van de Raad van Bestuur) gehouden. In deze vergadering besprak de Raad van Commissarissen zijn eigen functioneren en het functioneren van de commissies aan de hand van een vragenlijst die door alle leden van de Raad van Commissarissen en Raad van Bestuur was ingevuld. Voorts besprak de Raad van Commissarissen de eigen samenstelling met het oog op de specifieke bevoegdheden van elk lid, het roulatieschema en het profiel van een mogelijk toekomstig lid van de Raad van Commissarissen. Tot slot is aan de orde geweest het functioneren van de Raad van Bestuur, zowel als geheel als van de afzonderlijke leden hetgeen niet tot bijzonderheden heeft geleid.

COMMISSIES

De Raad van Commissarissen kent twee commissies. Elke commissie rapporteert over de inhoud van hun vergaderingen aan de Raad van Commissarissen in de eerstvolgende vergadering van de Raad van Commissarissen.

Auditcommissie

De Raad van Commissarissen vervult collectief de rol van auditcommissie waarvan de heer Zegering Hadders voorzitter is. De commissie heeft in 2008 vier keer vergaderd. De externe accountant heeft de vergaderingen bijgewoond waarin de halfjaar- en jaarresultaten zijn besproken.

In de vergaderingen van de auditcommissie zijn onder meer de volgende onderwerpen aan de orde geweest:

- de jaarcijfers 2007 en de kwartaal- en halfjaarcijfers 2008;
- het budget 2009;
- kwartaalvergelijking van de werkelijke cijfers met budget 2008;
- de management brief en het Verslag aan de Raad van Bestuur van de accountant;
- treasury en werkkapitaalbeheer;
- financieringspositie, waaronder aflossingsschema's en leningconvenanten;
- de inrichting en functioneren van de interne risicobeheersing- en controlesystemen van de Groep;
- de rol en het functioneren van de externe accountant;
- de rol en benoeming van de nieuwe interne auditor.

Van alle vergaderingen zijn verslagen gemaakt.

Benoemings- en beloningscommissie

In 2008 is de benoemings- en beloningscommissie, bestaande uit de heer Meysman en de heer Eisma, tweemaal bijeen geweest. Hoofdpunten in deze vergaderingen waren het afzonderlijk functioneren van leden van de Raad van Bestuur en hun beloning in 2008. Ook is gesproken over de realisatie van doelstellingen in 2007 en de hieraan verbonden, in 2008 te betalen korte termijn bonus voor leden van de Raad van Bestuur. De commissie heeft het profiel en de benoeming van een nieuwe directiesecretaris goedgekeurd en de organisatie van het hoofdkantoor van de Groep geëvalueerd. Tevens heeft de commissie gesproken over het ontwerp en de invoering van een nieuw aandelenparticipatieplan voor medewerkers.

De benoemings- en beloningscommissie heeft via verslagen van de vergaderingen de genoemde zaken aan de Raad van Commissarissen gerapporteerd. Daarnaast heeft de commissie het remuneratierapport 2008 opgesteld dat door de Raad van Commissarissen is goedgekeurd.

REMUNERATIERAPPORT

Dit rapport is opgesteld door de benoemings- en beloningscommissie en op 11 maart 2009 goedgekeurd door Raad van Commissarissen. Het verslag beschrijft het huidige beleid, zoals vastgesteld door de Buitengewone Aandeelhoudersvergaderingen in mei 2005, augustus 2006 en mei 2007. De feitelijke beloning over 2008 is opgenomen in de jaarrekening op pagina 116. Sinds mei 2007 is het beloningsbeleid ongewijzigd gebleven. In 2008 is het beleid geëvalueerd, hetgeen heeft geleid tot één aanpassing, die in dit verslag wordt beschreven.

Remuneratiebeleid

Algemeen

Doel van ons remuneratiebeleid is het aantrekken, motiveren en behouden van gekwalificeerde bestuursleden die bijdragen aan het succes op lange termijn van Grontmij als vooraanstaand advies- en ingenieursbureau dat hoofdzakelijk in Noordwest-Europa actief is. Het beleid is er tevens op gericht leden van de Raad van Commissarissen te belonen voor hun bijdrage aan de resultaten en aandeelhouderswaarde van de Groep.

Beloning van de Raad van Commissarissen

De benoemings- en beloningscommissie toetst periodiek de beloning voor de leden van de Raad van Commissarissen. De Aandeelhoudersvergadering stelt de feitelijke beloning vast. De leden van de Raad van Commissarissen ontvangen een vaste vergoeding die geen verband houdt met de resultaten van de Groep.

In 2007 heeft de Aandeelhoudersvergadering het voorstel goedgekeurd om de vergoeding van de leden van de Raad van Commissarissen vast te stellen op € 28.000 per jaar en de vergoeding van de voorzitter van de Raad van Commissarissen op € 40.000 per jaar. Daarnaast is het voorstel goedgekeurd om een bedrag van € 1.000 per vergadering te vergoeden aan die leden van de Raad van Commissarissen waarvoor geldt dat de betreffende vergadering plaatsvindt buiten het land waar het betreffende lid van de Raad van Commissarissen domicilie heeft. De goedgekeurde beloning van de Raad van Commissarissen geldt als reële vergoeding voor de uit te voeren taken en verantwoordelijkheden voor een Raad van Commissarissen van een internationale, beursgenoteerde onderneming. De beloning voor de Raad van Commissarissen in 2008 is opgenomen op pagina 116.

Beloning van de Raad van Bestuur

■ **Contractvoorwaarden:** Mevrouw Nørgaard is in augustus 2006 benoemd voor een periode van vier jaar. De overige leden van de Raad van Bestuur hebben een contract voor onbepaalde tijd. Indien leden van de Raad van Bestuur gevraagd wordt af te treden, ontvangen zij een vergoeding gelijk aan één jaarsalaris. Er bestaan geen specifieke overeenkomsten tussen leden van de Raad van Bestuur en Grontmij N.V. die voorzien in een uitkering bij beëindiging van het dienstverband of ontslag als lid van de Raad van Bestuur na een openbaar overnamebod op de onderneming.

■ **Benchmarking en referentiegroep:** Het beloningsniveau van de leden van de Raad van Bestuur is gebaseerd op een vergelijking met het beloningsniveau van de leden van de Raad van Bestuur van een groep andere beursgenoteerde en niet-beursgenoteerde Europese ondernemingen die in dezelfde sector actief zijn, rekening houdend met complexiteit, omvang en risicoprofiel (de referentiegroep). Daarnaast wordt het beloningsniveau van elk lid vastgesteld door de specifieke verantwoordelijkheden van het betreffende lid in aanmerking te nemen. De referentiegroep bestaat uit: ARCADIS, Fugro, DHV, Ballast Nedam, WS Atkins plc, WSP, Sweco en de Pöyry Group. In de vergelijking zijn de volgende elementen van de totale beloning opgenomen: totaal van alle cash betalingen (vaste en variabele beloning) plus lange termijn incentives zoals aandelen- en/of optieregelingen. Het vergelijkingsonderzoek wordt uitgevoerd door de Benoemings- en beloningscommissie met hulp van een externe adviseur op het gebied van remuneratie. Het laatste vergelijkingsonderzoek heeft in 2006 plaatsgevonden.

■ **Vaste beloning:** De bandbreedten van het vaste jaarsalaris zijn in 2006 vastgesteld. Binnen de bandbreedten stelt de Raad van Commissarissen de vaste jaarsalarissen van de Raad van Bestuur vast. De bandbreedten worden in principe jaarlijks geïndexeerd. In 2007 daarentegen, zijn noch de bandbreedte noch de vaste salarissen gewijzigd. In 2008 heeft indexatie (4%) geleid tot de volgende nieuwe bandbreedten:

Voorzitter van de Raad van Bestuur:	€ 364.000	–	€ 437.000
Overige leden van de Raad van Bestuur:	€ 260.000	–	€ 333.000
Mevrouw B.W. Nørgaard:	€ 364.000	–	€ 437.000

Binnen deze bandbreedten is de vaste beloning van leden van de Raad van Bestuur in 2008 opgetrokken op basis van hun functioneren. Nadere informatie is opgenomen op pagina 116. Met het oog op de huidige economische marktomstandigheden heeft de Raad van Bestuur aan de Raad van Commissarissen voorgesteld geen voorstel te doen aan de Aandeelhoudersvergadering om de bandbreedte van de individuele salarissen over 2009 aan te passen noch de salarissen in 2009 te verhogen. De Raad van Commissarissen is akkoord met dit voorstel.

■ **Variabele beloning:** Bij het ontwikkelen van het beloningsbeleid heeft de Raad van Commissarissen een analyse gemaakt van het mogelijke resultaat van de variabele beloningselementen en het effect daarvan op de beloning. De variabele beloning bestaat uit twee elementen: een resultaatafhankelijke bonus en een waardeafhankelijke bonus. De variabele beloning is gekoppeld aan van tevoren bepaalde, toetsbare en beïnvloedbare doelstellingen zoals hieronder beschreven. Deze doelstellingen zijn afgeleid van de lange termijn strategie van Grontmij en hebben betrekking op de strategische en financiële doelstellingen voor de periode 2007-2010.

De maximale variabele beloning voor de voorzitter van de Raad van Bestuur bedraagt 90% van het vaste jaarsalaris.

De maximale variabele beloning voor de overige leden van de Raad van Bestuur bedraagt 65% van het vaste jaarsalaris.

■ *Resultaatafhankelijke bonus*

Voor de voorzitter van de Raad van Bestuur bedraagt de resultaatafhankelijke bonus ten hoogste 60% van het vaste jaarsalaris, waarvan tweederde (40%) is gebaseerd op bedrijfsdoelstellingen en een derde (20%) op individuele doelstellingen.

Voor alle andere leden van de Raad van Bestuur bedraagt dit deel ten hoogste 45% van het vaste jaarsalaris, waarvan tweederde (30%) is gebaseerd op bedrijfsdoelstellingen en een derde (15%) op individuele doelstellingen. Uit commerciële en strategische overwegingen worden de bedrijfsdoelstellingen pas achteraf bekendgemaakt. Individuele doelstellingen worden noch vooraf noch achteraf bekend gemaakt.

De criteria voor de bedrijfsdoelstellingen waren in 2008:

a *Nettoresultaat (per aandeel) na belasting* (gewicht: 20% leden, 30% voorzitter). Doelstelling is het behalen van een nettoresultaat (per aandeel) na belasting van 13,5 tot 15% boven het niveau van 2007 (100% uitkering wanneer 15% of meer is gerealiseerd). In 2008 bedroeg het nettoresultaat per aandeel na belasting € 2,16 zodat het gestelde doel volledig is bereikt.

b *Return on Equity (RoE):* rendement op het gemiddelde eigen vermogen (gewicht: 10% voor alle leden). De doelstelling is een RoE van 15 tot 20% (100% uitkering wanneer 20% is gerealiseerd). In 2008 bedroeg deze 23,3%, waardoor de doelstelling volledig is behaald.

Individuele doelstellingen zijn afgestemd op de individuele verantwoordelijkheden van de leden van de Raad van Bestuur. Het gaat hier om vier à zes doelstellingen, waarvan enkele een kwantitatief en andere een kwalitatief karakter hebben. Twee doelstellingen zijn van financiële aard (solvabiliteit en rentedekkingsratio) en minstens twee betreffen operationele doelstellingen (zoals bijvoorbeeld groei in onze thuismarkten en het realiseren van verkoopsynergie). In 2008 is 16,0% respectievelijk 12,0% van het maximum van respectievelijk 20% en 15% behaald door de leden van de Raad van Bestuur (2007: 12,5%-13,6%).

■ *Waardeafhankelijke bonus*

Voor de voorzitter van de Raad van Bestuur bedraagt dit deel ten hoogste 30% van het vaste jaarsalaris; voor alle andere leden van de Raad van Bestuur bedraagt dit deel ten hoogste 20% van het vaste jaarsalaris. De waardeafhankelijke bonus is gekoppeld aan de gemiddelde jaarlijkse koersontwikkeling van Grontmij. De gemiddelde jaarlijkse koersontwikkeling van Grontmij wordt over een periode van drie jaar vergeleken met de gemiddelde jaarlijkse koersontwikkeling van alle aan de beurs van Euronext Amsterdam genoteerde ondernemingen die zijn opgenomen in de AEX, AMX of AScX indices. Er wordt niet uitgekeerd als de koersontwikkeling van Grontmij gelijk is aan of onder die van de groep Euronext-ondernemingen ligt. Bij een positief verschil van 10% of meer (koersontwikkeling Grontmij boven de koersontwikkeling van de groep Euronext-ondernemingen) wordt de maximale waardeafhankelijke bonus uitbetaald. Voor een positief verschil tussen meer dan 0% en 10% wordt een evenredig deel uitbetaald. De bonus wordt eens in de drie jaar uitbetaald in het boekjaar na vaststelling van de jaarrekening over het laatste jaar van de periode van drie jaar. De huidige periode van drie jaar loopt van 2006 tot en met 2008. De koersontwikkeling van Grontmij ten opzichte van de groep Euronext-ondernemingen in elk van de jaren 2006 tot en met 2008 is >10% positief. Hierdoor zal — over de jaren 2006-2008 — aan alle leden van de Raad van bestuur de maximale bonus van respectievelijk 30% en 20% in 2009 worden uitbetaald.

Een uitsplitsing van de variabele beloning van de leden van de Raad van Bestuur betaald in 2008 is opgenomen op pagina 116.

Pensioenen

De pensioenen van de leden van de Raad van Bestuur zijn in 2006 veranderd in een combinatie van een eindloon- en beschikbare premieregeling. Boven een vast salaris van maximaal € 300.000 wordt geen pensioenpremie betaald. Daarnaast zal per lid van de Raad van Bestuur de maximale jaarlijkse bijdrage van het bedrijf aan het pensioen niet hoger zijn dan € 75.000. In 2008 geldt de volgende regeling voor de Nederlandse leden van de Raad van Bestuur:

- tot € 64.230 van het vaste salaris: eindloonregeling (via Stichting Pensioenfonds Grontmij);
- van € 64.230 tot € 108.449: beschikbare premieregeling (via Stichting Pensioenfonds Grontmij);
- van € 108.449 tot € 300.000: een aanvullende beschikbare premieregeling op grond waarvan ten hoogste 25% van het vaste salaris van € 108.449 tot € 300.000 van het betreffende lid in een individuele pensioenregeling wordt gestort.

Overige emolumenten

Sinds 1999 hebben de leden van de Raad van Bestuur de gelegenheid via Stichting Medewerkersparticipatie Grontmij zonder transactiekosten of bewaarvergoeding participaties in de onderneming te houden. De nieuwe, in 2008 geïntroduceerde aandelenkoopregeling voor medewerkers staat niet open voor de leden van de Raad van Bestuur. Er is evenmin een optieregeling beschikbaar voor de leden van de Raad van Bestuur.

Redelijkheidstoets Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen heeft de mogelijkheid van een zogeheten redelijkheidstoets alleen voor de variabele beloning en alleen in zoverre deze gerelateerd is aan de individuele doelstellingen. Alle overige delen van de beloning zijn vast of houden verband met vooraf bepaalde en toetsbare doelstellingen en komen op grond van Nederlands arbeidsrecht en de toepasselijke arbeidscontracten niet in aanmerking voor een discretionaire toetsing.

Beloning in 2008

Uitvoerige informatie over de beloning in 2008 is opgenomen op pagina 116 van dit jaarverslag.

Beloningsbeleid voor 2009 en verder

De Benoemings- en Beloningscommissie heeft het huidige beleid getoetst en besloten tot de volgende nadere invulling.

De leden van de Raad van Commissarissen achten het belangrijk de belangen van het management in lijn te brengen met de belangen van de aandeelhouders van Grontmij. De afgelopen jaren hebben sommige aandeelhouders ook aangegeven dat zij een zekere gelijkshakeling via aandelenbelangen op prijs zouden stellen. Tegelijkertijd is de Raad van Commissarissen zich echter terdege bewust van het maatschappelijke debat over aandelenkoop- en/of optieregelingen (al dan niet om niet). Gelet op het vorenstaande heeft de Raad van Commissarissen besloten geen aandelenbonus- of optieregeling te introduceren, maar in plaats daarvan met leden van de Raad van Bestuur gesproken over de invoering van richtlijnen voor vrijwillig aandeelhouderschap. Het verheugt de Raad van Commissarissen bekend te kunnen maken dat de leden van de Raad van Bestuur hebben aangegeven bereid te zijn een deel van hun waardeafhankelijke bonus te beleggen in (certificaten van) aandelen Grontmij. Het is de bedoeling dat het belang dat zij in de loop van de tijd en op basis van vrijwilligheid opbouwen, uiteindelijk kan oplopen tot circa één vast jaarsalaris. Deelnemen in (certificaten van) aandelen Grontmij zal plaatsvinden binnen de reglementen en voorschriften voor handelen met voorkennis, zoals goedgekeurd door de Raad van Commissarissen.

Naast de hierboven omschreven nadere invulling worden er geen verdere toevoegingen of wijzigingen noodzakelijk geacht.

Samenstelling van de Raad van Commissarissen

In 2008 is de samenstelling van de Raad van Commissarissen ongewijzigd gebleven. Alle leden van de Raad van de Commissarissen zijn onafhankelijk, zoals vereist in de best practice bepaling III.2 van de Nederlandse Corporate Governance Code.

Jaarrekening en dividend

De jaarrekening over 2008 is opgesteld en ondertekend door de Raad van Bestuur ingevolge de wettelijke verplichting krachtens artikel 2:101 (2) van het Burgerlijk Wetboek en artikel 2:25c (2c) van de Wet op het financieel toezicht. De jaarrekening is door de Raad van Commissarissen besproken in aanwezigheid van de externe accountant. Na beoordeling van de goedkeurende accountantsverklaring van KPMG Accountants N.V. en de bevindingen van de externe accountant zoals samengevat in een verslag aan de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur, is de jaarrekening door alle leden van de Raad van Commissarissen ondertekend ingevolge hun wettelijke verplichting krachtens artikel 2:101 (2) van het Burgerlijk Wetboek. De Raad van Commissarissen stelt de Aandeelhoudersvergadering voor de jaarrekening vast te stellen. Daarnaast wordt voorgesteld de Raad van Bestuur decharge te verlenen voor het gevoerde beheer en de Raad van Commissarissen voor het toezicht.

Het voorstel van de Raad van Bestuur om van het aan aandeelhouders Grontmij toekomende resultaat na belastingen ad € 38,3 miljoen (2007: € 32,7 miljoen) een bedrag van € 17,9 miljoen toe te voegen aan de overige reserves is door de Raad van Commissarissen goedgekeurd. Voorts stelt de Raad van Commissarissen voor dat de Aandeelhoudersvergadering goedkeurt dat het resterende bedrag van € 20,4 miljoen als dividend van € 1,15 (2007: € 1,10) per aandeel wordt uitgekeerd.

De Raad van Commissarissen betreurt het vertrek van de CFO, de heer D.G.H. van der Werf. De Raad is hem zeer erkentelijk voor de grote inzet voor de onderneming gedurende de afgelopen vijf jaar en wenst hem alle succes bij de voortzetting van zijn carrière.

De Raad van Commissarissen van Grontmij dankt het management en de medewerkers voor hun inspanningen in 2008. De uitstekende resultaten zijn te danken aan hun voortdurende inzet voor Grontmij.

De Bilt, 11 maart 2009

F.L.V. Meysman (voorzitter)
S.E. Eisma (vicevoorzitter)
P.E. Lindquist
J.H.J. Zegering Hadders

Water | bron van vernieuwing

Europese Kaderrichtlijn Water [Integraal waterbeheer](#) Waterzuivering & distributie [Afvalwaterbehandeling](#) Riolering [Hoogwaterbescherming](#)

Raad van Bestuur

Gert Dral, Sylvio Thijsen, Birgit Nørgaard en Douwe van der Werf.

S. Thijsen (voorzitter)

Geboortejaar 1959 **Nationaliteit** Nederlandse **Benoemd** 2001 (lid), 2003 (voorzitter) **Belangrijkste eerdere functie** directeur Grontmij Advies & Techniek **Nevenfuncties** vicevoorzitter VROM-raad, voorzitter Commissie Overheidsaanbestedingen VNO-NCW, voorzitter Commissie Economische en Juridische Zaken ONRI, lid Bestuur Platform Hout in Nederland, lid Raad van Toezicht CUR-net en Utrechts Landschap.

D.G.H. van der Werf (financieel directeur)

Geboortejaar 1955 **Nationaliteit** Nederlandse **Benoemd** 2003 **Belangrijkste eerdere functie** Financieel directeur Heerema Fabrication Group **Nevenfunctie** docent financial audit en accountancy Erasmus Universiteit Rotterdam.

B.W. Nørgaard (directeur)

Geboortejaar 1958 **Nationaliteit** Deense **Benoemd** 2006 **Belangrijkste eerdere functie** voorzitter Carl Bro A/S **Nevenfuncties** lid Raad van Commissarissen van Roskilde Bank A/S, voorzitter Stakeholder Council of Energinet.dk, Lid van Bestuur Technische Universiteit Denemarken, lid van de Algemene Raad Dansk Industri, bestuurslid van het programma voor Energie Technologie Ontwikkeling en Demonstratie van de Danish Energy Authority.

G.P. Dral (directeur)

Geboortejaar 1955 **Nationaliteit** Nederlandse **Benoemd** 2003 **Belangrijkste eerdere functie** directeur Grontmij Bouw & Installaties **Nevenfuncties** voorzitter Raad van Commissarissen Rabobank Zaanstreek e.o., vicevoorzitter ONRI, lid van ConsulTable, lid Regieraad Bouw van de Randstad, lid impulsteam Maritiem & Water Economische Adviesraad Dordrecht, lid bestuur Stichting 'Nieuw Holland'.

Op 31 december 2008 beschikt de heer S. Thijsen over 3.361 participaties Grontmij (2007: 3.361) en 2.000 certificaten van aandelen Grontmij (2007: nihil). Op 31 december 2008 beschikt de heer G.P. Dral over 1.486 participaties Grontmij (2007: 1.442) en 1.500 certificaten van aandelen Grontmij (2007: 100). De heer D.G.H. van der Werf en mevrouw B.W. Nørgaard hadden op 31 december 2008 geen (certificaten van) aandelen en participaties Grontmij in bezit (2007: geen).

De bezoldiging van de Raad van Bestuur is opgenomen op pagina 116.

S. van Nieuwkuyk

Geboortejaar 1964 **Nationaliteit** Nederlandse **Functie** secretaris van de vennootschap.

Mission statement, doelstellingen en strategie

Grontmij N.V. is in 1915 opgericht met als doelstelling: de verbetering en ontginning van gronden (Grondverbetering en Ontginningsmaatschappij) voor de landbouw en de inrichting van het landelijk gebied. De laatste eeuw heeft de onderneming zich verder ontwikkeld en verbreed. De kern blijft echter hetzelfde: Grontmij creëert waarde voor haar klanten en aandeelhouders door een duurzame woon- en werkomgeving te ontwerpen en te realiseren.

Grontmij wil de beste lokale dienstverlener zijn voor ontwerp, advisering, management, engineering en contracting in de sectoren milieu, water, energie, bouw, industrie en infrastructuur. Wij willen dit bereiken door plannen voor de toekomst te ontwerpen en te realiseren samen met mensen en partijen in de regio's waar we werkzaam zijn. Onze hoog opgeleide en deskundige medewerkers hebben een grondige kennis van de markt en bieden een integraal dienstenpakket voor alle projectstadia.

FINANCIËLE DOELSTELLINGEN

Grontmij richt zich op het verbeteren van resultaten en het creëren van waarde op lange termijn. Daarom geeft de onderneming geen doelstellingen voor de winst per aandeel per kwartaal of per jaar.

Grontmij stelt zich ten doel een jaarlijkse stijging van de winst per aandeel te realiseren. Het beleid is op lange termijn gericht op het genereren van een per saldo gelijkmatig stijgende nettowinst door zowel verbetering van de marge als door groeiende bedrijfsopbrengsten. Dit is gebaseerd op de volgende financiële doelstellingen:

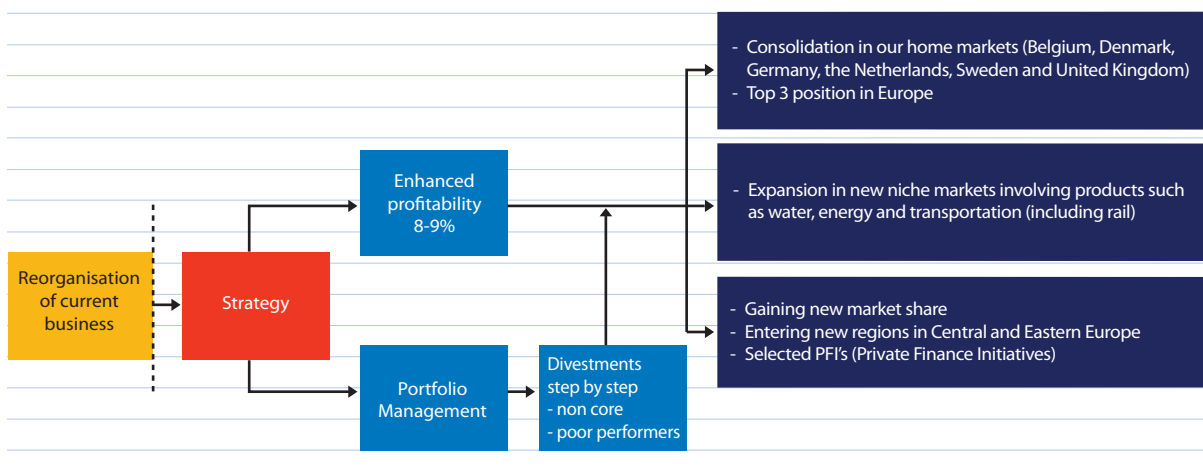
- operationele marge (EBITA uitgedrukt als percentage van de totale bedrijfsopbrengsten): 8-9% in 2010;
- groei van de bedrijfsopbrengsten ter grootte van 10-15% per jaar (combinatie van autonome groei en acquisities);
- goede solvabiliteit (circa 25-30%);
- gezonde rentedekking (EBIT/rente ≥ 5).

De financiële strategie van Grontmij is gericht op het gebruik en/of de optimalisering van:

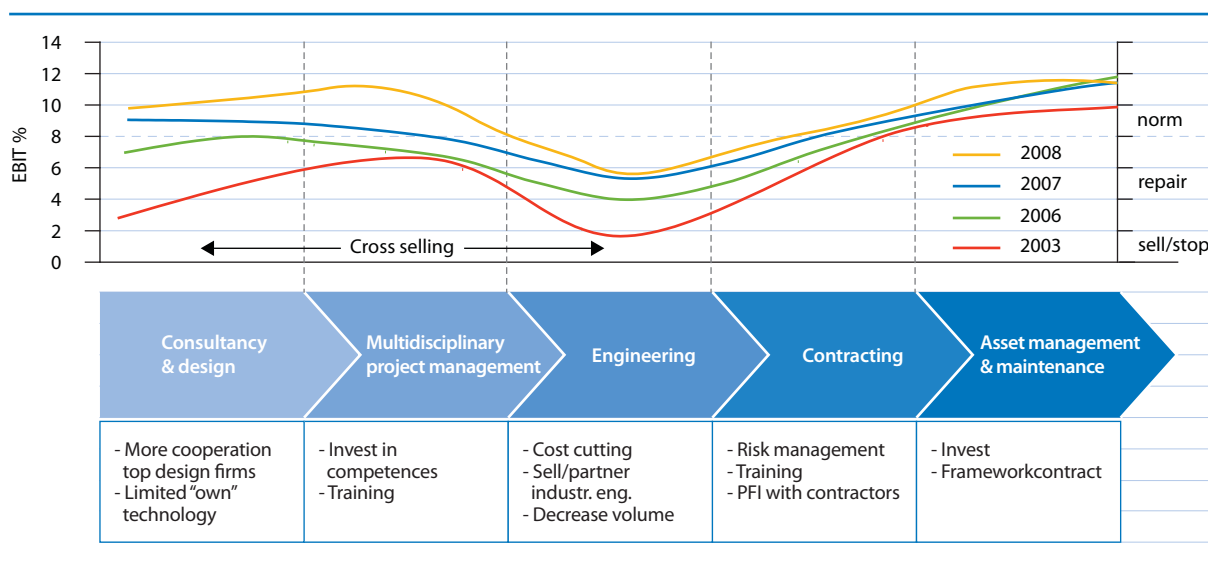
- de verhouding tussen het risico en de opbrengsten van de diverse bedrijfsactiviteiten;
- het verband tussen het eigen vermogen en de kortlopende/langlopende leningen;
- het gebruik van zowel publieke als particuliere kapitaalmarkten;
- de looptijd en de fasering van de verschillende financieringscomponenten.

STRATEGIE 2007-2010

De kern van onze activiteiten ligt bij de advies- en ingenieursbureaus van de Groep. Wij hebben een kantorennetwerk in zes thuismarkten en wij verlenen projectdiensten in een select aantal andere markten in Europa. Onze bedrijven opereren met veel kennis en ervaring in de sectoren milieu, water, energie, bouw, industrie en infrastructuur. Zij leveren in verstedelijkte gebieden of economisch ontwikkelde regio's diensten voor overheid en bedrijfsleven in alle onderdelen van de projectketen, zoals ontwerp, advies, management en engineering.

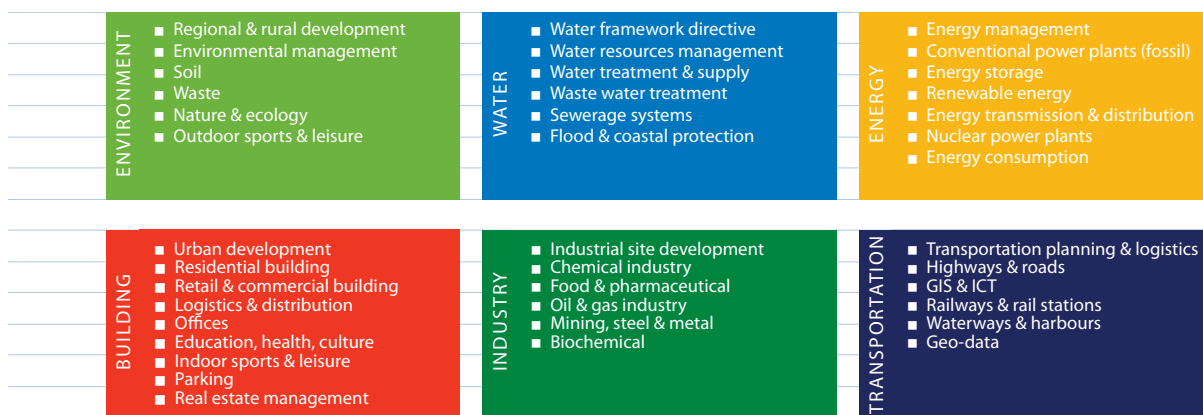
Een beperkte financiële participatie van tijdelijke aard kan een extra kasstroom opleveren die gebruikt kan worden om onze advies- en ingenieurswerkzaamheden uit te breiden. Langdurige betrokkenheid bij ontwikkelings- en exploitatieprojecten behoort niet tot onze kernactiviteiten.

Grontmij streeft ernaar om op de lange termijn een balans te vinden tussen de verschillende activiteiten in haar zes marktsectoren en de verschillende fasen van de projectketen. Door de grote verscheidenheid aan activiteiten kan Grontmij haar gevoeligheid voor eventuele schommelingen in de afzonderlijke marktsectoren aanzienlijk beperken. De Groep beoordeelt constant de portefeuille en de product-marktcombinaties. Op basis van deze beoordelingen wordt per specifieke product-marktcombinaties besloten activiteiten op te starten, te verbeteren, te acquireren of te desinvesteren.

De grote spreiding van de activiteiten over stabiele Europese economieën zorgt voor een goede beheersing van de bedrijfsrisico's. Een essentieel onderdeel van de strategie bestaat uit het vermijden van afhankelijkheid van een enkele markt of een enkele groep klanten. Met als resultaat een Groep die minder cyclisch van aard is dan wanneer zij niet in verschillende marktsectoren en landen werkzaam zou zijn. De winstmarges variëren per activiteit, afhankelijk van de specifieke marktomstandigheden. In vergelijking met mono-disciplinaire ingenieursdiensten leveren, in het algemeen, multi-disciplinaire activiteiten met een relatief hoog risico dan wel activiteiten die een substantiële invloed hebben op de waarde van de activa van onze cliënt, een hogere winstmarge op.

MARKTSECTOREN

Regionale Europese speler

Door de toenemende internationalisering en de Europese integratie is het uit strategisch oogpunt relevant om de positie van Grontmij te vergelijken met die van de grotere ingenieursbureaus in Europa. Op basis van de gegevens van de Swedish Federation of Consulting Engineers and Architects (cijfers 2007), staat Grontmij ten opzichte van vergelijkbare Europese ingenieursbureaus, gemeten naar het aantal medewerkers, op de 7^e plaats (2006: 7^e). Gemeten naar bedrijfsopbrengsten staat Grontmij op de 4^e plaats in Europa (2006: 4^e).

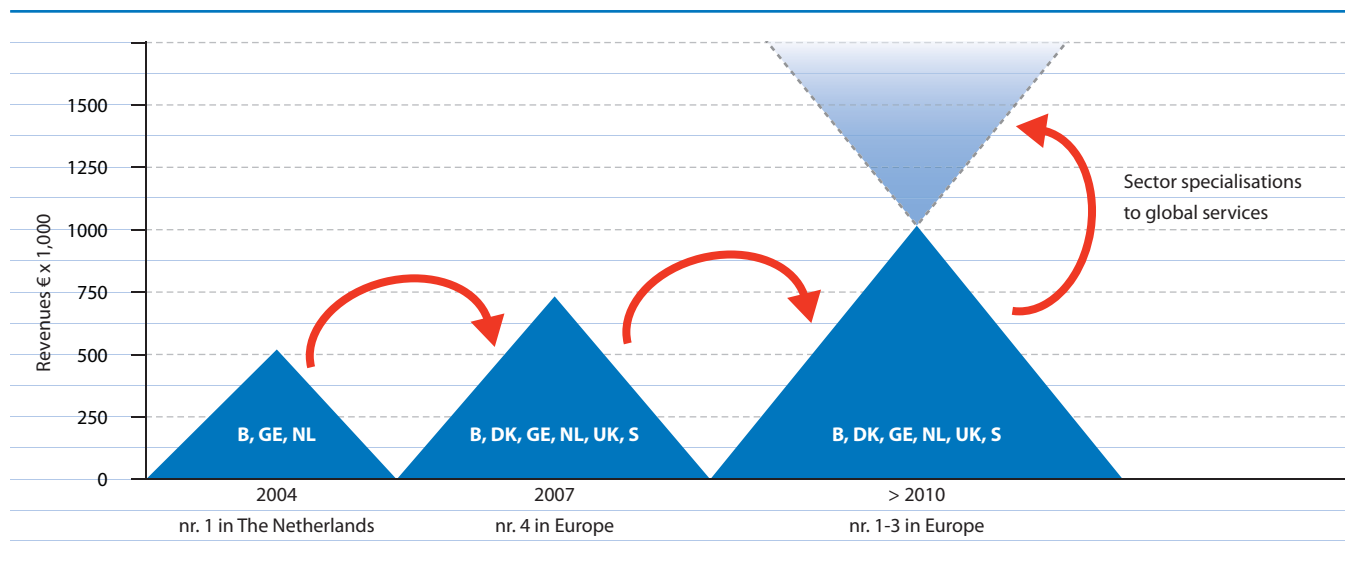
De toenemende internationalisering van Grontmij wordt veroorzaakt door de behoefte aan een groter platform om omvangrijke projecten te realiseren voor onze klanten en de beschikbare kennis beter te exploiteren. Tegelijkertijd kan schaalgrootte worden gebruikt om stijgende overheadkosten te compenseren, te investeren in geavanceerde ICT-systemen en te participeren in grotere projecten. Een gemeenschappelijk kenmerk is dat alle grote ingenieursbureaus werken aan voorwaartse integratie om toegevoegde waarde te creëren en de kasstroom te stabiliseren.

Zelfs voor internationale ingenieursbureaus blijven projecten in essentie een lokale activiteit. Door het lokale karakter van de

Europese markt, de grote verschillen tussen regio's en landen qua economische activiteit en de complexiteit van projecten zal consolidatie stapsgewijs plaatsvinden. Het opbouwen van een kantorennetwerk dat lokaal of regionaal stevig is verankerd zodat elk kantoor verschillende disciplines voor de hele projectketen kan aanbieden, stelt hoge eisen aan de kennis en organisatorische vaardigheden van een onderneming.

Voor Grontmij is het van groot belang te anticiperen op de ontwikkelingen in de internationale ingenieursmarkt. Naast een sterke positie in onze thuismarkten zijn ook marktposities in de Oost-Europese economieën belangrijk voor toekomstige groei. Grontmij streeft naar een duidelijk regionaal Europees profiel met een sterke aanwezigheid in een beperkt aantal landen of regio's. In 2009 en 2010 zullen wij een begin maken met het selecteren van een of twee marktsectoren voor een verdere wereldwijde groei.

Thuismarkten

Onze thuismarkten zijn België, Denemarken, Duitsland, Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden. Deze landen kennen een gedecentraliseerd besluitvormingssysteem bij de overheden, waarbij een fijnmazig kantorennetwerk in de buurt van de klant van grote waarde is. Besluiten, met name over ruimtelijke ordening, bouw en infrastructuur, worden genomen door gemeenten en provinciale besturen. Door onze sterke positie in en de stevige relatie met deze lokale overheden, kan Grontmij een constante opdrachtenstroom genereren. In onze thuismarkten willen we tot de drie beste advies- en ingenieursbureaus behoren. Verdere groei in deze landen zal grotendeels plaatsvinden door een combinatie van autonome groei en acquisities. Dergelijke acquisities zijn gericht op het verwerven van bureaus met specialistische kennis en/of het overnemen van overheidsdiensten bij privatisering.

Focuslanden

Focuslanden zijn de landen waarin Grontmij is vertegenwoordigd in één of twee specifieke marktsegmenten, zoals milieu of infrastructuur. De Baltische Staten, Hongarije, Ierland, Polen, Tsjechië en Turkije behoren tot onze focuslanden. Het merendeel is lid van de Europese Unie. Veel langlopende programma's van de Europese Unie voor onder andere infrastructuur, milieu en landbouw dienen ter versterking van de economische structuur in die landen. De marktsegmenten waarin we daar de komende jaren een bovengemiddelde groei verwachten zijn:

- water (beveiliging tegen hoog water, afvalwater);
- infrastructuur (wegen, spoorwegen, parkeeroplossingen);
- energie (met onder meer technologieën als biomassa en restwarmte).

Andere marktsegmenten vereisen private investeringen in antwoord op de verstedelijking en stijgende welvaart:

- gebiedsontwikkeling (woningen/bedrijven);
- beheer van infrastructuur.

Naast een gedegen kennis en toepassing van de Europese aanbestedingswetgeving en –procedures, is een lokale aanwezigheid van essentieel belang. Om projecten in de focuslanden winstgevend te kunnen uitvoeren, zullen we participeren in lokale adviesbureaus. Deze bureaus zullen de basis vormen voor de toekomstige uitbreiding van ons netwerk. Door de combinatie van activiteiten in onze thuismarkten en in onze focuslanden zal Grontmij haar rol als regionale Europese speler verder uitbouwen. Wij streven naar een toppositie op de Europese markt in 2010.

Internationaal projectmanagement

Dankzij de acquisitie van Trett Consulting in het Verenigd Koninkrijk kan Grontmij nu wereldwijd hoogwaardige management-diensten leveren aan blue chip klanten. Grontmij Trett Consulting is toonaangevend in project(contract)management en advisering. Voor de grotere projecten in de bouw, industrie, infrastructuur en energie sector worden wij gevraagd zowel technische als juridische zaken te onderzoeken. Onze teams van specialisten combineren specifieke expertise op het terrein van bouw en techniek met kennis van wet- en regelgeving en arbitrage. Door deze gecombineerde kennis zijn zij in staat de kloof tussen technische en juridische kwesties te overbruggen en geschillen te beslechten.

Continuïteit en groei

Grontmij wil haar sterke marktposities verankeren en waar mogelijk uitbreiden. Onder andere onze marges kunnen worden verbeterd in de regio's waarin we met onze kernactiviteiten een relatief groot marktaandeel hebben. Door autonome groei van de bedrijfsopbrengsten en acquisities verwachten wij ons dienstenpakket te verbreden en de duurzame groei van onze Groep te continueren. Wij onderzoeken daarbij ook de mogelijkheden voor samenwerking met grotere bureaus in de technische en adviessector om onze doelen sneller te bereiken.

Acquisities moeten naast financiële criteria ook aan de volgende criteria voldoen:

- versterken van ons marktaandeel in regio's waar wij momenteel een beperkt marktaandeel hebben;
- doordringen in nieuwe, interessante regio's (economische groeikernen);
- verwerven van nieuwe competenties, technologieën of klantgroepen, mits versterkend voor onze marktpositie (met name milieugerelateerd zoals water en energie).

Bovendien beoordelen wij acquisities op:

- samenhang met onze activiteiten en cultuur;
- groeipotentie;
- klantenbestand;
- vooraanstaande positie in de markt of regio;
- managementkwaliteiten/managementstijlen;
- risicoprofiel.

BEDRIJFSVOERING

Onze margedoelestellingen zijn haalbaar door schaalgrootte, marktpositionering en door selectief te zijn bij het accepteren van projecten. Grontmij stuurt op (netto)resultaat en in mindere mate op groei van de bedrijfsopbrengsten. Het succesvol uitvoeren van opdrachten is gebaseerd op effectieve en efficiënte samenwerking tussen de bedrijfsonderdelen, kritische massa en voldoende gekwalificeerde professionals. Onze bezettingsgraad is verbeterd door de uitwisseling van medewerkers tussen verschillende activiteiten binnen het regionale kantorennetwerk en door kennisuitwisseling via ICT-systemen. De dagelijkse bedrijfsvoering in de bestaande markten wordt primair gestuurd op de volgende winstbepalende factoren:

- werkvoorraad en offertescore;
- projectmanagement;
- productiviteit;
- werkkapitaalbeheer;
- loonkosten.

De Raad van Bestuur bewaakt deze factoren en stuurt op basis daarvan de bedrijfsvoering aan. Ter verbetering van het nettoresultaat is het volgende van belang:

- verhoging en uitbreiding van de dienstverlening aan onze bestaande klanten door innovatie en betere cross-sellingtechnieken;
- gerichte opleiding en training van onze medewerkers in projectmanagement en in commerciële en algemene managementfuncties;
- continue inspelen op de markt en anticiperen op toekomstige vragen uit de markt.

GEREALISEERDE STRATEGISCHE ACTIEPUNTEN IN 2008

Grontmij heeft in het kader van haar strategie 2007-2010 onder meer de volgende acties gerealiseerd:

- met de acquisitie van Whitelaw Turkington, Trett Consulting en Roger Preston & Partners is de positie in het Verenigd Koninkrijk versterkt;
- deelneming in Libost in België;
- acquisitie van Teldako (energie-consultants) in Zweden;
- acquisitie van KPI (adviseurs infrastructuur) in Polen;
- oprichting van vier Groepscommissies voor Markt en klanten, Systemen (IT), Waarden (CSR) en Human Resources.

SAMENVATTING STRATEGISCHE ACTIEPUNTEN VOOR 2009 EN 2010

De komende twee jaar zal Grontmij zich richten op de volgende strategische actiepunten:

- versterken van de positie in de thuismarkten (met name in het Verenigd Koninkrijk en Duitsland) en in geselecteerde verstedelijkte regio's (inclusief Centraal- en Oost-Europa);
- versterking en waar wenselijk uitbreiding van marktsectoren en expertisegebieden;
- realiseren van de financiële doelstelling 8-9% EBITA op de bedrijfsopbrengsten (inclusief projectkosten derden);
- versterking van onze vooraanstaande positie op het gebied van duurzaam ontwerp, consultancy en management.

Markten

ALGEMENE MACRO-ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN EN VOORUITZICHTEN

In 2008 balanceerden de meeste economieën van de Europese Unie (EU) op de rand van een recessie. De meest recente officiële cijfers gaan uit van een scherpe daling naar minder dan 1% groei in Europa in 2008 (2007: circa 3%) en een negatieve groei in 2009. Voor 2010 wordt een lichte opleving voorspeld. De wereldhandel en de industriële productie zijn reeds aanzienlijk ingekrompen. De huizenmarkt, doorgaans een belangrijke graadmeter, stagneert eveneens en is in sommige landen zelfs ingestort. Het lijkt erop dat geen enkele economie onaantastbaar is, hoewel de prognoses voor sommige Oost-Europese landen gunstiger zijn dan die voor Noordwest-Europa. Tegen deze achtergrond rekenen veel sectoren op enige ondersteuning door overheidsbestedingen en -uitgaven. Hoewel dit op korte termijn goed nieuws is, zal het op de langere termijn echter een sterk effect hebben op de financieringstekorten van overheden.

Voor Grontmij zal het economische klimaat resulteren in een gematigde vraag naar de meeste advies- en engineeringdiensten in Noordwest-Europa. In de industrie en bouw zal de vraag teruglopen. De druk op het voor Grontmij relevante deel van de arbeidsmarkt zal de autonome groei beïnvloeden vanwege het tekort aan professionals, met name in Nederland en Denemarken, en sommige specifieke segmenten, zoals energie. Dit dwingt de organisatie selectief te werk te gaan bij het kiezen van projecten en financiële middelen om een betere mix tegen hogere tarieven te verkrijgen. Opleiding en bijscholing van bestaande medewerkers zal belangrijker worden.

Groeipercentages variëren per EU-lidstaat. Dit kan voor een deel verklaard worden door de inhaalslag die nieuwe lidstaten nu doormaken en door de stand van de conjunctuur in 'oude' lidstaten. De vooruitzichten zijn voor alle lidstaten echter somber.

Groei BNP (%) Europese statistieken 1/2009

	2007	2008	2009	2010
Thuismarkten				
België	2,8	1,4	-1,9	0,3
Denemarken	1,9	0,2	-1,0	0,6
Duitsland	2,5	1,7	-2,3	0,7
Nederland	2,7	1,8	-2,0	0,2
Zweden	3,5	1,0	-1,4	1,2
Verenigd Koninkrijk	3,1	1,0	-2,8	0,2
Focuslanden				
Tsjechië	5,8	4,1	1,7	2,3
Hongarije	2,0	2,0	-1,6	1,0
Ierland	4,9	-2,4	-5,0	0,0
Polen	6,5	5,4	2,0	2,4
Turkije	4,5	4,5	4,3	5,2
Baltische Staten (gemiddeld)	6,3	-2,4	-5,0	-2,6

Bron: www.Europa.Eu/rapid/pressreleases; januari 2009

Energie | verder denken levert kracht

Energiemanagement **Conventionele energiecentrales**
Energie-opslag **Duurzame energie** Energietransmissie & -distributie
Nucleaire energiecentrales Energieverbruik

MARKTONTWIKKELINGEN PER LAND

Grontmij's strategie is gebaseerd op een geografische marktbenadering. Wij verzorgen een complete reeks diensten voor de gehele projectketen, van advies, ontwerp en engineering tot algemeen management. Vanuit een lokaal en regionaal kantorennetwerk in zorgvuldig gekozen Europese markten zorgt Grontmij voor geïntegreerde dienstverlening aan zowel de overheid als de private sector. Deze geïntegreerde benadering van dienstverlening aan klanten en uitvoering van projecten hanteren wij al tientallen jaren. Onze grondige expertise heeft geresulteerd in een zeer ervaren, efficiënte en gedecentraliseerde managementorganisatie in onze thuismarkten en focuslanden, met toegang tot uitstekende productkennis en deskundigheid binnen de organisatie. Grontmij is als Groep betrokken bij meer dan 25.000 projecten per jaar. Van deze projecten is 90% multidisciplinair, uitgevoerd door teams met meer dan één expertise. Grontmij combineert uitgebreide technische kennis met managementexpertise voor het uitvoeren van projecten van onze klanten in stedelijke en natuurlijke omgevingen. Het afgelopen jaar bleef de vraag naar onze diensten toenemen, ondanks een versombering van de economische vooruitzichten in geheel Europa. Grontmij rapporteert over haar bedrijfsactiviteiten in zes belangrijke geografische bedrijfsonderdelen.

België

Terugblik 2008

De economische groei bleef relatief sterk in 2008, voornamelijk door een blijvende vraag van de publieke sector. Grontmij verstevigde de reeds sterke positie op de Belgische markt door een aantal grotere projecten te verwerven in stedelijke gebieden, zoals Brussel en Antwerpen. Ook verkregen we opdrachten van grote

Solutia,
Gent

industriële klanten, zoals BP en Jansen Pharma. De deelneming in Libost verstevigde Grontmij's geografische spreiding en positie in de infrastructuur sector in Vlaanderen. Onze Belgische organisatie liet zien dat meer dan 10% EBIT als percentage van de netto-bedrijfsopbrengsten haalbaar is, ook in het huidige klimaat.

Nieuwe opdrachten in 2008 zijn onder andere:

- ontwerp van de fietsinfrastructuur langs de 'binnenring' (R20) in Brussel, waarbij wordt voorzien in de behoefte van toenemend fietsverkeer en een betere openbaarvervoerstroombaan;
- aansturen van de uitvoering van het onderhoud en renovatie van 150 schoolgebouwen in Vlaanderen. Duurzaamheid en energieprestaties zijn belangrijke aspecten in dit project;
- ontwerp van de bouw van een gescheiden rioleringsstelsel bij de N253 (tussen Leuven en Overijse) en naast gelegen straten.

België	Bedrijfsopbrengsten (€ miljoen)			EBIT (%)			Medewerkers (fte) ultimo		
	2008	2007	Δ	2008	2007	Δ	2008	2007	Δ
	58,5	53,0	10,3%	9,2	10,3	-10,7%	611	554	10,3

Vooruitzichten voor 2009

De economische en politieke onzekerheid in België zal leiden tot een voorlopig budget voor 2009, dat waarschijnlijk geen belangrijk nieuw beleid bevat. Bij ongewijzigd beleid zal het begrotingstekort toenemen, hetgeen de impact van de afnemende economische groei op de overheidsuitgaven en -inkomsten reflecteert. Dit beïnvloedt onze bedrijfsmarge negatief met 1-2% in 2009.

Denemarken

Terugblik 2008

Hoewel de groei van de Deense economie is afgenomen, met name in de bouw, heeft Grontmij haar positie in de sectoren Infrastructuur, Water en Milieu verder weten te versterken. De som der bedrijfsopbrengsten is in Denemarken met 13,7% (autonoom) gestegen terwijl de EBIT gelijk is gebleven.

In 2008 werd gewerkt aan de volgende lopende en nieuwe projecten:

- advisering en het basisontwerp voor de aanleg van het offshore windmolenpark Rødsand 2, ten zuiden van Lolland. Onze adviesdiensten omvatten: optimale indeling van het windmolenpark voor wat betreft visuele gevolgen en milieu effecten, geotechnische aspecten, waterdiepten, aansluiting op het elektriciteitsnet, bouwkosten en rendement;
- contractverlenging met het stadsverwarmingsbedrijf in Århus, de op een na grootste stad in Denemarken, voor energiebesparende maatregelen in 2009 en 2010;
- de gemeente Skive is als koploper voor klimaat- en energiebeheersing verkozen tot Energiestad van Denemarken. Wij spelen een actieve rol bij het faciliteren van dit proces.

Duurzame energie

Denemarken	Bedrijfsopbrengsten (€ miljoen)			EBIT (%)			Medewerkers (fte) ultimo		
	2008	2007	Δ	2008	2007	Δ	2008	2007	Δ
	171,2	150,6	13,7%	6,1	6,1	0%	1.331	1.200	10,9%

Vooruitzichten voor 2009

Hoewel de groei van het BNP van Denemarken zal afnemen, neemt Grontmij een sterke positie in voor ontwerp- en projectmanagement in de sectoren Infrastructuur, Water en Milieu.

Duitsland/Polen

Terugblik 2008

Grontmij heeft door acquisities in Duitsland/Polen een substantiële kritische massa (ruim 700 medewerkers) in de sectoren Bouw, Infrastructuur en Milieu. Sterke orderontvangsten in combinatie met een gemotiveerd managementteam hebben in 2008 gezorgd voor duurzame verbetering van de winstgevendheid (EBIT).

In 2008 is ons profiel versterkt door een aantal opmerkelijke projecten:

- van WINGAS, een consortium waarin onder andere Wintershall (BASF) en Gazprom participeren, heeft Grontmij opdracht gekregen de eigendomsrechten te verwerven voor de aanleg van een 120 km lang (onder)deel in de Ostsee-Pipeline-Anbindungs-Leitung – de landverbinding van de Noord-Europese Gasleiding die van Rusland via de Oostzee naar het oosten van Duitsland loopt. Wij zullen met ongeveer 1.250 grondeigenaren onderhandelingen voeren;
- zorgdragen voor de planning van de bouwconstructie voor de nieuwe kantoorflat (70 m) voor de Deutsche Börse AG in Frankfurt/Eschborn. Dit bouwproject is gebaseerd op een ecologisch concept met warmteterugwinning, een warmtekrachtinstallatie met koeling en toepassing van zonne-energie en duurzame bouwmaterialen.

DZ Bank, Frankfurt

Duitsland/Polen	Bedrijfsopbrengsten (€ miljoen)			EBIT (%)			Medewerkers (fte) ultimo		
	2008	2007	Δ	2008	2007	Δ	2008	2007	Δ
	66,6	51,4	29,6%	12,6	6,3	100%	729	522	39,7%

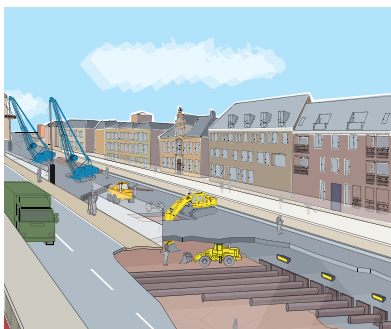
Vooruitzichten voor 2009

De Duitse regering werkt aan een pakket van maatregelen om de economie te stimuleren. De groei in onze opdrachtenstroom in de sectoren Bouw, Infrastructuur en Energie zal hierdoor toenemen. Wij verwachten dat de winstgevendheid in 2009 vergelijkbaar zal zijn met het niveau van 2008.

Nederland

Terugblik 2008

Nederland is de grootste thuismarkt van Grontmij (ongeveer 39% van de bedrijfsopbrengsten). In de sectoren Energie, Water en Infrastructuur is onze marktpositie in Nederland verder verbeterd. Vanwege het langlopende karakter van veel projecten die wij uitvoeren, hebben wij een goed gespreide portefeuille voor de toekomst in de sectoren Infrastructuur, Milieu en Water.

Spoorzone Delft

In Nederland heeft Grontmij de volgende adviesopdrachten verkregen:

- ontwikkeling van de Spoorzone Delft (spoorweggebied), hetgeen een omzet genereert van circa € 13,5 miljoen. Grontmij stelt ontwerpplannen op voor de verdubbeling van het huidige spoor, de ontwikkeling van een spoortunnel van 2,3 km, een ondergronds station en een parkeergarage en maakt het ontwerp voor de openbare ruimte. Het project is opgezet volgens het innovatieve Systems Engineering-proces om de juiste balans te bereiken tussen economische resultaten en maatschappelijke en ecologische eisen;
- het ontwerp en de engineering van energiebesparende aspecten voor de nieuwe afvalverwerkingsinstallatie in 's-Hertogenbosch;
- de Pharmafilter-technologie is een uiterst innovatieve methode om een betere waterkwaliteit te realiseren en tegelijkertijd te besparen op het water- en energieverbruik. In september 2008 ontving Grontmij de twejaarlijkse Aquatech Innovation Award voor het project Pharmafilter. Eerder in het jaar ontving het Pharmafilter Concept al prijzen, waaronder de European Environmental Press Award en de prestigieuze 'De Vernufteling' 2008.

Nederland	Bedrijfsopbrengsten (€ miljoen)			EBIT (%)			Medewerkers (fte) ultimo		
	2008	2007	Δ	2008	2007	Δ	2008	2007	Δ
	332,1	315,2	5,4%	8,2	7,8	5,1%	2.666	2.551	4,5%

Vooruitzichten voor 2009

De afzwakkende economie zal een sterk negatief effect hebben op de huizen- en bouwmarkt. We voorzien echter een stijging van onze activiteiten in de sectoren Infrastructuur, Milieu, Water en Energie, zowel op landelijke schaal als lokaal.

Verenigd Koninkrijk/Ierland

Terugblik 2008

Ondanks de financiële crisis en de gevolgen voor met name de bouwsector in het Verenigd Koninkrijk, bleef de winstgevendheid van Grontmij op peil en beschikken wij over een imponerend aanbod van nieuwe orders voor haar multidisciplinaire diensten. De drie bedrijven die in de eerste helft van 2008 zijn overgenomen, droegen volgens verwachting bij aan de bedrijfsopbrengsten en -resultaten. De resultaten in euro werden echter negatief beïnvloed door de daling van het pond sterling.

M6 tussen Carlisle en Guardsmill

Belangrijke projecten in 2008:

- als onderdeel van onze samenwerking met Yorkshire Water op het gebied van telemetrie, heeft Grontmij de opdracht verworven om met behulp van telemetrie 700 riooloverlopen en rioolpompstations te beheren. Dit maakt deel uit van het Yorkshire Water milieuverontreinigingpreventieprogramma;
- Grontmij maakt deel uit van het projectteam dat drie prijzen won in december 2008 voor het werk aan het 9 km lange deel van de snelweg van Carlisle tot Guardsmill. Grontmij heeft een bijdrage geleverd aan uitdagende aspecten van dit project zoals het ontwerp van twee grote en complexe bruggen. Door onze rol hebben we mede gezorgd dat het kwalitatief hoogstaande project binnen de daarvoor gestelde tijd en binnen het budget kon worden opgeleverd;

- samen met @one Alliance partners, dat Anglian Water adviseert inzake haar investeringsprogramma, ontwikkelt Grontmij een innovatieve methode om de CO₂-uitstoot te meten. Dit ontwerp dat is gebaseerd op nieuwe CO₂ modellen, stelt ontwerpers in staat om de CO₂-uitstoot te meten in iedere fase van het ontwikkelingsproces van de keuze voor het ontwerp tot oplevering en in gebruikname.

Verenigd Koninkrijk/Ierland	Bedrijfsopbrengsten (€ miljoen)			EBIT (%)			Medewerkers (fte) ultimo		
	2008	2007	Δ	2008	2007	Δ	2008	2007	Δ
	115,4	85,8	34,5%	8,1	8,4	-3,6%	1.279	949	34,8%

Vooruitzichten voor 2009

Grontmij heeft een sterke positie in assetmanagement, vooral in de sector Water. Een groot deel van de opdrachten voor de waterbedrijven in het Verenigd Koninkrijk wordt aangeboden in de vorm van raamcontracten. In 2009 zal de verlengingscyclus van de assetmanagement programma's (AMP) van de waterbedrijven van grote invloed zijn op onze prestaties in het Verenigd Koninkrijk. Wij verwachten dat na de inschrijving, de opstartprocedures voor de vijfjarige AMP-raamcontracten vóór de zomer van 2009 moeten zijn gerealiseerd. In de andere marktsectoren beschikt Grontmij per ultimo 2008 over een aanzienlijke orderportefeuille.

Zweden

Terugblik 2008

Grontmij werkt in Zweden aan een transformatie van haar positie als 'productie-ingenieur' naar een positie als hoogwaardige technisch consultant. Een deel van de laag renderende activiteiten is afgestoten, terwijl de meer winstgevende dienstverlening is versterkt. De acquisitie van het energieadviesbureau Teldako ligt in het verlengde van deze strategie.

Belangrijke projecten in 2008:

- uitbreiding van een bestaande tramweg in Stockholm. De opdracht omvat het plannen en het ontwerpen van alle constructies en bruggen voor de circa drie kilometer lange uitbreiding;
- ontwerp van een windmolenpark van 70 megawatt waarbij Grontmij verantwoordelijk is voor alle aspecten van het project, van het aanvragen van milieuvergunningen tot de infrastructuur en indeling van het park;
- de gemeente Täby, ten noorden van Stockholm, is bezig met de planning van een nieuw, grootschalig stadsverwarmingsnet met een wkk-installatie in de komende vier tot vijf jaar. Grontmij in Zweden is verantwoordelijk voor het onderzoek naar de netwerkinfrastructuur, het projectmanagement en het opzetten van een distributieorganisatie.

Essingeleden

Zweden	Bedrijfsopbrengsten (€ miljoen)			EBIT (%)			Medewerkers (fte) ultimo		
	2008	2007	Δ	2008	2007	Δ	2008	2007	Δ
	89,0	96,3	-7,6%	8,0	7,5	6,7%	738	735	0,4%

Vooruitzichten voor 2009

Grontmij heeft een goed gevulde orderportefeuille voor 2009, met name in de sectoren Infrastructuur en Energie. Wij verwachten een lichte groei van de bedrijfsopbrengsten, ondanks een terugval van de economie in het algemeen.

Focuslanden

Grontmij heeft een groeiend aantal vestigingen in haar focuslanden Ierland, Hongarije, Polen, Tsjechië en de Baltische Staten. In 2008 openden wij een vestiging in Turkije waardoor het totaal aantal medewerkers in de focuslanden per ultimo 2008 circa 400 belooft. Wij zijn in deze landen voornamelijk actief in de sectoren Water, Milieu en/of Infrastructuur. De activiteiten zijn groeiend en winstgevend. Door gerichte samenwerking tussen thuismarkten en focuslanden ontstaat een stabiel en modern consultancy-netwerk dat mede vormgeeft aan de economische ontwikkelingen in met name Centraal- en Oost-Europa.

Vooruitzichten voor 2009

In de focuslanden bestaat veel vraag naar onze diensten. Met name Polen – het focusland met de grootste Grontmij-bezetting – presteert goed in de sectoren Milieu, Water en Infrastructuur. Daarnaast stelt onze betrokkenheid bij EU-programma's tot 2013 een stabiele positie in de nabije toekomst veilig.

ALGEMENE ONTWIKKELINGEN PER SEGMENT

Grontmij is actief in zes marktsectoren: Milieu, Water, Energie, Infrastructuur, Bouw en Industrie. Als gevolg van het multidisciplinaire karakter van onze duurzame ontwerp en adviesdiensten, zijn in het algemeen vrijwel alle expertisegebieden vertegenwoordigd in een project. Gezien de voorkomende product/cliëntcombinaties en de professionele achtergrond van onze teams, onderscheiden wij op Groepsniveau, naast de formele geografische organisatiestructuur, drie belangrijke marktsegmenten:

- 1 Milieu, Water en Energie: alle diensten gerelateerd aan een efficiënter gebruik van onze natuurlijke bronnen;
- 2 Bouw en Industrie: alle diensten gericht op het verbeteren van de economische en ecologische levensduur van bestaande en nieuwe gebouwen;
- 3 Infrastructuur: alle diensten gericht op het oplossen van transport- en mobiliteits vraagstukken voor trein-, water-, weg- en luchtverkeer.

Milieu, Water en Energie

Milieuaspecten worden in toenemende mate geïntegreerd in projecten die in de bebouwde omgeving worden uitgevoerd. Bekendheid met klimaatverandering en CO₂-problematiek maakt dat wij in dit expertisegebied een vanzelfsprekende partner zijn in nagenoeg alle multidisciplinaire projecten. Tot de milieusector behoren ook herinrichting van het landelijk gebied en de ontwikkeling van recreatie- en natuurgebieden. Hoewel er maatschappelijk een hoog bewustzijn is voor een duurzaam milieu en klimaatveranderingen verwachten we een gematigde groei in deze sector.

Met enerzijds de EU Richtlijn Water en anderzijds onze specialistische kennis van afvalwater/waterafvoer, is Grontmij goed gepositioneerd in de watersector. Ook nemen wij een sterke positie in op het gebied van assetmanagement. Een groot deel van de opdrachten voor de waterbedrijven in het Verenigd Koninkrijk wordt aangeboden in de vorm van raamcontracten. In 2009 zal de verlengingscyclus van de vijfjarige assetmanagement programma's van de waterbedrijven van grote invloed zijn op onze prestaties in het Verenigd Koninkrijk.

Wij voorzien een gezonde groei in het komende jaar, met name bij de technische dienstverlening, zoals afvalwaterzuivering, waterlevering en -leveranciers en het beheer van installaties en voorzieningen. In Centraal-Europa moet hiertoe nog een enorme inhaalslag worden gemaakt. Voor Grontmij zijn de productiviteit en het behouden van personeel even belangrijk als het werven van nieuw personeel.

Bouw en Industrie

De huidige economische crisis zal de besluitvorming rond investeringen in grote, nieuwe commerciële projecten en woningbouwprojecten vertragen. De marktvooruitzichten voor renovatie en onderhoud (70-80% van de bouwmarkt), zullen stabiel blijven. Wij verwachten een sterkere vraag vanuit de gezondheidszorg en het onderwijs. Maar ook vanuit grotere multinationals die minder water en energie willen gebruiken, zijn opdrachten te verwachten. Er bestaan echter aanzienlijke regionale verschillen in onze capaciteit en dienstenaanbod in de sector Bouw. Sommige industriële segmenten zoals farmaceutica, olie & gas en agrifood kennen nog steeds een sterke voortdurende vraag. Bij andere segmenten zoals de automotive- en logistic-sector zien wij een zware terugval. Wij verwachten dat onze activiteiten voor grote multinationals in 2009 op hetzelfde niveau blijven als 2008 dan wel enigszins afzwakken.

Infrastructuur

Deze marktsector is een van de steunpilaren van de Groep (circa 28% van de bedrijfsopbrengsten). In alle thuismarkten en in Ierland is de Groep goed gepositioneerd om opdrachten te verwerven voor belangrijke wegverbindingen, kruispunten en rail- en tunnelprojecten. Wij voorzien een constante voortdurende vraag naar onze advies- en ingenieursdiensten voor de Trans-Europese Netwerk structuur.

In een aantal regio's moeten wij onze vaardigheden uitbreiden en aanpassen om te kunnen profiteren van de huidige marktsituatie. De sector Infrastructuur wordt in belangrijke mate bepaald door overheidsinvesteringen en/of overheidsinitiatieven. De aanbestedingsprocedures leiden tot relatief hoge transactiekosten, waarbij de prijs eerder het uiteindelijke beslissingscriterium vormt dan kwaliteit.

Risicomanagement

Risicomanagement maakt deel uit van onze dagelijkse bedrijfsvoering. Door de gehele Groep zijn acties, richtlijnen en procedures gedefinieerd teneinde één of meer specifieke risicogebieden te beheersen. Voorbeelden hiervan zijn onze interne planning- en controleprocedures, onze verslaggevingsrichtlijnen en onze organisatiestructuur met een adequate delegatie van bevoegdheden.

Ten einde een adequate interne controle omgeving en een evenwichtige benadering van risicobeheersing in overeenstemming met onze risicobereidheid en ons risicoprofiel te behouden, vormt risicomanagement een integraal onderdeel van onze organisatie. Dit betekent dat onze medewerkers bij hun werkzaamheden de verantwoordelijkheid nemen voor geïdentificeerde risico's. Onze zienswijze op risicomanagement is gebaseerd op het streven een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over het bereiken van onze bedrijfsdoelstellingen terwijl we tevens geldende interne en externe wet- en regelgeving naleven.

Hoewel onze interne controle omgeving, onze mensen, de geldende procedures en richtlijnen en onze risicomanagementbenadering allemaal bijdragen om onzekerheden te beperken of onverwachte verliezen -die het behalen van onze bedrijfsdoelstellingen in de weg staan- te voorkomen, kan het risicomanagementproces geen absolute garantie bieden dat deze bedrijfsdoelstellingen worden gehaald. Evenmin kunnen risicomanagementprocessen materiële fouten in de rapportage, verliezen, fraude, menselijke fouten, onvoldoende onderbouwde besluitvorming en overtredingen van wet- en regelgevingen uitsluiten. Daarnaast kunnen er nog andere aanzienlijke risico's zijn die wij nog niet hebben geïdentificeerd of risico's waarvan wordt verondersteld dat deze geen potentiële of belangrijke invloed hebben op het resultaat, terwijl dit achteraf wel het geval blijkt te zijn.

In 2009 zullen wij onze pragmatische risicomanagementbenadering verder verbeteren en integreren in de bedrijfsactiviteiten. De komende twee tot drie jaar ligt onze focus op het implementeren en bewaken van een risicocontrol raamwerk op basis van het COSO-model. Hiertoe is per 1 januari 2009 een internal auditor aangetrokken.

Grontmij onderkent de volgende risicocategorieën: strategische en operationele risico's, risico's verbonden met wet- en regelgeving en risico's met betrekking tot de financiële verslaggeving. Het overzicht van risico's is niet volledig. Gezien de grote verscheidenheid van markten, opdrachtgevers en regio's en onze brede activiteitenportefeuille is het nagenoeg onmogelijk om alle eventueel voorkomende risico's die relevant zijn voor de gehele Groep te kwantificeren. De belangrijkste risico's staan hieronder vermeld.

STRATEGISCHE EN OPERATIONELE RISICO'S

Belangrijkste strategische risico's

De belangrijkste risico's die een bedreiging kunnen vormen voor een advies- en ingenieursbureau zijn:

- looneisen die niet doorgevoerd kunnen worden in hogere tarieven;
- gebrek aan beschikbare professionals;
- belangrijke veranderingen in de wijze van overheidsinvesteringen op enig niveau.

De dagelijkse bedrijfsvoering van Grontmij is minder gevoelig voor wijzigingen in prijzen van brandstof, grondstoffen en bouwmaterialen, rente en schommelingen op financiële markten.

De kernactiviteiten vertonen weliswaar een sterke samenhang, maar zijn ook verbonden met diverse markten, klanten en regio's.

De invloed van conjuncturele effecten wordt gedempt door:

- de samenhang tussen de activiteiten van de Groep;
- onze brede geografische spreiding;
- de verscheidenheid van onze klanten en marktsectoren;
- onze sterke marktpositie en omvang.

Markten: Grontmij's voormalige afhankelijkheid van de Nederlandse markt is omgevormd tot een geografische spreiding over zes economieën. Wij zijn alert op signalen die duiden op veranderingen in de marktomstandigheden van de landen waarin de Groep actief is. Het is echter altijd mogelijk dat zich onverwachte veranderingen in de marktomstandigheden voordoen. Uitstel van een opdracht en stagnatie van de opdrachtenstroom kunnen tot verlies leiden vanwege tijdelijke lagere bezettingsgraad.

Sectoren: Om het risico van veranderende marktomstandigheden te beperken, heeft Grontmij een gespreide dienstenportefeuille opgebouwd in de verschillende marktsectoren. Onze activiteiten zijn verdeeld over zes sectoren: Milieu, Water, Energie, Bouw, Industrie en Infrastructuur.

De verdeling van onze portefeuille over de zes sectoren maakt dat wij in beperkte mate afhankelijk zijn van de ontwikkelingen in de bouw. Binnen deze sector richten wij ons vooral op assetmanagement, energie- en klimaatbeheersing en bouwveiligheidsaspecten van de beheers- en onderhoudssector. Adviesdiensten voor (de) nieuwbouw van commercieel vastgoed genereren slechts een beperkt deel van onze bedrijfsopbrengsten.

Klanten: Een groot deel van onze diensten (circa 70%) leveren wij aan overheden, semi-overheidsbedrijven en utiliteitsbedrijven.

De bedrijfsopbrengsten van Grontmij zijn grotendeels gebaseerd op de verwachte investeringen van de overheden van Europese landen en een aantal grote industrieën. Grontmij is tot op zekere hoogte gevoelig voor prijsveranderingen en plotselinge veranderingen in het overheidsbeleid. Wij kunnen ons hieraan echter snel aanpassen door de flexibele (her)verdeling van specialisten binnen onze gedecentraliseerde multidisciplinaire teams. Grote schommelingen in prijs, energie of loonkosten (naar boven of naar beneden) resulteren in het algemeen niet in wijziging van overheidsinvesteringen, tenzij een gelijktijdige structurele economische daling plaatsvindt in alle landen en in alle sectoren. De groeipercentages van het BNP van elk Europees land zijn daarom voor ons een van de belangrijkste indicatoren.

Contractrisico's

Dankzij ons gedecentraliseerde kantorennetwerk wordt een groot deel van onze bedrijfsopbrengsten gerealiseerd door een groot aantal betrekkelijk kleine contracten, met navenant beperkte risico's. Ons grootste project bedraagt nog geen 2% van onze bedrijfsopbrengsten. Daar waar risico's worden vermoed, zijn deze zoveel mogelijk door gepaste (project)verzekeringen afgedekt. Sommige opdrachten worden aan ons toegekend op basis van langlopende overeenkomsten met Grontmij als voorkeursleverancier.

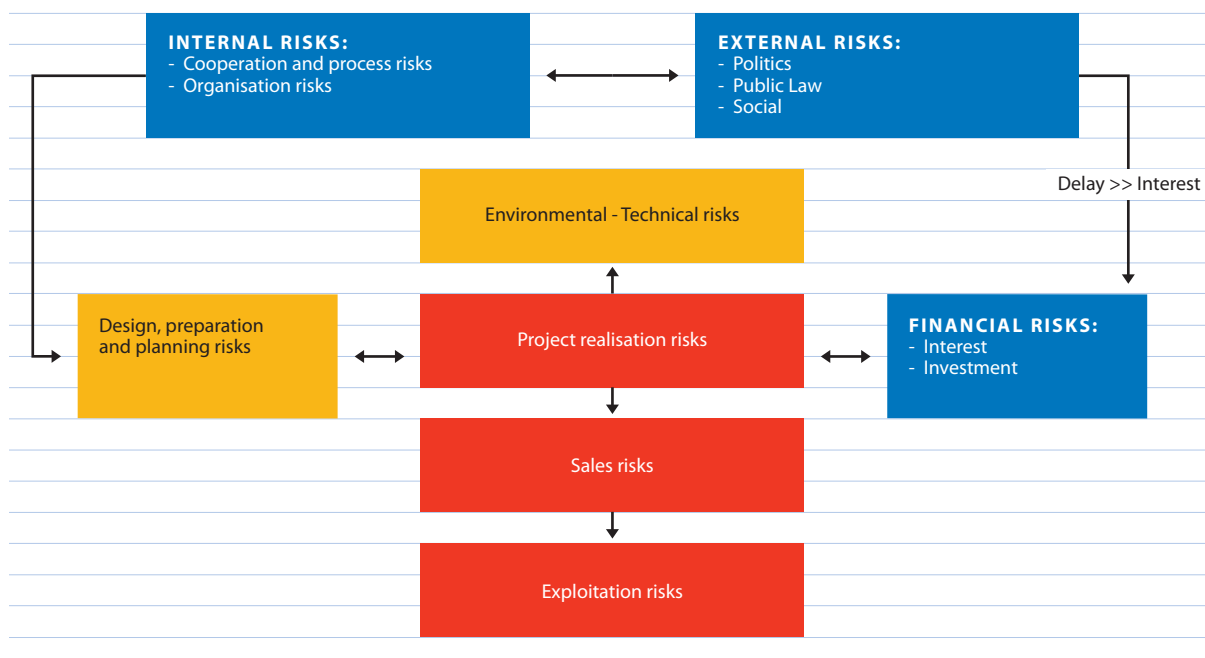
Het merendeel van onze projecten wordt uitgevoerd door Grontmij-bedrijven als hoofdupdrachtnemer voor de klant tegen een veelal vaste opdrachtsom.

Projectrisico's

Gezien de aard en de complexiteit van de advies en engineering sector als geheel, heeft Grontmij voor haar bedrijfsactiviteiten een robuust risicobeheersingsbeleid ontwikkeld. Een wisselende contractenportefeuille geeft de noodzakelijke bescherming tegen contractverliezen, een grondige disciplinaire controle is in de bedrijfsvoering verankerd en de geldstromen worden dagelijks actief gemanaged.

Grontmij kent een bottom-up benadering in haar bedrijfsactiviteiten (ISO-9001, ISO-14001). Risico's worden geïdentificeerd op projectniveau. Zo is het mogelijk toezicht te houden op de risicoprofielen van alle projecten per marktsector en/of klantgroep in elke regio. Wij zijn hierdoor in staat de condities en de risico's van individuele projecten te evalueren en het risico voldoende te spreiden. In de volgende figuur is het soort risico in projectrealisatie geïllustreerd.

Types of risks involved in the execution of projects

Projecten worden tenminste eenmaal per maand volgens de methode percentage of completion (PCM) getoetst aan de financiële prognoses, zodat noodzakelijke aanpassingen snel kunnen worden doorgevoerd.

Grontmij voert ook samen met externe partners projecten voor gebiedsontwikkeling uit die een beperkte kapitaalbreng vereisen. Om de operationele en financiële risico's van dergelijke projecten te beperken, kiezen wij er regelmatig voor deze activiteiten onder te brengen in afzonderlijke rechtspersonen waarin de Groep een belang van 50% of minder heeft. Voor een beperkte periode van drie tot vier jaar, kan Grontmij de tijd die door onze ingenieurs is ingezet meestal omzetten in een (minderheids)belang in de joint venture om zo de extra cashflow uit dividenden te investeren in haar kernactiviteiten. Omdat de organisatie grenzen heeft gesteld aan kapitaalsbeslag, past zij een zeer strikt investeringsbeleid toe waar het ontwikkelingsprojecten betreft. De ROI van deze geselecteerde projecten is minimaal 20%.

Deze joint ventures maken wezenlijk deel uit van onze activiteiten en dragen al vele jaren bij aan de resultaten van Grontmij. Ons belang in dergelijke joint ventures wisselt van jaar tot jaar. Ook de resultaten uit joint ventures variëren per jaar en moeten worden gezien in samenhang met de overige bedrijfsresultaten van de Groep. De samenstelling van onze projectportefeuille voor de komende jaren geeft voldoende vertrouwen in de gecombineerde resultaten van onze ingenieurs- en adviesdiensten en de betreffende joint ventures.

Risico's verbonden met systemen

De ICT-systemen zijn cruciaal voor het uitvoeren van bedrijfsactiviteiten bij Grontmij, goede informatiebeveiliging is daarbij van groot belang. In 2008 is er een formeel informatiebeveiligingsbeleid voor de organisatie ontwikkeld conform ISO-27001, dat de Raad van Bestuur heeft goedgekeurd. Dit beleid wordt onderbouwd door een raamwerk voor risicoanalyse dat nagaat in hoeverre de beschikbaarheid, de integriteit en de geheimhouding van informatie en andere bedrijfsmiddelen bestand zijn tegen specifieke bedreigingen voor de bedrijfsprocessen, de ondersteunende informatiesystemen en de IT-infrastructuur van Grontmij. In 2009 wordt dit beleid binnen de gehele Groep doorgevoerd.

Arbeidsmarktrisico's

De groei van onze bedrijfsopbrengsten wordt in belangrijke mate bepaald door het aantal gekwalificeerde medewerkers dat we kunnen aantrekken en behouden. Een goede positie op de arbeidsmarkt is van wezenlijk belang voor onze bedrijfsvoering. Grontmij streeft naar een stabiel personeelsbestand. Circa 85% van onze medewerkers heeft een arbeidscontract voor onbepaalde tijd. De overige 15% is aangesteld op projectbasis of op flexibele basis. Uitwisseling van medewerkers tussen de verschillende bedrijfsafdelingen kan een hogere bezettingsgraad opleveren.

Bouw | functie met vorm verbinden

Stedelijke ontwikkeling **Woningbouw** Winkels & winkelcentra
Logistiek & distributie Kantoren **Onderwijs, gezondheidszorg & cultuur**
Binnensport & recreatie **Parkeren** Vastgoedmanagement

RISICO'S VERBONDEN MET WET- EN REGELGEVING

Verzekering en juridische risico's

Grontmij is verzekerd tegen een aantal risico's, zoals beroepsaansprakelijkheid, algemene aansprakelijkheid en projectrisico. Deze risico's worden op het niveau van de Groep en op lokaal (landelijk) niveau verzekerd. Op groepsniveau heeft Grontmij een aansprakelijkheidsverzekering voor bestuurders. Van tijd tot tijd zijn Grontmij N.V. en haar dochtermaatschappijen betrokken bij rechtsgeschillen. De Raad van Bestuur is op basis van juridisch advies van mening dat de uitkomst van lopende geschillen geen invloed van betekenis zullen hebben op de financiële positie van de Groep. Indien daar aanleiding voor is, wordt een adequate voorziening getroffen. Wanneer de uiteindelijke uitkomst hiervan afwijkt, zal dit in de resultatenrekening worden meegenomen.

Belastingrisico's

Aangezien Grontmij in een aantal landen werkmaatschappijen heeft, is het resultaat afhankelijk van de toepasselijke belastingwetgeving in de verschillende jurisdicties. Ons beleid is gericht op de naleving van de belastingwetgeving in elke jurisdictie en beperking van de belastingdruk. Veranderingen in de belastingwetgeving in deze jurisdicties kunnen echter leiden tot hogere belastingkosten.

FINANCIËLE RISICO'S

Balans en toegang tot kapitaal

Grontmij hanteert een actief beleid om haar balansratio's te optimaliseren en zo de financiële risico's te beperken en haar financiële solvabiliteit te behouden voor de lange termijn. Een notering aan de effectenbeurs levert een waardevolle bijdrage aan het realiseren van de (financiële) doelen van Grontmij. Het stelt de Groep in staat toegang te verkrijgen tot allerlei financieringsbronnen zodat wij bijvoorbeeld bij een potentiële acquisitie kunnen kiezen voor een optimale financieringsmix.

Niet uit de balans blijvende constructies worden voorkomen. Gekochte of intern ontwikkelde software wordt niet geactiveerd op de balans, met uitzondering van grote externe uitgaven voor softwarepakketten voor administratieve en technische toepassingen. Kosten voor onderzoek komen rechtstreeks ten laste van het resultaat. Een deel van deze kosten wordt tot uitdrukking gebracht als projectgerelateerde omzetkosten. Grontmij heeft de boekwaarde van haar activa, inclusief de goodwill voor de in 2008 overgenomen ondernemingen, beoordeeld binnen het raamwerk van haar normale balansbeoordeling. Deze beoordeling toonde aan dat voor deze activa geen impairments nodig zijn.

Interesttarieven

Grontmij streeft ernaar de resultaten en de kasstroom te beschermen tegen renteschommelingen door het aantrekken van leningen met een vaste rente danwel leningen met een variabele rente in combinatie met afgeleide financiële instrumenten (renteswaps).

Omrekening van valuta's

Grontmij beperkt de gevoeligheid voor koersverschillen maar is niet ongevoelig voor koersverschillen. Grontmij heeft activiteiten in landen buiten de eurozone. Bij omrekening naar euro kunnen de opbrengsten worden beïnvloed door koersschommelingen ten opzichte van de euro. Opbrengsten in lokale valuta's worden voor het grootste deel gebruikt voor lokale betalingen. Daardoor spelen koerswisselingen op lokaal niveau een beperkte rol. Valutakoerswijzigingen kunnen ook de balans en de resultatenrekening beïnvloeden mede gezien de tijdsperiode tussen het indienen van offertes, het gunnen van projecten en het betalingsmoment. Waar wenselijk en mogelijk worden termijncontracten afgesloten.

Pensioenen

Grontmij heeft pensioenregelingen voor haar personeel opgezet volgens de voorschriften en gebruiken in elk van de thuismarkten. In Nederland heeft Grontmij een apart pensioenfonds opgezet. Ondanks de neergaande tendens op de financiële markten, voldoet de Stichting Pensioenfonds Grontmij ultimo 2008 qua dekkingsgraad aan de richtlijnen van de Pensioen- & Verzekeringkamer (111%).

Op 1 januari 2006 heeft Grontmij in Nederland een zogenaamde hybrideregeling ingevoerd met een eindloonregeling tot een bruto salarisniveau van € 64.230 in combinatie met een beschikbare premieregeling voor het salaris boven dit niveau. Als gevolg van de eindloonregeling blijft Grontmij niettemin gevoelig voor het door het pensioenfonds behaalde resultaat. De Groep kan dit risico mitigeren door de hoogte van de medewerkersbijdrage te wijzigen. De onderneming loopt geen risico met betrekking tot de beschikbare premieregeling.

In Duitsland wordt een combinatie gehanteerd van een eindloonregeling met een beschikbare premiereregeling, terwijl België, Denemarken en het Verenigd Koninkrijk alleen een beschikbare premiereregeling kennen. Zweden kent een eindloonregeling waaraan meerdere werkgevers deelnemen, het ITP-plan. Er is echter geen consistente en betrouwbare basis om activa of verplichtingen toe te wijzen aan de participerende entiteiten binnen de ITP-pensioenverzekering met als gevolg dat het plan wordt aangemerkt als een beschikbare premiereregeling.

Risico's met betrekking tot financiële verslaggeving

Transparante financiële verslaggeving van hoge kwaliteit is van het grootste belang voor Grontmij. Het bevordert een getrouw beeld van de financiële prestaties van de Groep, zodat de strategie kan worden ontwikkeld en aandeelhouders en andere belanghebbenden verzekerd kunnen zijn van continuïteit. Om de kwaliteit van onze financiële verslaggeving te waarborgen, wordt gebruik gemaakt van de volgende systemen voor risicobeheer en interne controle:

- een standaard cyclus voor de jaarplanning en verslaggeving, die bestaat uit een jaarlijks operationeel plan op werkmachtschappijniveau, het jaarlijkse budget, driemaandelijkse prognoses en een maandelijkse financiële rapportage;
- periodieke/regelmatige bedrijfsbeoordelingen waarbij het management van de werkmachtschappijen de geboekte voortgang ten opzichte van het operationeel plan en de maatregelen die zijn gericht op het beperken van ondernemingsrisico's met de Raad van Bestuur bespreekt;
- standaardprocedures en -richtlijnen, waaronder het voorkennisreglement, de integriteitscode, het handboek Accounting en de klokkenluidersregeling;
- beleid voor werving en behoud van financiële professionals van topkwaliteit in alle bedrijfsonderdelen.

Op basis van de resultaten van de aanwezige risicobeheersings- en interne controlesystemen tot op heden en na overleg met de Raad van Commissarissen en de auditcommissie, is de Raad van Bestuur van Grontmij van mening dat naar beste weten de risicobeheersings- en controlesystemen een redelijke mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving over het boekjaar 2008 geen onjuistheden van materieel belang bevat.

De Groep blijft haar risicobeheersings- en interne controlesystemen voortdurend verbeteren. In de komende jaren zullen wij hoge prioriteit blijven geven aan het verbeteren van het ontwerp en de doeltreffendheid van deze systemen en aan hun verdere integratie in de dagelijkse bedrijfsvoering.

Financiële gang van zaken

FINANCIËLE DOELSTELLINGEN

Grontmij heeft een heldere missie. Op grond van deze missie heeft de onderneming een aantal even heldere financiële doelstellingen geformuleerd. Het resultaat over 2008 wordt hieronder afgezet tegen deze doelstellingen:

Doelstelling	Realisatie
Operationele marge (EBITA) van 8-9% in 2010	EBITA 2008: 7,7% (2007: 7,0%)
Groei van de bedrijfsopbrengsten van 10-15% per jaar	Groei 2008: 9,5% (exclusief valuta 13,0%)
Solvabiliteit van 25-30%	Solvabiliteit per 31-12-2008: 27,9%
Rentedekking >5	Rentedekking 2008: 9,3 (2007: 9,0)
Groei van de winst per aandeel (EPS)	EPS gestegen van € 1,84 in 2007 naar € 2,16 in 2008
Groei van het dividend per aandeel	Dividend verhoogd tot € 1,15 per aandeel (2007: € 1,10)

RESULTAAT EN DIVIDEND PER AANDEEL

Ultimo 2008 heeft Grontmij 17.764.920 geplaatste aandelen uitstaan, hetzelfde aantal als ultimo 2007. De winst per aandeel is in 2008 gestegen met bijna 18% naar € 2,16 (2007: € 1,84). Grontmij streeft naar een jaarlijkse stijging van de winst per aandeel en wil aandeelhouders hiervan laten profiteren. Voor de bepaling van het dividendvoorstel over 2008 zijn de contractuele aflossing van bestaande leningen van de Groep, solvabiliteit, liquiditeit en verwachte kasstromen voor 2009 in aanmerking genomen. Gelet op de huidige onzekerheid op de financiële markten is het noodzakelijk een solide financiële positie in stand te houden. Voorgesteld wordt om het dividend per aandeel te verhogen tot € 1,15. Dit betekent dat meer dan 53% van de winst als dividend aan aandeelhouders in contanten zal worden uitgekeerd.

RESULTAAT

De totale bedrijfsopbrengsten zijn in 2008 met € 73 miljoen (9,5% hoger, exclusief valuta-effecten 13,0%) gestegen naar € 846 miljoen. Exclusief acquisities en desinvesteringen (€ 31 miljoen) zijn de bedrijfsopbrengsten in 2008 met € 42 miljoen (circa 5,5%) gestegen van € 773 miljoen (2007) naar € 815 miljoen.

De netto-bedrijfsopbrengsten zijn gestegen tot € 664 miljoen (2007: € 598 miljoen), een stijging van 11%. Rekening houdend met desinvesteringen en acquisities bedraagt de autonome groei in 2008 5,5%. Het negatieve effect van valutakoersontwikkelingen (GBP, SEK) op de netto-bedrijfsopbrengsten is € 16,3 miljoen ofwel 2,7%; zonder deze effecten zou de autonome groei over 2008 zijn uitgekomen op 8,2%.

De nettomarge (het resultaat na belastingen als percentage van de totale bedrijfsopbrengsten) is in 2008 verder gestegen naar 4,6% (2007: 4,2%).

In miljoenen euro	2008	2007	Δ 2008 t.o.v. 2007
Bedrijfsopbrengsten	846,2	772,8	+ 9,5%
Projectkosten van derden	182,2	174,7	+ 4,3%
Netto-bedrijfsopbrengsten	664,0	598,1	+ 11,0%
Resultaat voor rente en belastingen (EBIT)	58,2	48,0	+ 21,2%
Amortisatie	6,9	6,1	
EBIT (% bedrijfsopbrengsten)	6,9%	6,2%	
EBIT (% netto-bedrijfsopbrengsten)	8,8%	8,0%	
EBITA (% bedrijfsopbrengsten)	7,7%	7,0%	
EBITA (% netto-bedrijfsopbrengsten)	9,8%	9,0%	
Winst na belastingen	38,8	32,7	+18,5%
Nettomarge (winst na belastingen/bedrijfsopbrengsten)	4,6%	4,2%	

Vanwege de acquisities in 2008 is de amortisatie van immateriële activa per saldo gestegen naar € 6,9 miljoen (2007: € 6,1 miljoen). De nettorentelasten zijn gestegen van € 6,0 miljoen in 2007 naar € 7,5 miljoen in 2008, voornamelijk omdat de Groep een lening (GBP 25 miljoen) heeft afgesloten om de acquisities in 2008 in het Verenigd Koninkrijk te financieren.

Op een aantal niet-operationele vastgoedontwikkelingsprojecten is in 2008 een verlies geleden van € 3,6 miljoen (2007: € 4,5 miljoen).

Valutakoersontwikkelingen (GBP, SEK, PLN) hebben op de EBIT een negatief effect gehad van per saldo circa € 1,6 miljoen, en op de totale bedrijfsopbrengsten van per saldo circa € 18 miljoen.

Zowel in Nederland als België maakt Grontmij selectief gebruik van joint ventures en deelnemingen om kennis uit te wisselen en risico's te beperken. Daarom neemt Grontmij alle resultaten van joint ventures en deelnemingen (deelnemingen die volgens de 'equity'-methode worden verwerkt) op in de berekening van de EBITA en EBIT. In 2008 bedraagt de totale winst van onze activiteiten via deelnemingen die volgens de 'equity'-methode worden verwerkt € 12,7 miljoen (2007: € 15,5 miljoen). Deze resultaten zijn het gevolg van het feit dat Grontmij tezamen met externe partners projecten uitvoert waarover gezamenlijk de zeggenschap wordt uitgeoefend. De mate van betrokkenheid van de Groep varieert van jaar tot jaar. De samenstelling van onze projectportefeuille voor de komende jaren wekt voldoende vertrouwen in de gezamenlijke resultaten van onze ingenieurs- en adviesdiensten en gerelateerde joint ventures en deelnemingen.

RESULTAAT PER LAND

In miljoenen euro

	België		Denemarken		Duitsland/Polen		Nederland		VK/Ierland		Zweden	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Bedrijfsopbrengsten (TR)	58,5	53,0	171,2	150,6	66,6	51,4	332,1	315,2	115,4	85,8	89,0	96,3
Netto-bedrijfsopbrengsten (NR)	53,2	49,5	126,9	112,8	53,5	44,8	248,1	231,0	102,1	73,9	75,0	80,0
EBIT	5,4	5,4	10,4	9,2	8,4	3,2	27,3	24,5	9,3	7,2	7,1	7,2
EBIT (% van TR)	9,2	10,3	6,1	6,1	12,6	6,3	8,2	7,8	8,1	8,4	8,0	7,5
EBIT (% van NR)	10,1	11,0	8,2	8,2	15,7	7,2	11,0	10,6	9,1	9,7	9,5	9,0

België

Bij Grontmij België is de som der bedrijfsopbrengsten met 10,4% gestegen en de netto-bedrijfsopbrengsten met bijna 7,5%. De groei van de netto-bedrijfsopbrengsten is autonoom. De joint ventures van Grontmij België, waaronder de deelneming in Libost, lieten opnieuw sterke resultaten zien, met als gevolg een wederom uitstekend jaar voor België met een EBIT-marge op de netto-bedrijfsopbrengsten van 10,1%.

Denemarken

Grontmij heeft een record bedrag aan bedrijfsopbrengsten (totaal en netto) gerealiseerd. De netto-bedrijfsopbrengsten zijn met 12,5% gestegen tot € 126,9 miljoen, een verdubbeling (die vrijwel volledig autonoom was) vergeleken met de groei in Denemarken vorig jaar. Ondanks enkele herstructureringskosten in 2008 handhaafde de EBIT-marge op zowel de totale als netto-bedrijfsopbrengsten zich op het peil van 2007.

Duitsland en Polen

Grontmij Duitsland heeft het hele jaar geprofiteerd van een sterke vraag op alle expertisegebieden en van de record-bedrijfsopbrengsten bij BGS, dat per 1 januari 2007 is overgenomen. De groeistijging die eind vorig jaar werd verwacht in de sectoren Energie, Bouw en Infrastructuur is in het derde en met name het vierde kwartaal gerealiseerd. Naast de voortreffelijke resultaten in Duitsland, heeft de acquisitie van KPI door Grontmij Polen bijgedragen aan de kritische massa en de organisatie in staat gesteld te profiteren van de hoge productiviteit in de tweede helft van 2008.

De som der bedrijfsopbrengsten in Duitsland/Polen is met 30% gestegen naar € 66,6 miljoen (2007: € 51,4 miljoen). Omdat de bedrijfskosten in veel mindere mate zijn gestegen, is de EBIT van de regio toegenomen tot € 8,4 miljoen, resulterend in een EBIT-marge op de som der bedrijfsopbrengsten van 12,6% (2007: 6,3%).

Nederland

De activiteiten van Grontmij in Nederland hebben geleid tot een groei in de som der totale bedrijfsopbrengsten van 5,4% naar € 332,1 miljoen (2007: € 315,2 miljoen). Ook de netto-bedrijfsopbrengsten zijn overeenkomstig de verwachtingen gestegen van € 231,0 miljoen in 2007 naar € 248,1 miljoen in 2008. Na eliminatie van de effecten van enkele desinvesteringen en twee kleine acquisities in 2008, bedraagt de autonome groei van de netto-bedrijfsopbrengsten 8,6%. Het joint-ventureresultaat over 2008 bedraagt € 10,6 miljoen (2007: € 13,3 miljoen).

Verenigd Koninkrijk en Ierland

Ondanks de scherpe teruggang van de Britse en Ierse economie aan het eind van het jaar, kan Grontmij in het Verenigd Koninkrijk een goed jaar rapporteren. Door drie succesvolle acquisities is de afhankelijkheid van de sector Water in het Verenigd Koninkrijk afgenomen. De drie bedrijven hebben daarnaast bijgedragen aan de stijging van de bedrijfsopbrengsten met 34,5% naar € 115,4 miljoen (2007: € 85,8 miljoen). De EBIT-marge op de som der bedrijfsopbrengsten is licht afgenomen tot 8,1% (8,4% in 2007) na het verschuiven van opdrachten binnen bestaande en aflopende raamwerkcontracten met diverse grote waterbedrijven.

De daling van het pond sterling in de loop van 2008 is verantwoordelijk voor het verlies aan netto-bedrijfsopbrengsten in euro voor een bedrag van € 16,2 miljoen. De EBIT werd hierdoor negatief beïnvloed voor een bedrag van € 1,6 miljoen. Afgezien van valuta-effecten bedraagt de autonome groei van de netto-bedrijfsopbrengsten van Grontmij in het Verenigd Koninkrijk 15,2%.

Zweden

Grontmij Zweden heeft 2008 benut om de aanpassing van de bedrijfsmix af te ronden. Door de succesvolle acquisitie en integratie van energieconsultants Teldako is de afname van de netto-bedrijfsopbrengsten beperkt gebleven tot 6%. De netto-bedrijfsopbrengsten bedragen € 75,0 miljoen (2007: € 80,0 miljoen). De som der bedrijfsopbrengsten bedraagt € 89,0 miljoen (2007: 96,3 miljoen), waarbij de EBIT-marge op zowel de totale als de netto-bedrijfsopbrengsten verbeterde van respectievelijk 7,5% tot 8,0% en van 9,0% tot 9,5%.

De feitelijke EBIT in euro is negatief beïnvloed door de daling van de Zweedse kroon voor een bedrag van € 0,1 miljoen.

RESULTAAT PER MARKTSEGMENT

Grontmij levert consultancy-, engineering- en managementdiensten in de gehele projectketen (van ontwerp tot realisatie). Veruit de meeste van onze projecten zijn multidisciplinair hetgeen ertoe leidt dat in een projectteam meerdere expertises vertegenwoordigd zijn.

Het aandeel van de sectoren Milieu, Water en Energie bedraagt circa 41%, hetgeen overeenkomt met circa 8% van het Groepsresultaat voor rente en belastingen. De sectoren Bouw en Industrie (31%) en de sector Infrastructuur (28%) laten een resultaat voor rente en belastingen zien van respectievelijk 7% en 8%. De diensten die Grontmij levert in de marktsector Bouw zijn onder meer projectmanagement, asset management en het ontwerp en advies van duurzame processen en systemen voor installaties, energie, water en grondstoffen.

Circa de helft van onze klanten is actief in de publieke sector, 20% in de semi-overheidssector en nutsbedrijven, en de rest in de private sector (waarvan de helft multinational is).

Marktsegment	Bedrijfsopbrengsten		Bedrijfsopbrengsten		EBIT		Professionals	
	(in € miljoenen)		(in %)				(fte)	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Milieu, Water en Energie	340	310	41%	40%	8%	8%	2.950	2.800
Bouw en Industrie	260	260	31%	35%	7%	6%	2.400	2.300
Infrastructuur	230	180	28%	25%	8%	8%	1.800	1.500

N.B.: genoemde bedragen en percentages zijn gebaseerd op diverse aannames en zijn exclusief Holdings & Eliminaties.

BALANS

Door acquisities staat op de balans onder de vaste activa circa € 130 miljoen aan goodwill vermeld, waarvan € 99 miljoen voor Carl Bro. De jaarlijkse impairment toets (toets op bijzondere waardevermindingsverliezen) heeft geen aanleiding gegeven tot een afboeking ten laste van het resultaat.

<i>In miljoenen euro</i>					
	2008	2007		2008	2007
Vaste activa	292	249	Eigen vermogen	175	157
Vlottende activa	335	347	Langlopende verplichtingen	130	148
	627	596	Kortlopende verplichtingen	322	291
				627	596

De toename van de totale activa, van € 596 miljoen tot € 627 miljoen, hangt samen met de bedrijven die in 2008 zijn verworven. In de balans worden vorderingen op en verplichtingen aan opdrachtgevers inzake opdrachten tot het verrichten van diensten, op project-voor-projectbasis, gesplitst en niet meer gesaldeerd onder vorderingen en schulden opgenomen. Het effect op de balans per 31 december 2008 en 2007 bedraagt respectievelijk € 74 miljoen en € 67 miljoen.

De kaspositie per 31 december 2008 bedraagt circa € 30 miljoen (31 december 2007: € 34 miljoen), hetgeen voor de omvang en aard van de activiteiten en de binnen het jaar te verwachten fluctuaties in de kasstroom, als normaal kan worden gekwalificeerd. Ter illustratie kan worden gemeld dat de gemiddelde salarisbetaling per maand circa € 36 miljoen bedraagt.

De stijging van het eigen vermogen van € 157 miljoen naar € 175 miljoen wordt met name veroorzaakt door de toevoeging van de winst over 2008 (€ 39 miljoen), minus het over 2007 uitbetaalde dividend (€ 19 miljoen). De solvabiliteit (eigen vermogen in relatie tot het balanstotaal) is toegenomen van ruim 26% naar bijna 28%.

Voor de financiering van de acquisities in het Verenigd Koninkrijk in april 2008 heeft Grontmij een bestaande financieringsovereenkomst met in totaal GBP 25 miljoen uitgebreid.

Met het oog op de verdere uitvoering van de strategie, de huidige marktsituatie, voorwaarden gesteld door onze financiers en een verantwoord risicobeleid, kan de balans als gezond worden gekwalificeerd.

Industrie | duurzame oplossingen voor meerwaarde

Ontwikkeling industrieterreinen **Chemie** Voeding & farmacie
Olie & Gas Mijnbouw, staal & metaal **Biochemie**

Organisatie en personeel

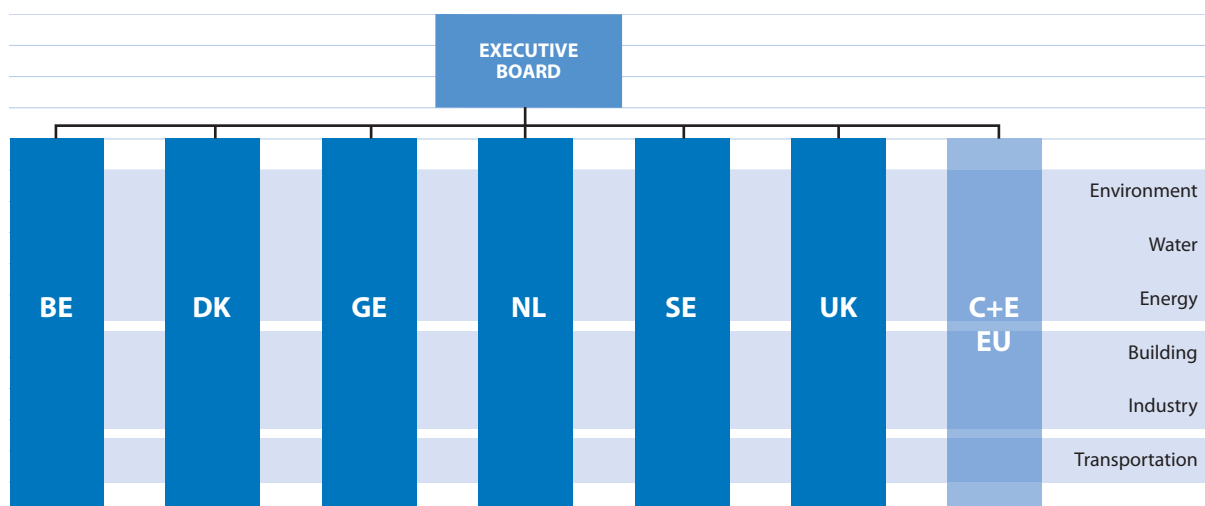
ORGANISATIESTRUCTUUR

Grontmij is in zes landen actief. De organisatie is gestructureerd conform deze (gedecentraliseerde) geografische spreiding. De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor het beleid, de strategie, de acquisities, de investeringen, de risicobeheersing, de financiën en de interne coördinatie van de Groep. Zaken die het beste centraal kunnen worden geregeld vanwege de efficiëntie of omdat een grote mate van specialisme of financiering is vereist, worden op groepsniveau behandeld.

Onze filosofie is dat de werkmaatschappijen zo zelfstandig mogelijk moeten kunnen opereren binnen de kaders van het beleid, de bedrijfsprincipes en de interne risicobeheersings- en controlesystemen van de Groep. Krachtig management en lokale kennis zijn van groot belang voor onze bedrijfsdoelstellingen. Om de Grontmij-cultuur en de uitwisseling van kennis en expertise verder te ontwikkelen en te versterken, zijn voor de volgende gebieden vier groepsbrede commissies ingesteld:

- markt en klanten;
- systemen (IT);
- waarden (CSR);
- human Resources.

Delegeren is stevig verankerd in de cultuur van Grontmij, zowel intern als bij het aanbieden van onze diensten aan klanten. Wij zijn ervaren in het samenstellen van multidisciplinaire teams uit de verschillende kennisgebieden van één of meerdere (verschillende) landen. Hierdoor ontstaat synergie, zeker als het om complexe en omvangrijke projecten gaat. Dit verhoogt niet alleen de winstgevendheid maar ook de creativiteit en de betrokkenheid van de organisatie als geheel en biedt medewerkers meer mogelijkheden om professionele uitdagingen aan te gaan en zichzelf te ontwikkelen.

KENNISMANAGEMENT

Vanwege het kennisintensieve karakter van onze activiteiten moeten wij ervoor zorgen dat kennis en informatie breed toegankelijk zijn. Onze structuur heeft als groot voordeel dat de medewerkers in alle thuismarkten via netwerken aan elkaar zijn gekoppeld, waardoor wij snel kennis kunnen uitwisselen. Door een sterk ICT-platform kunnen wij de ontwikkeling en de kwaliteit van onze diensten verbeteren en gebruiken wij onze middelen efficiënter.

Professionele netwerken in de diverse expertisevelden van de gehele organisatie worden zoveel mogelijk aangemoedigd. Seniormanagement begeleidt de ontwikkeling van de netwerken. Daarnaast organiseren wij regelmatig bijeenkomsten en seminars op Groepsniveau en op nationaal/regionaal niveau. De doelstellingen van deze professionele netwerken worden vastgelegd in jaarprogramma's en getoetst door het management van de betreffende operationele eenheden en de Raad van Bestuur.

Steeds vaker wordt de aanwezige kennis via geavanceerde middelen efficiënt en effectief benut, zowel in binnen- als buitenland. De juiste kennis op het juiste moment op de juiste plaats; dat is een van de belangrijkste steunpilaren van de Groep voor de toekomst.

PERSONEELSMANAGEMENT

Grontmij levert diensten die vakkundig en kwalitatief hoog zijn. Ons personeelsbeleid richt zich op het aantrekken en behouden van professionele en bekwame medewerkers maar ook op trainingsmogelijkheden voor verdere ontwikkeling. Grontmij beoogt een goede werkgever te zijn, die rekening houdt met lokale gebruiken. Dat Grontmij hierin is geslaagd, blijkt uit de geringe uitstroom van hoogopgeleide managers en medewerkers. In vergelijking met 2007 is het verloop in 2008 iets afgenomen. De kwaliteit van onze medewerkers is een van de belangrijkste voorwaarden om onze klanten tevreden te stellen. Ook bij een krappe arbeidsmarkt vertrouwen onze klanten er op dat wij de beste medewerkers inzetten. Dit betekent dat een goed beleid voor interne carrièreontwikkeling is vereist om goede medewerkers en specifieke vaardigheden te behouden en die optimaal in te zetten. Het beleid richt zich op het ontwikkelen van medewerkers die flexibel zijn en het vermogen hebben om door te groeien naar een managementfunctie of technisch specialist dan wel project manager kunnen worden.

Zakelijke en managementvaardigheden worden steeds belangrijker. Daarom hechten wij belang aan de ontwikkeling van talent en onze managers. De internationale afdelingen van de Groep beschikken tevens over een wereldwijde pool van ervaren freelance professionals die regelmatig op projectbasis worden ingezet.

Flexibele uitwisseling van personeel is een belangrijk aspect van ons beleid. Waar mogelijk gebruiken wij in de hele Groep dezelfde systemen. Er zijn zowel kortlopende als langlopende programma's voor uitwisseling van personeel ontwikkeld. Dit heeft bijgedragen aan het behoud van een hoge bezettingsgraad en maakt het mogelijk (waardevolle) medewerkers te behouden.

Bestand (fte) medewerkers ultimo 2008

	België	Denemarken	Duitsland	Nederland	Polen	VK/Ierland	Zweden	Totaal
Met vast contract	515	1.250	526	2.204	159	1.181	738	6.573
Met tijdelijk contract	10	81	29	192	15	-	-	327
Grontmij-dienstverband	525	1.331	555	2.396	174	1.181	738	6.900
Uitzendkrachten	86	-	-	270	-	98	-	454
Totaal*	611	1.331	555	2.666	174	1.279	738	7.354
Vrouwen (% – Grontmij dvb)	32%	28%	37%	22%	48%	25%	25%	27%
Fulltime (% – Grontmij dvb)	78%	94%	83%	72%	98%	97%	85%	82%

* Ultimo 2008 werkten in totaal 8.237 medewerkers bij Grontmij.

Bestand (fte) medewerkers ultimo 2007

	België	Denemarken	Duitsland	Nederland	Polen	VK/Ierland	Zweden	Totaal
Met vast contract	452	1.129	497	2.211	115	826	733	5.963
Met tijdelijk contract	25	71	-	194	15	41	2	348
Grontmij-dienstverband	477	1.200	497	2.405	130	867	735	6.311
Uitzendkrachten	77	-	25	285	-	82	-	469
Totaal*	554	1.200	522	2.551	130	949	735	6.780
Vrouwen (% – Grontmij dvb)	31%	28%	36%	21%	49%	24%	25%	26%
Fulltime (% – Grontmij dvb)	77%	94%	82%	73%	98%	99%	85%	83%

* Ultimo 2007 werkten in totaal 7.594 medewerkers bij Grontmij.

Grontmij participeert in structurele programma's voor het opleiden en begeleiden van studenten die door stages en onderzoeksopdrachten praktische ervaring op kunnen doen. Een aantal van onze medewerkers is gastdocent of studieadviseur op internationale technische universiteiten en hogescholen. Voorbeelden hiervan zijn Warschau Polytechnics en de Academy of Economics in Poznań (Polen), de Technische Universiteit Delft, Eindhoven, Enschede en Universiteit Wageningen (Nederland), de Technische Universiteit van Denemarken, Universiteit Wiesbaden (Duitsland), Edinburgh University en Glasgow University (Schotland), de Universiteit van Wuhan (China) en de Chalmers University of Technology (Zweden). Grontmij sponsort tevens een internationale groep jonge wetenschappers (SYISS in Zweden) en aantal wetenschappelijke projecten gericht op duurzaamheid.

PENSIOENEN

Bij het opstellen van pensioenregelingen en vergelijkbare voorzieningen voor de medewerkers wordt rekening gehouden met de lokale gebruiken en regelgeving. Stichting Pensioenfonds Grontmij is belast met de uitvoering van de door de Nederlandse dochterondernemingen van de Groep toegekende pensioenrechten. Ultimo 2008 telde het pensioenfonds 2.653 deelnemers (2007: 2.549) en 1.204 gepensioneerden (2007: 1.022).

Het fonds had eind 2008 een belegd vermogen van ruim € 517 miljoen (2007: € 544 miljoen). Het besluit om de pensioenen en premievrije aanspraken te indexeren is uitgesteld tot medio 2009 (1 januari 2008: 1,19%). Hetzelfde geldt voor de beslissing pensioenpremies aan te passen. In 2006 is voor het eerst de dekkingsgraad van het pensioenfonds gerapporteerd volgens de Pensioenwet. Op grond van voorlopige berekeningen bedraagt de dekkingsgraad per 31 december 2008 111% (2007: 146%).

MEDEZEGGENSCHAP

De meeste bedrijfsonderdelen in de landen waarin Grontmij actief is, hebben een eigen ondernemingsraad. Vertegenwoordigers van deze raden vormen gezamenlijk de Europese ondernemingsraad. Een convenant dat is afgesloten tussen de Europese ondernemingsraad en de Raad van Bestuur beschrijft de rol, de verantwoordelijkheid en de rechten van de Europese ondernemingsraad. Conform dit convenant hebben twee reguliere bijeenkomsten plaats gevonden met de Raad van Bestuur. Daarin zijn de huidige bedrijfsvoering, de activiteiten en de resultaten van Grontmij toegelicht. Tevens is gesproken over methodes om personeel te behouden, de economische ontwikkelingen en de mogelijke gevolgen voor de toekomst.

Corporate governance

Grontmij N.V. hecht aan goede corporate governance. In 2007 is de corporate governance structuur aangepast aan het toegenomen internationale karakter van de organisatie. Wij hebben kennis genomen van de gewijzigde Nederlandse Corporate Governance Code zoals gepubliceerd door de Corporate Governance Monitoring commissie op 10 december 2008 (de "gewijzigde Code"). Hoewel deze gewijzigde Code pas toegepast hoeft te worden vanaf boekjaar 2009, rapporteert Grontmij in dit verslag reeds over de wijze waarop de principes en best practice bepalingen van de gewijzigde Code worden toegepast.

STRUCTUUR

Het bestuur over Grontmij is effectief gestructureerd. De gekozen organisatiestructuur, ondersteund door onze kernwaarden en gedragscode, bevordert transparante rapportage binnen de gehele Groep aan zowel de Raad van Commissarissen als aan de Raad van Bestuur. De Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur rapporteren vervolgens aan de jaarlijkse Aandeelhoudersvergadering. De jaarlijkse Aandeelhoudersvergadering, de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur beschikken elk over specifieke bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Deze zijn uitvoerig beschreven in de statuten en afzonderlijke reglementen die beschikbaar zijn op onze website: www.grontmij.com/investorsrelations/corporate-governance

De rol van de jaarlijkse Aandeelhoudersvergadering

Jaarlijks wordt binnen zes maanden na afloop van het verslagjaar een Aandeelhoudersvergadering georganiseerd. Extra aandeelhoudersvergaderingen kunnen worden gehouden op verzoek van de Raad van Bestuur of van de Raad van Commissarissen, onverminderd het bepaalde in de artikelen 110 tot en met 112 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Aandeelhouders en certificaathouders die alleen of gezamenlijk ten minste één procent van het geplaatste kapitaal vertegenwoordigen of van wie de aandelen of certificaten een beurswaarde hebben van ten minste € 2 miljoen, hebben het recht om aan de Raad van Bestuur of de Raad van Commissarissen het verzoek te doen onderwerpen op de agenda van de Aandeelhoudersvergadering te plaatsen.

De Aandeelhoudersvergadering benoemt, schorst en ontslaat, doorgaans na een niet-bindende voordracht van de Raad van Commissarissen, leden van zowel de Raad van Commissarissen als de Raad van Bestuur. Indien een dergelijke voordracht niet is ingediend of als de Aandeelhoudersvergadering van deze voordracht wenst af te wijken, moet het besluit worden genomen met volstreekte meerderheid van de uitgebrachte stemmen, die meer dan een derde van het geplaatste aandelenkapitaal van Grontmij vertegenwoordigen. Bij de benoeming van een lid van de Raad van Bestuur kan uitsluitend worden gestemd over kandidaten van wie de naam daartoe in de agenda is vermeld.

Een besluit tot wijziging van de statuten van de vennootschap kan de Aandeelhoudersvergadering uitsluitend nemen op voorstel van de Raad van Bestuur, dat is goedgekeurd door de Raad van Commissarissen. Voor wijzigingen is een volstreekte meerderheid vereist.

De regeling voor het benoemen en vervangen van de leden van de Raad van Bestuur en de leden van de Raad van Commissarissen en de voorschriften voor de statutenwijziging, zijn vastgelegd in de statuten. Deze zijn beschikbaar op onze website: www.grontmij.com/investorrelations/corporategovernance/structure

De rol van de Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen van Grontmij heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van de Raad van Bestuur en de algemene gang van zaken. Het toezicht concentreert zich op het realiseren van de strategie, een juiste uitvoering van interne risicobeheersings- en controlestructuren, een adequate financiële verslaglegging en het naleven van de wet- en regelgeving. Bij het vervullen van deze taken houdt de Raad van Commissarissen rekening met de belangen van alle betrokkenen.

De Raad van Commissarissen heeft twee vaste commissies die rechtstreeks aan de raad rapporteren: de Auditcommissie en de Benoemings- en Beloningscommissie.

Een uitgebreide beschrijving van de taken en verantwoordelijkheden is beschikbaar op onze website: www.grontmij.com/investorrelations/corporategovernance/supervisory board

De rol van de Raad van Bestuur

De Raad van Bestuur heeft tot taak het besturen van de vennootschap. Dit houdt onder meer in dat de Raad van Bestuur verantwoordelijk is voor het opstellen en realiseren van de doelstellingen van de Groep, de strategie, de financiering, het beleid en de resultaten. De verantwoordelijkheid voor het besturen van de vennootschap berust bij de Raad van Bestuur als collectief. De specifieke taken en verantwoordelijkheden van de voorzitter en financieel directeur zijn vastgelegd in het reglement van de Raad van Bestuur. Deze zijn te vinden op onze website:

www.grontmij.com/investorrelations/corporategovernance/executive board

Tijdens de Aandeelhoudersvergadering van 15 mei 2008 is een volmacht verleend aan de Raad van Bestuur voor het uitgeven van aandelen, het verlenen van rechten tot het nemen van aandelen en het beperken of uitsluiten van voorkeursrechten voor een uitgifte van aandelen. Tijdens dezelfde Aandeelhoudersvergadering is aan de Raad van Bestuur de machtiging verleend om te besluiten tot verkrijging van aandelen of certificaten van aandelen van Grontmij N.V.

Deze besluiten zijn vastgelegd in de notulen van deze vergadering die op onze website staan:

www.grontmij.com/investorrelations/corporategovernance/annualgeneralmeeting

DE CODE

Grontmij leeft de principes en best practice bepalingen van de gewijzigde Code grotendeels na met uitzondering van de hierna genoemde principes and best practice bepalingen die niet of niet volledig worden nageleefd.

- II.1.1: Mevrouw B.W. Nørgaard is in 2006 benoemd voor een periode van vier jaar. Contracten met leden van de Raad van Bestuur die zijn benoemd voor 2004 gelden voor onbepaalde tijd. Toekomstige contracten zullen worden aangegaan voor een periode van vier jaar;
- II.2.10 & II.2.11: De Raad van Commissarissen heeft de mogelijkheid van een zogeheten redelijkheidstoets alleen voor de variabele beloning in zoverre deze gerelateerd is aan de individuele doelstellingen. Alle overige delen van de beloning zijn vast of houden verband met vooraf bepaalde en toetsbare doelstellingen en komen op grond van Nederlands arbeidsrecht en de toepasselijke arbeidscontracten niet in aanmerking voor een discretionaire toetsing. De Raad van Commissarissen heeft niet de bevoegdheid, anders dan op grond van wettelijke regels, de variabele beloning die is toegekend op basis van onjuiste (financiële) gegevens terug te vorderen van de leden van de Raad van Bestuur. In toekomstige contracten zal deze bevoegdheid worden opgenomen;

- II.2.13f: Individuele doelstellingen worden niet bekend gemaakt. Net als bij sommige bedrijfsdoelstellingen kunnen deze concurrentiegevoelige informatie of informatie van een anderszins vertrouwelijke aard bevatten die Grontmij niet bekend wil maken;
- III.3.1: In de profielschets voor de Raad van Commissarissen wordt niet ingegaan op de aspecten van diversiteit in de samenstelling van de Raad en wordt geen concrete doelstelling ten aanzien van diversiteit geformuleerd. Het profiel zal in 2009 worden bekeken en, indien gewenst, zullen voorstellen tot aanpassing worden voorgelegd aan de Aandeelhoudersvergadering in 2010;
- III.5.11: De voorzitter van de Benoemings- en beloningscommissie is tevens voorzitter van de Raad van Commissarissen. Doorgaans is de voorzitter van een Raad van Commissarissen tevens voorzitter van de Benoemingscommissie. Bij Grontmij is de Benoemingscommissie gecombineerd met de Beloningscommissie. Gezien de belangrijke rol die de voorzitter van de Raad van Commissarissen doorgaans heeft bij de selectie en benoeming van bestuurders en commissarissen, is er voor gekozen de voorzitter van de Raad van Commissarissen tevens te benoemen als voorzitter van de gecombineerde Benoemings- en beloningscommissie.

In 2009 zal Grontmij de afwijkingen van de gewijzigde Code bekijken en bepalen of, mede gelet op ontwikkelingen in de markt, aanpassingen nodig zijn.

STRUCTUURREGIME

In 2007 heeft Grontmij de corporate governance structuur aangepast aan het internationale karakter van de Groep. Als internationaal actieve holding die het merendeel van haar medewerkers buiten Nederland in dienst heeft, is Grontmij vrijgesteld van het structuurregime. Voor de Nederlandse entiteiten is een afzonderlijke houdstermaatschappij ingericht. Op deze vennootschap, Grontmij Nederland Holding B.V., is overeenkomstig art. 2:153 lid 3 sub b BW en art. 2:155 BW het verzwakt structuurregime van toepassing. Hierdoor worden de Nederlandse entiteiten bestuurd door een Nederlandse directie die onder toezicht staat van een Nederlandse Raad van Commissarissen. Voor Grontmij Nederland Holding B.V. is een Nederlandse ondernemingsraad werkzaam, terwijl de medezeggenschap op concernniveau is georganiseerd in een Europese ondernemingsraad. De rol, de verantwoordelijkheden en de competenties van de Europese ondernemingsraad worden beschreven in een convenant tussen de Europese ondernemingsraad en de Raad van Bestuur.

ONTWIKKELINGEN IN 2008

Zoals in het bericht van de Raad van Commissarissen is vermeld, beoordeelt de Raad van Commissarissen periodiek (elementen) van de corporate governance structuur van Grontmij. Voorstellen tot belangrijke structuurwijzigingen worden ter goedkeuring voorgelegd aan de Aandeelhoudersvergadering. In het verslagjaar zijn er geen wijzigingen in de corporate governance structuur van Grontmij aangebracht of voorgesteld.

CERTIFICERING

Met ingang van 29 mei 2006 is certificering van gewone aandelen niet langer een beschermingsmaatregel. In overeenstemming met de Code zal Stichting Administratiekantoor van Aandelen Grontmij N.V. onder alle omstandigheden aan certificaathouders een stemvolmacht geven. Grontmij N.V. en Stichting Administratiekantoor van Aandelen Grontmij N.V. bieden certificaathouders de mogelijkheid op eenvoudige wijze hun stemrecht uit te oefenen in aandeelhoudersvergaderingen. Een certificaathouder die zijn certificaten tijdig voor een aandeelhoudersvergadering heeft aangemeld, met inachtneming van wat hierover in de statuten van de Groep is bepaald, wordt tevens geacht een verzoek tot het verlenen van een stemvolmacht te hebben ingediend. Het volgen van een afzonderlijke procedure voor het verkrijgen van een volmacht is dan ook niet vereist voor een certificaathouder. Er zijn geen beperkingen voor de overdracht of stemrecht van aandelen of certificaten van aandelen.

VOORKOMING MISBRUIK VOORWETENSCHAP

Grontmij heeft een reglement ter voorkoming van misbruik van voorwetenschap. Dit reglement is door de Raad van Commissarissen goedgekeurd en verspreid onder de Raad van Commissarissen, de Raad van Bestuur, het management van de diverse bedrijfsonderdelen en onder (overige) medewerkers die over vertrouwelijke informatie kunnen beschikken. Onze regels betreffende voorwetenschap voldoen aan de relevante bepalingen van de Wet op het financieel toezicht.

BESCHERMINGSMAATREGEL

De statuten van Grontmij voorzien in de mogelijkheid tot uitgifte van preferente aandelen. Stichting Preferente Aandelen Grontmij (hierna de Stichting) is opgericht om de belangen te behartigen van Grontmij, de met haar verbonden ondernemingen en alle belanghebbenden. Deze belangenbehartiging kan worden geëffectueerd door het verkrijgen van preferente aandelen en het uitoefenen van de rechten die aan deze aandelen zijn verbonden. De mogelijkheid tot uitgifte van preferente aandelen dient als beschermingsmaatregel te worden beschouwd.

Deze maatregel heeft een tijdelijk karakter en zal Grontmij in staat stellen een mogelijk ongewenste, vijandige overname of ongewenste concentratie van zeggenschap op haar merites te kunnen beoordelen. Per 31 december 2008 waren er geen preferente aandelen uitgegeven.

Grontmij en de Stichting zijn overeenkomsten aangegaan voor het plaatsen van preferente aandelen in Grontmij bij de Stichting. Door deze overeenkomsten heeft Grontmij een put-optie om een aantal preferente aandelen uit te geven tot ten hoogste 100% van het uitgegeven kapitaal in de vorm van gewone aandelen, min één. De Stichting heeft daarnaast een call-optie om een aantal preferente aandelen te kopen voor ten hoogste 100% van het uitgegeven kapitaal in de vorm van gewone aandelen, min één.

De Stichting beschikt over een kredietfaciliteit om betaling van de uitgifteprijs mogelijk te maken. De uitgifteprijs is 25% van de nominale waarde van de uitgegeven preferente aandelen.

Zowel de put-optieovereenkomst als de call-optieovereenkomst is op 30 mei 2006 vernieuwd na de statutenwijziging van Grontmij op 29 mei 2006. De redenen voor vernieuwing van de call-optieovereenkomst zijn toegelicht tijdens de Aandeelhoudersvergadering van 17 mei 2006. Grontmij N.V. is van mening dat het tijdvak waarbinnen preferente aandelen zouden moeten uitstaan niet langer moet zijn dan strikt noodzakelijk is. Daarom is de periode waarbinnen een aandeelhoudersvergadering zal worden gehouden waarvoor een voorstel tot intrekking van de preferente aandelen zal worden geagendeerd, ingekort van 24 tot 12 maanden na de eerste uitgifte van preferente aandelen. Deze wijzigingen zijn opgenomen in de thans geldende statuten.

Verklaringen

In het verslagjaar zijn geen transacties van materiële betekenis verricht waarbij de leden van de Raad van Bestuur dan wel van de Raad van Commissarissen tegenstrijdige belangen hadden. Er zijn geen transacties van materiële betekenis verricht tussen de Groep en natuurlijke personen of rechtspersonen die tenminste 10% van de aandelen in Grontmij N.V. houden.

Naar beste weten van de Raad van Bestuur zijn geen overeenkomsten aangegaan tussen aandeelhouders voor beperking van de overdracht van (certificaten van) aandelen.

Behalve de overeenkomst met Fortis Bank Nederland N.V. voor een kredietfaciliteit die wordt vermeld in de toelichting behorend tot de geconsolideerde jaarrekening 2008, bevatten belangrijke contracten geen 'change of control' clausules met betrekking tot Grontmij N.V.

Op grond van artikel 5:25c van de Wet op het financieel toezicht ("Wft") en naar beste weten geeft de jaarrekening van Grontmij N.V. van 2008 een getrouw beeld van de activa, de passiva, de financiële positie en de winst van Grontmij N.V. en de gezamenlijk in de consolidatie opgenomen ondernemingen. Het verslag van de Raad van Bestuur (jaarverslag) geeft een getrouw beeld omtrent de toestand op de balansdatum, de gang van zaken gedurende het boekjaar van Grontmij N.V. en de met haar verbonden ondernemingen en omvat een beschrijving van de wezenlijke risico's waarmee Grontmij N.V. geconfronteerd wordt.

De Bilt, 11 maart 2009

S. Thijsen, CEO
D.G.H. van der Werf, CFO
B.W. Nørgaard, COO
G.P. Dral, COO

Infrastructuur | dragers voor beweging

Planvorming & logistiek **Snelwegen & wegen** GIS & ICT
Rail & stations Waterwegen & havens **Geodata** Bruggen & tunnels

CSR en Grontmij – Geïntegreerd in onze manier van werken

CSR (Corporate Social Responsibility) staat centraal in wat Grontmij als organisatie doet: duurzaam en maatschappelijk betrokken ondernemen. De essentie van ons werk is een bijdrage te leveren aan het creëren van duurzame leef- en werkomgevingen. Onze ambitie is daarbij toonaangevend te zijn en zo waarde te creëren voor alle stakeholders. In dit verband richten wij ons vooral op de negatieve effecten van klimaatverandering en de wijze waarop wij daarop moeten en kunnen inspelen.

Wij hebben daartoe de volgende doelstelling gedefinieerd: Grontmij wil een actieve rol spelen bij de duurzame ontwikkeling in de landen waar zij actief is. Dit doen wij door ten aanzien van:

Deze CSR-rapportage is een manier om te laten zien hoe Grontmij op dit gebied werkt en hoe wij van plan zijn onze prestaties te verbeteren.

CSR – betrokkenheid van bestuur, management en belanghebbenden

Al enige jaren wordt in het jaarverslag van Grontmij een hoofdstuk gewijd aan CSR. Met dit rapport over 2008 verbeteren wij de kwaliteit van de CSR-rapportage door onze CSR-prestaties te rapporteren volgens de normen van het Global Reporting Initiative (GRI).

Het besluit om ons CSR-rapport op te stellen in overeenstemming met de GRI-normen is in november 2008 genomen door de Raad van Bestuur. Een CSR-commissie, onder leiding van de Raad van Bestuur, is verantwoordelijk voor het definiëren van onze werkmethode, voor de rapportage en voor de initiatieven die worden genomen om bepaalde punten te verbeteren. De Groep CSR-manager coördineert de rapportage uit de verschillende landen en begeleidt de verbeteringsprocessen. De landendirecteuren in onze thuismarkten zijn verantwoordelijk voor de implementatie van deze initiatieven en coördinatie van regionale acties. Grontmij heeft besloten om binnen de GRI-normen te rapporteren op basis van een eigen verklaring op niveau C, zie afbeelding hiernaast.

		2002	C	C-	B	B-	A	A-
Mandatory	Self Declared							
	Third Party Checked		Report Externally Assured		Report Externally Assured			
Optional	GRI Checked							

De keuze voor de gebruikte indicatoren is gemaakt nadat zowel als interne belanghebbende hun inbreng hebben gegeven. Eerst hebben we gekeken welke indicatoren van wezenlijk belang zijn voor onze stakeholders (zoals aandeelhouders, klanten en medewerkers). Vervolgens hebben we met input van belanghebbenden deze criteria uitgewerkt in prioriteiten voor CSR. Deze prioriteiten zijn vervolgens gedefinieerd in onze CSR-doelstellingen, zoals in dit hoofdstuk beschreven.

Het CSR-rapport is vooralsnog gebaseerd op de activiteiten van onze thuismarkten (België, Denemarken, Duitsland, Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden). Rechtspersonen met minder dan 100 personeelsleden en joint ventures zonder rechtspersoonlijkheid zijn buiten beschouwing gelaten. In de meeste regio's selecteren wij alleen die leveranciers en subcontractors die een bijdrage kunnen leveren aan de doelstellingen van ons bedrijf. Omdat wij geen directe invloed kunnen uitoefenen op hun werkwijze, is deze zogenaamde supply chain niet in deze rapportage opgenomen. Wij zijn niet bekend met eventuele andere specifieke beperkingen dan die zijn vermeld in het gedetailleerde rapport ten aanzien van elke door ons gekozen indicator.

Op pagina 66 en 67 geven wij een samenvatting van de geselecteerde GRI-indicatoren en hoe wij daarop presteren. De GRI-inhoudsopgave is vermeld op pagina 68 en 69 en laat zien waar de betreffende informatie is te vinden in ons jaarverslag.

CSR en klanten – duurzaam advies

Grontmij wil met CSR een bijdrage leveren aan een duurzame samenleving. De meest tastbare manier waarop wij dit kunnen bereiken, is door onze diensten op het gebied van duurzaam ontwerp en advies aan onze klanten. Onze eigen CO₂-uitstoot is klein. Pogingen om deze uitstoot onder controle te krijgen en te verminderen, hebben daarom slechts een beperkt effect. Indirect kunnen wij echter het verschil maken door op het gebied van duurzame technologie het voortouw te nemen.

In dit kader maken wij bij veel van onze werkzaamheden gebruik van actieve projectmanagementsystemen om te zorgen dat onze ontwerpen en resultaten de duurzaamheid vergroten. Zo valt bijvoorbeeld 64% van onze werknemers onder procedures die worden gehanteerd om bij relevante projecten de nadelige gevolgen voor het milieu te minimaliseren. In toenemende mate streven wij ernaar om best practices te delen. Daarnaast streven wij ernaar onze projectmanagementprocedures op zodanige wijze uit te breiden dat deze bijdragen aan de duurzaamheid van de projecten.

Grontmij is betrokken bij de vernieuwing van de krachtcentrale van Öresundsverket in Malmö voor E.ON. Een nieuwe aardgasgestookte krachtcentrale vervangt de oude olie- en kolenfaciliteit, waardoor per jaar 1 miljoen ton CO₂ minder wordt uitgestoten. De centrale zal, met een efficiency van circa 90%, circa 3 TWh elektriciteit per jaar leveren (in vergelijking met de huidige productie van 2 TWh). Behalve elektriciteit zal de Öresundsverket circa 1 TWh warmte per jaar leveren aan het stadsverwarmingssysteem van Malmö.

Ons projectteam voor de uitbreiding van de snelweg M6 in Guardsmill in het Verenigd Koninkrijk heeft in december 2008 een prijs gekregen van het UK Highways Agency. In de periode waarop de prijs betrekking had, werden 1.250.000 werkuren geregistreerd zonder een incident, en er was een periode van twaalf maanden zonder ongevallen met voertuigen. Daarnaast is het team geprezen voor verscheidene innovatieve verbeteringen waarmee de veiligheid tijdens bouwwerkzaamheden werd verbeterd.

Bij alles wat we doen, stellen wij ons tot doel het gebruik van energie en grondstoffen te beperken, minder afval te produceren, zaken en personen over kleinere afstanden te verplaatsen en minder CO₂ te produceren, of dit nu betrekking heeft op informatie- en communicatietechnologie, industrie, bouw, energie, water, milieu, transport of infrastructuur. Bij het ontwerpen gebruiken we onze kennis om energiegebruik te verminderen. Wanneer we processen begeleiden zorgen we ervoor dat systemen efficiënter functioneren en op grond van onze managementvaardigheden ontwikkelen en implementeren we programma's die gericht zijn op een duurzame toekomst.

Alle werknemers in de landen die zijn begrepen in de CSR-rapportage, werken op basis van kwaliteitssystemen waarin gedetailleerd staat beschreven welke procedures moeten worden gevolgd. 98% van onze werknemers werkt met kwaliteitssystemen die ISO-9001-gecertificeerd zijn. Dit biedt onze klanten de garantie dat wij zorgvuldig aandacht besteden aan ontwerpevaluaties, risico-beoordelingen en projectmanagement. Wij streven ernaar dat in 2009 alle landen ISO-9001-gecertificeerd zijn.

Wij zorgen ervoor dat bij onze projecten gezondheid en veiligheid altijd voorop staan. Wij richten ons niet alleen op onze eigen werknemers maar ook op andere deelnemers aan onze projecten en de procedures die hiermee gepaard gaan.

Op het gebied van CSR zijn onze klanten belangrijke stakeholders. Regelmatig vragen wij hen een oordeel te geven over onze werkzaamheden. 98% van onze werknemers werkt met systemen waarmee de tevredenheid van klanten wordt gemeten. Om onze ambities te verwezenlijken en potentiële verbeteringen te identificeren, is de inspraak van klanten essentieel. In Zweden merken we dat een toenemend aantal klanten aangeeft dat we een belangrijke bijdrage leveren aan hun algemene duurzame prestaties.

CSR en klimaatverandering - van belang bij alles wat we doen

De uitdaging die de klimaatverandering ons stelt, kan op twee manieren worden aangepakt: bestrijding door het nemen van maatregelen waarmee CO₂-emissies worden gereduceerd of samenlevingen in staat te stellen de effecten, zoals veranderende weerpatronen en zeespiegelstijging, tegen te gaan. Beheersing van klimaatverandering is van vitaal belang voor duurzame oplossingen in de toekomst.

Vermindering van CO₂-emissies staat centraal bij veel van onze projecten. Bijvoorbeeld het ontwerpen van huizen die weinig of zelfs geen energie verbruiken, maatregelen bedenken die leiden tot vermindering van het energieverbruik in de industrie en gerenoveerde gebouwen, adviezen geven over mogelijkheden voor hergebruik van energie waaronder windenergieparken, installaties die afval in energie omzetten en het winnen van gas uit vuilnisstortplaatsen voor gebruik in de transportsector, of het ontwerpen van biomassa-installaties en geothermische installaties.

Grontmij in Denemarken is als consultant opgetreden voor SIB Zero+, het eerste +energiehuis in Denemarken, dat meer energie zal produceren dan het verbruikt. Het huis, dat is ontworpen voor het gemiddelde Deense gezin, is 200 m² groot en voldoet aan alle hedendaagse eisen van comfort.

Beperking van klimaatveranderingseffecten, die betrekking hebben op de verdeling land-water, is diep verankerd in de Grontmij-organisatie. Het bedrijf werd opgericht om landbouwgrond te winnen uit zee. Nederland, met ruwweg de helft van het land onder zeeniveau, vormt een praktijkvoorbeeld van hoe wordt omgegaan met hoge zee- en grondwaterlevels en de overstromingsrisico's van rivieren. Wij werken momenteel voor de kust van Nederland aan een project waarin een 'zandmotor' wordt ontwikkeld, die 20 m³ zand zal toevoegen. Het zand wordt opnieuw verdeeld via natuurlijke stromingsprocessen. Dit zal resulteren in de uitbreiding en ontwikkeling van de kustlijn. Het principe 'bouwen met natuur' is met het zandmotorprincipe nooit eerder toegepast in Nederland, of waar dan ook ter wereld. Aan Grontmij is voor dit project de opdracht gegeven om een uitgebreid inleidend memorandum op te stellen voor een onderzoek naar de gevolgen voor het milieu.

Dagelijks is Grontmij in alle landen bezig met de bestrijding van klimaatveranderingseffecten door dijken te bouwen en duurzame stedelijke drainagesystemen aan te leggen, plannen te ontwikkelen voor stedelijke en landelijke gebieden die in harmonie zijn met het watergebied en gebouwen en infrastructurele werken te ontwerpen die 'waterproof' zijn.

In heel Europa werken we op grote schaal aan projecten voor de watervoorziening – een gebied dat een grote uitdaging vormt gezien de veranderende weerpatronen. We helpen in heel Europa bij de implementatie van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Vogel- en Habitatrichtlijnen.

Als Groep zijn we begonnen met het opstellen van gemeenschappelijke databases, met ideeën en oplossingen voor de vele soorten projecten waaraan wij werken. Via dit initiatief stimuleren wij onze ontwerpers en consultants in duurzame projecten best practices te delen. Ook stelt het ons in staat deze ideeën te delen met onze klanten en hen te stimuleren duurzame oplossingen na te streven.

Al deze voorbeelden tonen aan dat bestrijding van de effecten van klimaatverandering en andere duurzaamheidsmaatregelen een belangrijk onderdeel vormen in de planning van projecten en in het vinden van duurzame oplossingen. De wijze waarop wij samenwerken is daarbij cruciaal.

We hebben één maatregel gekozen uit de financiële kernindicatoren van de GRI-richtlijnen om te demonstreren wat wij op dit gebied hebben gepresteerd.

Ons volledige rapport wordt getoond in de tabel op pagina 67.

Grontmij werd aangesteld als adviseur voor Volvo Logistics Corporation in Gent voor de bouw van het eerste CO₂-vrije gebouw in België en het eerste CO₂-vrije autobedrijf in de wereld. Ons werk heeft geleid tot een gebouw met een gemiddeld energieverbruik dat viermaal lager is dan van een gemiddeld nieuw gebouw en tienmaal lager dan dat van een standaard kantoorgebouw.

Grontmij voert samen met Scottish Water onderzoek uit met inachtneming van Europese regelgeving naar het verband tussen enerzijds de watervoorraden die vanwege de klimaatverandering potentieel onder druk staan en anderzijds de noodzaak om voor woningen en industrie een structurele waterlevering in stand te houden, bijvoorbeeld door onttrekking van water uit de rivier de Tweed.

CSR en de samenleving – sociaal verantwoord ondernemen

Grontmij is op de eerste plaats een bedrijf en streeft er als zodanig naar waarde te creëren voor haar klanten en daardoor voor haar aandeelhouders. Sociale betrokkenheid wordt echter ook hoog gewaardeerd. Grontmij maakt deel uit van de samenlevingen waarin zij opereert. Onze klanten zijn te vinden in alle private en publieke sectoren.

In veel regio's zijn wij een grote werkgever. Wij willen niet alleen een toegevoegde waarde creëren voor onze klanten maar ook voor de uiteindelijke gebruikers van de projecten, ons personeel en de samenlevingen waarin zij leven en deel van uitmaken. Een groot deel van de bevolking in de landen waar wij opereren, heeft uiteindelijk belang bij onze activiteiten en profiteert daarvan.

In Zweden is Grontmij al een aantal jaren betrokken bij een mentorproject, samen met een aantal grote Zweedse partners. Dit project laat jonge mensen kennis maken met technische beroepen en de praktijk van het bedrijfsleven. De deelnemers, tussen 14 en 15 jaar oud, zijn afkomstig uit sociaal kwetsbare gezinnen. De geselecteerde studenten volgen een uitgebreid programma, waaronder excursies naar sommige van de grootste Grontmij-projecten in Stockholm: de Noord-zuidaslijn (transport), het congresgebouw aan de waterkant van Stockholm (bouw), prijswinnende parken (landschapsarchitectuur) en de Lidingö-brug (onderhoud).

CSR en values – bewaken van integriteit

Centraal bij Grontmij staat een hoge mate van integriteit in alle aspecten van de bedrijfsactiviteiten. Al onze thuismarkten werken met een gedragscode die richtlijnen geeft ten aanzien van onze verantwoordelijkheid voor de samenleving, professionele expertise en managementvaardigheden, integriteit, onpartijdigheid, eerlijkheid en corruptie. Er is voor de gehele Groep een nieuwe gedragscode aangenomen die zich conformeert aan de richtlijnen van het Business Integrity Management System (BIMS) van de International Federation of Consulting Engineers (FIDIC). In 2009 worden deze richtlijnen in de gehele Groep geïmplementeerd, waarbij elk land zijn eigen gedragscode kan hebben zolang deze in overeenstemming is met de algemene gedragscode van de Groep.

Grontmij in Denemarken was een van de eerste leden van Global Compact op het gebied van de mensenrechten. Global Compact is het programma van de Verenigde Naties dat mensenrechten en de millenniumdoelen promoot. Wij zijn voornemens om in 2009 voor de gehele Groep een volledig lidmaatschap van Global Compact aan te gaan ter ondersteuning van het mensenrechtenbeleid van de Verenigde Naties.

In ons dagelijkse werk staat het belang van bedrijfsintegriteit centraal. Tijdens alle vergaderingen van de Raad van Bestuur en kwartaalvergaderingen van de Raad van Bestuur met het landenmanagement, wordt aandacht besteed aan het onderwerp integriteit.

Ook wordt het onderwerp integriteit besproken met nieuw personeel om te benadrukken wat van hen op dit gebied wordt verwacht. Wij hebben een aantal maatregelen gekozen uit de sociale kern-indicatoren van de GRI-richtlijnen om te laten zien wat wij op dit gebied hebben gedaan. Het volledige rapport wordt getoond in de tabel op pagina 67.

CSR – onze werkplek

Grontmij kan uiteraard geen duurzaam advies geven als zij ten aanzien van haar eigen activiteiten niet duurzaam opereert. Wij willen onze klanten op geloofwaardige wijze helpen hun negatieve milieueffecten te verkleinen. Daarom vinden wij dat wij ook onze eigen inspanningen op dat gebied moeten beheersen en documenteren, ondanks het feit dat wij door de aard van ons bedrijf zelf een beperkt milieueffect hebben. Om dit te bewerkstelligen, werkt 90% van de werknemers van Grontmij volledig of gedeeltelijk in overeenstemming met een milieubeheersysteem volgens ISO-14001. Wij streven ernaar dat alle landen die in deze CSR-rapportage zijn begrepen, eind 2010 volledig volgens ISO-14001 zijn gecertificeerd.

We hebben een aantal maatregelen gekozen uit de milieu-indicatoren van de GRI-richtlijnen om te laten zien wat wij op dit gebied doen. Ons volledige rapport wordt getoond in de tabel op pagina 66.

In Denemarken hebben we campagnes gelanceerd om het duurzame gebruik van onze kantoren te verbeteren. Het is ons doel om in de komende jaren zowel ons energieverbruik als ons waterverbruik in aanzienlijke mate te reduceren. De campagneactiviteiten omvatten vervanging van gewone gloeilampen door spaarlampen, automatische verlichtingsregeling, de vervanging van oude koelkasten en vrieskasten door energiezuinige apparaten, evenals de installatie van waterbesparende toiletten. Meer initiatieven volgen in 2009. In 2008 hebben wij een energiebesparing gerealiseerd van meer dan 7% van het totale energieverbruik – gelijk aan 63.000 kg CO₂.

In het Verenigd Koninkrijk zijn wij begonnen met het opstellen van koolstofbudgetten voor elke kantoorlocatie en in elk operationeel gebied. Op deze wijze willen wij de verantwoordelijkheid over onze CO₂-uitstoot delegeren aan onze business managers die daadwerkelijk operationele invloed kunnen uitoefenen op onze uitstoot. Grontmij in Zweden werkt met verscheidene langdurige programma's die erop zijn gericht om ons in de consultancy sector te positioneren als de meest aantrekkelijke werkgever. Wij zijn er sterk van overtuigd dat concurrerende beloningsstructuren en potentiële andere voordelen slechts een deel van de oplossing vormen. Het zijn eerder de sterke bedrijfscultuur, de persoonlijke invloed die kan worden uitgeoefend op de ontwikkeling van de organisatie en de vele carrièremogelijkheden die Grontmij doen onderscheiden van andere bedrijven. Een van de initiatieven is de Grontmij Academie. Dit initiatief werd geïntroduceerd in 2007 en omvat alle in-house training- en ontwikkelingsinitiatieven binnen Grontmij Zweden. Dit initiatief wordt alom gezien als het initiatief dat de grootste bijdrage levert aan het creëren van een aantrekkelijke werkomgeving.

Grontmij heeft van SenterNovem (het bureau voor duurzaamheid en innovatie van het Ministerie van Economische Zaken) opdracht gekregen om criteria op te stellen voor het duurzame inkoopprogramma, dat de Nederlandse overheid vanaf 2010 zal toepassen. De criteria omvatten werkomstandigheden, eerlijke handel, kinderarbeid en slavernij in de volgende productgroepen: rioolsystemen, kabels en leidingen, pompstations, afvalwaterinstallaties, slibverwerking, treinrails en dammen.

In München zijn we bezig met het plannen van de bouw van de grootste geothermische krachtcentrale in Duitsland, met een opwekkingscapaciteit van 8 MW. Tijdens het project zal geboord worden op diepten van circa 4.000 m onder de oppervlakte. Ons werk begint wanneer heet water de oppervlakte bereikt en omvat, naast de algemene planning, alle mechanische en elektrische ontwerpen inclusief de controlesystemen en constructieontwerpen.

Dit valt op te maken uit onderzoeken onder werknemers, waarin meer dan 90% van de respondenten liet blijken tevreden over het werk te zijn en ons zou aanbevelen als de werkgever van hun keuze.

Gezondheid en veiligheid op het werk is voor Grontmij belangrijk: 82% van onze werknemers werkt met een systeem waarmee gezondheid en veiligheid op het werk wordt beheerd en 32% werkt in landen die zijn gecertificeerd conform OHSAS-18001.

Wij streven ernaar dat alle landen tegen het eind van 2010 zijn gecertificeerd.

We hebben één maatregel gekozen uit de sociale kernindicatoren van de GRI-richtlijnen om te laten zien wat wij op dit gebied hebben gedaan. Ons volledige rapport wordt getoond in de tabel op pagina 66.

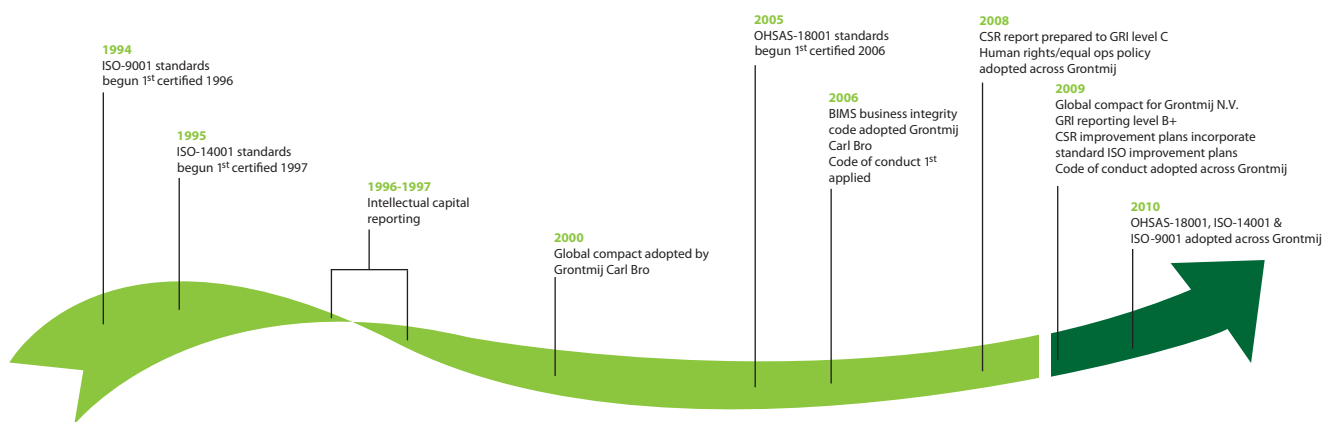
Onze werknemers zijn onze belangrijkste waarde. Het is essentieel dat zij Grontmij zien als de beste plek om te werken. 79% van de werknemers werkt in landen waar de tevredenheid van werknemers wordt gemeten aan de hand van vragen over bijvoorbeeld strategie, integriteit, carrièrevoortgang, management en hoe wij in verhouding tot een aantal indicatoren presteren. De resultaten van de gedetailleerde onderzoeken worden gebruikt om ons nog beter in staat te stellen werknemers aan te trekken en te behouden; in Nederland hebben wij bijvoorbeeld een doelgericht managementontwikkelingsprogramma opgezet. In Denemarken is voor alle managers en projectmanagers een coachingopleiding van start gegaan.

Dankzij de feedback van de medewerkers, heeft onze organisatie in het Verenigd Koninkrijk een programma geïntroduceerd waarmee voor elk individu de technische vaardigheden in kaart worden gebracht. Dit werd gekoppeld aan hun jaarlijkse prestatiebeoordeling en aan de ontwikkelingsprogramma's voor afgestudeerden en andere professionals om zo een duidelijk carrièreverloop te bepalen.

CSR in de toekomst – continue verbetering

Dit jaar hebben wij de GRI-normen toegevoegd aan onze CSR-rapportage. Volgend jaar zullen wij de rapportage met betrekking tot CSR-indicatoren in de gehele Groep systematischer benaderen. Onze doelstelling is om best practices uit te wisselen tussen de thuismarkten, zodat iedereen wordt gestimuleerd om beter te presteren op de gekozen indicatoren. De jaarlijkse managementverbeteringsplannen voor de bestaande normen ten aanzien van gezondheid en veiligheid, kwaliteit en milieu binnen ons bedrijf zullen worden opgenomen in CSR-verbeterplannen.

Ook willen wij onze GRI-rapportage geleidelijk op een hoger niveau brengen. Dit is voor ons een volgende stap om te laten zien dat wij ons op dit gebied blijvend inzetten. Wij streven ernaar om in 2009 te rapporteren op niveau B+, waarbij meer indicatoren worden toegevoegd aan onze rapportage en het rapport door een onafhankelijke derde wordt geverifieerd.

In dit verslag hebben we veel gesproken over duurzaamheid. Wij hebben laten zien dat onze klanten erop moeten kunnen vertrouwen dat wij oplossingen bieden die tegemoetkomen aan hun duurzaamheidsdoelen, waardoor wij ook in de toekomst een belangrijke rol kunnen spelen. Wij hebben aangegeven dat wij ons inzetten om de milieueffecten per werknemer van Grontmij te reduceren en voor deze reducties doelen te formuleren die in overeenstemming zijn met wereldwijde of nationale normen.

Als werkgever, dienstverlener en als onderneming om in te investeren hebben wij een grote verantwoordelijkheid op het gebied van duurzaamheid. Wij streven ernaar een leidende positie in te nemen in onze sector.

Standaard GRI-informatie – Prestatie-indicatoren

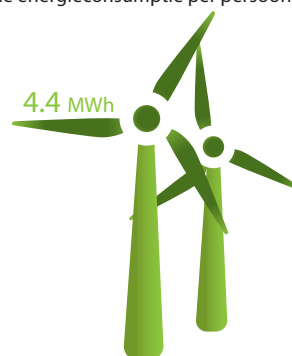
Prestatie-indicatoren – Milieu

EN3 & EN4 – Energieconsumptie

Deze indicator omvat al ons directe en indirecte energieverbruik. Wij rapporteren hierover op groepsniveau omdat het nog niet mogelijk is om per vestiging het directe en indirecte energieverbruik van elkaar te scheiden. Ons directe energieverbruik betreft aardgas voor de verwarming van onze kantoren. Ons indirecte energieverbruik betreft de elektriciteit door alle kantoorapparatuur. De data die gerapporteerd worden geeft het gemiddelde energieverbruik weer per voltijdse medewerker in megawatt uur (MWh) in 2008. In de toekomst zullen we ons directe en indirecte energieverbruik gescheiden rapporteren.

Gemiddelde energieconsumptie per persoon, 2008

4.4 MWh

EN8 – Waterverbruik

Onder deze indicator vermelden wij het verbruik van water voor consumptie en hygiëne. Ons verbruik hebben wij gemeten op basis van informatie verstrekt door de diverse waterbedrijven. Wij rapporteren het gemiddelde verbruik per voltijdse medewerker in m³ in 2008.

Gemiddeld water verbruik per persoon, 2008

6,3 m³

EN16 – Totale CO₂-uitstoot

Wij rapporteren onze directe uitstoot en indirecte uitstoot. De directe uitstoot komt voort uit het gebruik van vervoersmiddelen voor zakelijk gebruik en directe energieconsumptie. Onze indirecte uitstoot betreft de ingekochte elektriciteit. In dit verslagjaar hebben we de uitstoot veroorzaakt door reizen per trein of vliegtuig niet meegerekend; deze data zullen worden toegevoegd in onze volgende verslagen. Wij rapporteren de gemiddelde uitstoot van CO₂ in tonnen per voltijdse medewerker in 2008.

Gemiddelde CO₂-uitstoot per persoon, 2008

2,6 ton

EN29 – Milieueffect van vervoer

Het milieueffect van vervoer binnen Grontmij betreft voornamelijk het gebruik van auto's voor het vervoeren van mensen, apparatuur en andere benodigdheden tussen onze kantoren en andere projectlocaties. De data die we rapporteren in dit verslag is het gemiddelde aantal kilometers per voltijdse medewerker. In de hierop volgende jaren zullen we ons rapport uitbreiden en ook trein- en vliegvlagen meenemen in ons verslag.

Gemiddelde afstand afgelegd met de auto per persoon, 2008

7.300 kilometer

Prestatie-indicatoren – arbeidsomstandigheden																
<p>LA7 – Aantal verwondingen en aantal niet gewerkte dagen als gevolg daarvan, aantal werkgerelateerde ziekmeldingen, overig arbeidsverzuim en aantal werkgerelateerde ongelukken met dodelijke afloop per regio</p> <p>De hier vermelde gegevens hebben betrekking op al onze eigen medewerkers en de medewerkers op contractbasis voor wie wij operationele verantwoordelijkheid dragen. Onze gegevens met betrekking tot het aantal verwondingen (kleine verwondingen niet meegerekend) en niet gewerkte dagen zijn uitgedrukt in aantallen per 200.000 werkuren (hetgeen gelijk staat aan 1 jaar arbeid van 100 voltijdse medewerkers). In Polen, Duitsland en België werden geen verwondingen gerapporteerd. Overig arbeidsverzuim in onze thuismarkten varieert tussen 2,1% en 3,6 % hetgeen in lijn is met onze sector. In 2008 hebben zich geen dodelijke ongelukken voorgedaan noch waren er gevallen van werkgerelateerd ziekteverzuim.</p>	<table border="1"> <caption>Data for LA7 Bar Chart</caption> <thead> <tr> <th>Regio</th> <th>Verwondingen (per 100 medewerkers)</th> <th>Verzuimdagen (per 100 medewerkers)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>VK & Ierland</td> <td>0.1</td> <td>0.7</td> </tr> <tr> <td>Denemarken</td> <td>0.6</td> <td>2.6</td> </tr> <tr> <td>Zweden</td> <td>0.2</td> <td>3.5</td> </tr> <tr> <td>Nederland</td> <td>0.0</td> <td>0.2</td> </tr> </tbody> </table>	Regio	Verwondingen (per 100 medewerkers)	Verzuimdagen (per 100 medewerkers)	VK & Ierland	0.1	0.7	Denemarken	0.6	2.6	Zweden	0.2	3.5	Nederland	0.0	0.2
Regio	Verwondingen (per 100 medewerkers)	Verzuimdagen (per 100 medewerkers)														
VK & Ierland	0.1	0.7														
Denemarken	0.6	2.6														
Zweden	0.2	3.5														
Nederland	0.0	0.2														
Prestatie-indicatoren – economisch																
<p>EC1 – Directe economische waarde</p>	<p>Gegevens over onze prestaties op dit gebied zijn opgenomen in ons jaarverslag.</p>															
<p>EC2 – Risico's en kansen ten gevolge van klimaatverandering</p>	<p>Op het niveau van de Raad van Bestuur en alle lokale directies nemen wij onze verantwoordelijkheid ten aanzien van duurzaamheid zeer serieus. Er is een duidelijk CSR-beleid dat erop is gericht een bijdrage te leveren aan een duurzamere samenleving door adviesdiensten en projectmanagementactiviteiten.</p> <p>Wij adviseren onze klanten dan ook over aanpassingen aan en vermindering van de negatieve effecten van klimaatverandering.</p> <p>Beperking van klimaatveranderingseffecten, die betrekking hebben op de verdeling land-water, is diep verankerd in de Grontmij-organisatie. Het bedrijf werd opgericht om landbouwgrond te winnen uit zee. Wij adviseren onder andere over bescherming tegen overstroming van rivieren, inrichting van rivier- en kustgebieden en duurzame watervoorziening- en planning. Daarnaast adviseren wij ook over de beperking van klimaatveranderingseffecten zoals door opwekking en gebruik van duurzame energie. Nu we in de toekomst steeds minder gebruik kunnen maken van energie uit fossiele brandstof, kijken we naar 'renewable supplies' en een efficiënter energieverbruik.</p> <p>Voor wat betreft onze eigen activiteiten zien we geen directe risico's door klimaatverandering. Onze belangrijkste kantoren zijn bestand tegen overstromingen, verhoging van de zeespiegel en andere aspecten van klimaatverandering. Grontmij is niet onderworpen aan regelgeving die het gevolg is of zou kunnen zijn van klimaatverandering. De meerderheid van onze activiteiten wordt uitgevoerd in een gematigd klimaat zodat onze medewerkers niet blootgesteld zijn aan risico's van klimaatverandering. Mede hierdoor heeft klimaatverandering geen financiële implicaties voor Grontmij.</p>															
Indicatoren betreffende de naleving																
<p>EN28 – Naleving van milieu wet- en regelgeving</p>	<p>In 2008 hebben zich geen incidenten voorgedaan door het niet naleven van wet- en regelgeving op het gebied van milieu, discriminatie, corruptie of productverantwoordelijkheid. Ook is er op al deze gebieden geen boete of sanctie opgelegd.</p>															
<p>HR4 – Incidenten van discriminatie</p>																
<p>SO4 – Incidenten van corruptie</p>																
<p>SO8 – Naleving van wet- en regelgeving</p>																
<p>PR9 – Naleving van wet- en regelgeving betreffende het inhuren van diensten</p>																
<p>PR2 – Naleving van regelgeving op het gebied van gezondheid en veiligheid</p>	<p>In 2008 heeft zich één incident voorgedaan waarin wij niet hebben gehandeld overeenkomstig toepasselijke (en zelf opgelegde) gezondheids- en veiligheidsregelgeving. Onderzoek heeft uitgewezen dat ons hierin geen verwijt te maken valt.</p>															

Informatievereisten			
Standaard GRI-informatie	Onderwerp	Te vinden	Pagina
Strategie en Analyse			
Sectie 1.1	Bericht van de CEO	Voorwoord Verslag van de Raad van Bestuur	8 24
Profiel			
Sectie 2.1	Naam van het bedrijf	Grontmij N.V. De Holle Bilt 22 3732 HM De Bilt Nederland	
Sectie 2.2	Diensten	Mission statement, doelstellingen en strategie/marktsectoren Algemene ontwikkelingen per segment	24-28 36
Sectie 2.3	Operationele structuur	Marktontwikkelingen per land	32
Sectie 2.4	Locatie hoofdkantoor	Grontmij N.V. De Holle Bilt 22 3732 HM De Bilt Nederland	
Sectie 2.5	Aantal landen waar het bedrijf actief is	Thuismarkten en focuslanden	27
Sectie 2.6	Eigendomstructuur en juridische entiteit	Informatie voor aandeelhouders	10, 11
Sectie 2.7	Markten	Marktontwikkelingen per land en per segment	32, 36
Sectie 2.8	Omvang van het bedrijf	Kerncijfers Informatie voor aandeelhouders Marktontwikkelingen per land en per segment Organisatie en personeel Jaarrekening	3 10 32, 36 50 71
Sectie 2.9	Belangrijke wijzigingen gedurende het jaar	Voorwoord Marktontwikkelingen per land en per segment Financiële gang van zaken Jaarrekening	8 32, 36 43 71
Sectie 2.10	Prijzen ontvangen gedurende het jaar.	Marktontwikkelingen per land	32
Parameters			
Sectie 3.1	Verslagperiode	Kalenderjaar 2008	
Sectie 3.2	Datum van meest recent eerder verslag	2008 is het eerste jaar van rapportage op basis van de GRI-richtlijnen	
Sectie 3.3	Verslagcyclus	Jaarlijks	
Sectie 3.4	Contactpersoon	Mw. S. van Nieuwkuyk, Secretaris van de vennootschap Grontmij N.V. De Holle Bilt 22 3732 HM De Bilt Nederland T +31 30 220 75 39	

Informatievereisten			
Standaard GRI-informatie	Onderwerp	Te vinden	Pagina
Sectie 3.5	Proces ter bepaling inhoud verslag inclusief:	Verslag duurzaam ondernemen – betrokkenheid bestuur, management en belanghebbenden	58
Sectie 3.6	Grondslagen van het verslag		
Sectie 3.7	Uitsluitingen		
Sectie 3.8	Grondslag voor rapportage over joint ventures	In het verslag duurzaam ondernemen zijn geen gegevens opgenomen over joint ventures Projectrisico's	39
Sectie 3.10	Toelichting op eventuele wijzigingen in verslaglegging	2008 is het eerste jaar van rapportage op basis van de GRI-richtlijnen	
Sectie 3.11	Belangrijke wijzigingen ten opzichte van eerdere verslagen		
Governance, toezeggingen en doelstellingen			
Sectie 4.1	Governance structuur	Corporate Governance	52
Sectie 4.2	Rol van hoogste bestuursorgaan	Corporate Governance	52, 53
Sectie 4.3	Onafhankelijke en/of non-executive bestuurders	Grontmij heeft een zogenaamde two-tier bestuursstructuur waardoor dit aspect niet van toepassing is.	
Sectie 4.4	Wijze waarop aandeelhouders en medewerkers aanbevelingen kunnen doen	Verslag duurzaam ondernemen – betrokkenheid van bestuur, management en belanghebbenden	58
Sectie 4.14	Lijst van belanghebbenden	Verslag duurzaam ondernemen – betrokkenheid van bestuur, management en belanghebbenden	58
Sectie 4.15	Basis voor de selectie van belanghebbenden		

Inhoud

Jaarrekening

Geconsolideerde balans per 31 december 2008	72
Geconsolideerde winst- en verliesrekening over 2008	73
Geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat 2008	74
Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2008	75
Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening	76

Enkelvoudige balans per 31 december 2008	118
Enkelvoudige winst- en verliesrekening over 2008	119
Toelichting behorende tot de enkelvoudige jaarrekening	120

Overige gegevens

Statutaire bepalingen over de winstbestemming	125
Voorstel winstbestemming 2008	125
Accountantsverklaring	126

Geconsolideerde balans per 31 december 2008

<i>In duizenden euro's</i>			
	Toelichting	31 december 2008	31 december 2007
Goodwill	8	130.458	108.441
Immateriële activa	9	71.613	60.335
Materiële vaste activa	10	40.480	43.348
Investeringsvervoer volgens de 'equity'-methode	11	14.288	12.848
Andere financiële activa	12	24.588	11.100
Uitgestelde belastingvorderingen	13	10.773	13.505
Vaste activa		292.200	249.574
Vorderingen	14	305.694	313.291
Geldmiddelen	16	29.450	33.654
Vlottende activa		335.144	346.945
Totaal activa		627.344	596.519
Eigen vermogen		135.291	123.947
Onverdeeld resultaat verslagjaar		38.320	32.688
Eigen vermogen, toe te rekenen aan aandeelhouders van Grontmij		173.611	156.635
Minderheidsbelang		1.332	568
Totaal eigen vermogen	17	174.943	157.203
Leningen en overige financieringsverplichtingen	21	53.362	64.690
Personeelsbeloningen	19	22.413	29.769
Voorzieningen	22	23.943	25.425
Uitgestelde belastingverplichtingen	13	30.727	28.068
Langlopende verplichtingen		130.445	147.952
Schulden aan kredietinstellingen		36.021	16.023
Leningen en overige financieringsverplichtingen	21	26.947	21.498
Winstbelastingen		4.054	9.542
Handelsschulden en overige te betalen bedragen	23	253.681	242.797
Voorzieningen	22	1.253	1.504
Kortlopende verplichtingen		321.956	291.364
Totaal passiva		627.344	596.519

Geconsolideerde winst- en verliesrekening over 2008

<i>In duizenden euro's</i>			
	Toelichting	2008	2007
Opbrengsten	27	844.478	768.011
Overige bedrijfsopbrengsten	27, 28	1.745	4.835
Som der bedrijfsopbrengsten		846.223	772.846
Projectkosten van derden		-182.254	-174.701
Som der netto-bedrijfsopbrengsten		663.969	598.145
Personeelskosten	29	504.528	456.907
Amortisatie	9	6.948	6.087
Afschrijvingen	10	11.389	12.160
Overige bedrijfslasten	30	95.602	90.503
Som der bedrijfslasten		-618.467	-565.657
Netto-bedrijfsopbrengsten minus bedrijfslasten		45.502	32.488
Aandeel in het resultaat van investeringen verwerkt volgens de 'equity'-methode	11,27	4.534	14.451
Resultaat op verkoop van investeringen verwerkt volgens de 'equity'-methode		8.150	-
		12.684	14.451
Bedrijfsresultaat	27	58.186	46.939
Financieringsbaten		4.448	4.566
Financieringslasten		11.913	10.566
Nettofinancieringslasten	31	-7.465	-6.000
Winst vóór belastingen		50.721	40.939
Winstbelastingen	32	-11.951	-9.272
Winst na belastingen, maar vóór resultaat op verkoop van beëindigde bedrijfsactiviteiten		38.770	31.667
Resultaat op verkoop van beëindigde bedrijfsactiviteiten (na belastingen)		-	1.053
Winst na belastingen		38.770	32.720
Toe te rekenen aan:			
Aandeelhouders Grontmij		38.320	32.688
Minderheidsbelang		450	32
Winst na belastingen		38.770	32.720
Winst per aandeel	18		
Gewone winst per aandeel (in euro)		2,16	1,84
Verwaterde winst per aandeel (in euro)		2,16	1,84
Gemiddeld aantal aandelen (gewoon en verwaterd)		17.764.920	17.764.920

Geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat 2008

<i>In duizenden euro's</i>			
	Toelichting	2008	2007
Valuta-omrekeningsverschillen	17	-5.573	-1.481
Nettoverandering in de reële waarde van voor verkoop beschikbare financiële activa	17	5.249	-
Nettoverandering in de reële waarde van kasstroomafdekkingen	17	-1.479	647
Overige		314	-
Baten en lasten, rechtstreeks verwerkt in het eigen vermogen		-1.489	-834
Winst na belastingen		38.770	32.720
Totaalresultaat over het boekjaar		37.281	31.886
Toe te rekenen aan:			
Aandeelhouders van Grontmij		36.831	31.924
Minderheidsbelang		450	-38
Totaalresultaat over het boekjaar		37.281	31.886

Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2008

In duizenden euro's			
	Toelichting	2008	2007
Winst na belastingen		38.770	32.720
Aanpassingen:			
Afschrijvingen van materiële vaste activa	10	11.389	12.160
Amortisatie van immateriële activa	9	6.948	6.087
Bijzondere waardevermindervingsverliezen op vaste activa		-	151
Aandeel in het resultaat van investeringen verwerkt volgens de 'equity'-methode	11	-4.534	-14.451
Boekwinst op verkoop van materiële vaste activa		-121	-84
Resultaat op verkoop van investeringen verwerkt volgens de 'equity'-methode		-8.150	-
Boekwinst op verkoop van een dochteronderneming		-368	-
Nettofinancieringslasten	31	7.465	6.000
Winstbelasting	32	12.206	9.272
		24.835	19.135
Mutatie vorderingen op en schulden aan opdrachtgevers		-185	-24.579
Mutatie overige vorderingen		3.555	6.007
Mutatie voorzieningen en personeelsbeloningen	19, 22	-9.845	-5.483
Mutatie handelsschulden en overige te betalen bedragen		-9.577	207
		8.783	-4.713
Dividenden ontvangen van investeringen verwerkt volgens de 'equity'-methode	33	5.765	17.062
Betaalde rente		-11.283	-8.421
Ontvangen rente		4.560	2.977
Boekwinst op verkoop van beëindigde bedrijfsactiviteiten (na belasting)		-	-1.053
Betaalde winstbelastingen		-12.051	-9.421
		-18.774	-15.918
Nettokasstroom uit operationele activiteiten		34.544	29.151
Ontvangsten uit verkoop van materiële vaste activa		591	1.853
Ontvangsten uit verkoop van een dochteronderneming		695	-
Verwerving van immateriële activa	9	-2.707	-1.506
Verwerving van materiële vaste activa	10	-9.825	-11.546
Verwerving van ondernemingen (na aftrek van verworven nettokaspositie)	6	-27.801	-3.543
Verwerving van investeringen verwerkt volgens de 'equity'-methode		-8.279	-803
Vervreemding van investeringen verwerkt volgens de 'equity'-methode		10.545	-
Ontvangen aflossingen uit hoofde van leningen en verwerving van andere financiële activa		-2.835	7.330
Vervreemding van activa en ondernemingen (na aftrek afgestoten nettokaspositie)		-	9.179
Nettokasstroom uit investeringsactiviteiten		-39.616	964
Betaald dividend	17	-19.541	-13.323
Ontvangsten uit leningen en overige financieringsverplichtingen	21	31.499	3.392
Aflossing van leningen en overige financieringsverplichtingen	21	-29.722	-28.195
Nettokasstroom uit financieringsactiviteiten		-17.764	-38.126
Mutatie nettokaspositie in het verslagjaar		-22.836	-8.011
Geldmiddelen		33.654	47.257
Schulden aan kredietinstellingen		-16.023	-21.257
Nettokaspositie per 1 januari		17.631	26.000
Valutakoers- en omrekeningsverschillen op nettokaspositie		-1.366	-358
Geldmiddelen		29.450	33.654
Schulden aan kredietinstellingen		-36.021	-16.023
Nettokaspositie per 31 december		-6.571	17.631

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

Inhoud		
1	Verslaggevende entiteit	76
2	Bij opstelling van de jaarrekening gehanteerde grondslagen	76
3	Belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving	78
4	Bepaling reële waarde	86
5	Financieel risicobeheer	86
6	Bedrijfscombinaties	88
7	Dochterondernemingen	89
8	Goodwill	90
9	Immateriële activa	91
10	Materiële vaste activa	93
11	Investeringsverwerkt volgens de 'equity'-methode	94
12	Andere financiële activa	95
13	Uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen	96
14	Vorderingen	97
15	Vorderingen op en verplichtingen aan opdrachtgevers	97
16	Geldmiddelen	97
17	Totaal eigen vermogen	98
18	Winst per aandeel	99
19	Personeelsbeloningen	99
20	Op aandelen gebaseerde betalingen	102
21	Leningen en overige financieringsverplichtingen	102
22	Voorzieningen	104
23	Handelsschulden en overige te betalen bedragen	105
24	Financiële instrumenten	105
25	Leases	109
26	Niet in de geconsolideerde balans opgenomen verplichtingen	109
27	Gesegmenteerde informatie	110
28	Overige bedrijfsopbrengsten	113
29	Personeelskosten	113
30	Overige bedrijfslasten	113
31	Financieringsbaten en -lasten	114
32	Winstbelastingen	114
33	Verbonden partijen	115
34	Gebeurtenissen na balansdatum	117

1. Verslaggevende entiteit

De verslaggevende entiteit is Grontmij N.V. ('Grontmij'), een vennootschap statutair gevestigd in Nederland.

De jaarrekening omvat de geconsolideerde jaarrekening en de vennootschappelijke jaarrekening van Grontmij. De geconsolideerde jaarrekening omvat de financiële gegevens van Grontmij en haar dochterondernemingen, alle ondernemingen waarin Grontmij direct of indirect de zeggenschap heeft (samen te noemen de 'Groep').

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met International Financial Reporting Standards (IFRSs) die door de Europese Unie zijn aanvaard (hierna: 'EU-IFRSs'). Aangezien de resultaten van Grontmij zijn opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening, is de enkelvoudige winst- en verliesrekening in overeenstemming met de bepalingen van art. 2:402 BW in de enkelvoudige jaarrekening in verkorte vorm opgenomen.

De Raad van Bestuur van Grontmij heeft de jaarrekening op 11 maart 2009 voor publicatie ondertekend.

2. Bij opstelling van de jaarrekening gehanteerde grondslagen

Waarderingsbasis

De jaarrekening is opgesteld op basis van historische kosten. In het geval activa en passiva tegen reële waarde worden gewaardeerd is dat feit in dit punt van de toelichting vermeld bij de desbetreffende posten.

Functionele valuta en presentatievaluta

De functionele valuta van Grontmij is de euro. De jaarrekening wordt gepresenteerd in duizenden euro's, waarbij is afgerond op het dichtstbijzijnde duizendtal, tenzij anders vermeld.

Presentatie

Grontmij heeft geopteerd voor vervroegde toepassing van IFRS 8, die IAS 14 Gesegmenteerde Informatie vervangt voor perioden die op of na 1 januari 2009 aanvangen. Als gevolg daarvan is secundaire segmentatie met ingang van 2008 niet langer opgenomen in de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening. Verwezen wordt naar toelichting 27.

Verder heeft Grontmij met ingang van 2008 de presentatie van bepaalde financiële informatie in de jaarrekening gewijzigd. Deze wijzigingen zijn niet aan te merken als een stelselwijziging en hebben geen invloed op resultaten of eigen vermogen in 2008 of in andere perioden.

De wijzigingen kunnen als volgt worden samengevat:

- alle resultaten uit investeringen verwerkt volgens de 'equity'-methode zijn in de (geconsolideerde) winst- en verliesrekening gepresenteerd als onderdeel van het bedrijfsresultaat, aangezien deze wijze van presentatie meer in overeenstemming is met het businessmodel van Grontmij;
- met ingang van 2008 worden ook alle bedragen ter zake vorderingen op en verplichtingen aan opdrachtgevers betreffende opdrachten tot het verrichten van diensten, op project-voor-projectbasis, gesplitst onder vorderingen en schulden opgenomen. Tot en met 2007 werden deze grotendeels gesaldeerd gepresenteerd, aangezien de relevante informatie hieromtrent niet ter beschikking stond. Het effect van de wijzigingen in de gesplitste presentatie betreft een toename van het balanstotaal met € 73,8 miljoen per 31 december 2008 en per 31 december 2007 met € 67,3 miljoen. Deze wijziging heeft geen invloed op het eigen vermogen, de resultaten en de cashflows over 2008 of andere perioden;
- bedragen ter zake vorderingen op en verplichtingen aan opdrachtgevers, zoals hiervoor omschreven, worden niet langer separaat in de balans getoond maar in de toelichting opgenomen als onderdeel van respectievelijk Vorderingen, voor zover deze per verslagdatum per saldo nog te factureren opbrengsten betreffen, of Handelsschulden en overige te betalen bedragen, voor zover zij per verslagdatum vooruit ontvangen bedragen betreffen.

Vergelijkende cijfers zijn waar nodig aangepast in lijn met de presentatie van het huidige verslagjaar. De wijzigingen hebben geen invloed op resultaten, eigen vermogen of cashflows in de betreffende jaren.

Gebruik van schattingen en oordelen

De opstelling van de jaarrekening brengt met zich mee dat de Raad van Bestuur oordelen vormt alsmede schattingen en veronderstellingen maakt, die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en op de gerapporteerde waarden van activa en verplichtingen en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en andere factoren die, gegeven de omstandigheden, als redelijk worden beschouwd.

De uitkomsten van deze schattingen en oordeelsvorming vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten bij afwikkeling van de desbetreffende activa en verplichtingen kunnen afwijken van deze oordelen.

Informatie over de belangrijkste schattingsposten in de jaarrekening is opgenomen onder de volgende toelichtingen:

Toelichting	
6	Bedrijfscombinaties
8	Bepaling van de realiseerbare waarde van kasstroomgenererende eenheden die goodwill bevatten
9, 10	Economische levensduur van materiële vaste activa en immateriële activa
13	Realisatie van uitgestelde belastingvorderingen
14,15	Opbrengstenbepaling
19	Waardering van verplichtingen uit hoofde van toegezegde pensioenrechten en andere langlopende personeelsbeloningen
20	Waardering van niet in geldmiddelen af te wikkelen, op aandelen gebaseerde betalingen
22	Nazorgverplichtingen
24	Waardering van financiële instrumenten

Belangrijke schattingen en onderliggende veronderstellingen worden periodiek opnieuw beoordeeld. Een herziening van een schatting wordt verwerkt in de verslagperiode waarin de schatting wordt herzien indien de herziening alléén voor die periode gevolgen heeft. Een herziening wordt verwerkt in de verslagperiode, waarin de schatting wordt herzien én toekomstige perioden indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode waarin de schatting wordt herzien als toekomstige perioden.

3. Belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving

De hierna uiteengezette grondslagen voor financiële verslaggeving zijn consistent toegepast voor alle in de jaarrekening gepresenteerde perioden en alle in de consolidatie opgenomen entiteiten.

Grontmij heeft geopteerd voor vervroegde toepassing van IFRS 8, die IAS 14 Gesegmenteerde Informatie vervangt voor perioden die op of na 1 januari 2009 aanvangen. De Raad van Bestuur organiseert de Groep rond te onderscheiden geografische gebieden. Uit dien hoofde onderscheidt de Groep zes geografische segmenten en Holdings & Eliminaties. De laatste sluit de financiële gegevens zoals gerapporteerd in de zes segmenten aan op de geconsolideerde balans en geconsolideerde winst- en verliesrekening en is met inbegrip van de operaties van de Groep in Hongarije en Turkije alsmede de amortisatie van immateriële activa ontstaan in verband met bedrijfscombinaties. Dit laatste is teneinde de operationele resultaten van de geografische gebieden in de gesegmenteerde informatie weer te geven. De operaties van de Groep in Polen worden gerapporteerd in het segment Duitsland & Polen; de operaties van de Groep in Ierland worden gerapporteerd in het segment Verenigd Koninkrijk & Ierland. De operaties van de Groep in een aantal andere landen – in totaal minder dan 3% van de opbrengsten en activa van de Groep – worden gerapporteerd in het segment waarvan het management primair verantwoordelijk is voor hun prestaties.

Grondslagen voor consolidatie

Kapitaalbelangen

Grontmij houdt, direct of indirect, belangen in andere ondernemingen: dochterondernemingen en investeringen verwerkt volgens de 'equity'-methode (joint ventures en deelnemingen).

Dochterondernemingen

Grontmij heeft bij dochterondernemingen de mogelijkheid, direct of indirect, het financiële en operationele beleid te bepalen. Bij de beoordeling van de mate van zeggenschap wordt rekening gehouden met potentiële stemrechten die uitoefenbaar of converteerbaar zijn.

Investeringen verwerkt volgens de 'equity'-methode

Joint ventures zijn samenwerkingsovereenkomsten waarbij de Groep met één of meer andere partijen een economische activiteit in de vorm van een onderneming aangaat, waarover alle betrokken partijen uitsluitend gezamenlijke zeggenschap hebben.

Deelnemingen zijn ondernemingen waarin de Groep invloed van betekenis heeft op het financiële en operationele beleid, maar waarover zij niet de zeggenschap heeft, noch waarover uitsluitend gezamenlijke zeggenschap bestaat: de andere betrokken partijen zijn in staat, gezamenlijk het financiële en operationele beleid te bepalen.

Influïd van betekenis wordt geacht te bestaan als de Groep tussen 20 en 50 procent van de stemrechten in een onderneming houdt.

Consolidatiekring

In de consolidatie zijn de financiële gegevens opgenomen van Grontmij en alle dochterondernemingen. De financiële gegevens van dochterondernemingen worden in de consolidatie opgenomen vanaf de datum waarop Grontmij voor het eerst de zeggenschap heeft, tot aan het moment waarop deze eindigt.

De financiële gegevens van joint ventures en deelnemingen worden niet geconsolideerd. Zij worden gewaardeerd volgens de 'equity'-methode waarbij de geconsolideerde jaarrekening het aandeel van de Groep in hun resultaten en vermogensmutaties omvat op basis van de grondslagen voor financiële verslaggeving van de Groep, van de datum dat gezamenlijke zeggenschap of belangrijke invloed ontstaat tot het moment dat deze eindigt.

Consolidatiemethode

De financiële gegevens van de dochterondernemingen zijn geconsolideerd door middel van de integrale methode, waarbij belangen van derden afzonderlijk tot uitdrukking zijn gebracht. Intragroepsaldi, intragroeptransacties en de niet-gerealiseerde winsten op intragroeptransacties worden in de consolidatie geëlimineerd. Niet-gerealiseerde winsten uit hoofde van transacties met deelnemingen en joint ventures worden in de consolidatie geëlimineerd. Niet-gerealiseerde verliezen worden op dezelfde wijze geëlimineerd als niet-gerealiseerde winsten, maar alleen als er geen aanwijzing is voor een bijzondere waardevermindering.

Vreemde valuta

Transacties in vreemde valuta

Transacties in vreemde valuta worden naar de functionele valuta omgerekend tegen de geldende wisselkoers per transactiedatum. De Groep hanteert hiervoor periodiek vaste, gemiddelde wisselkoersen, die de geldende wisselkoersen op transactiedatum afdoende benaderen.

Monetaire activa en passiva

Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend naar de functionele valuta tegen de op de balansdatum geldende wisselkoersen. Hierbij ontstane koersverschillen worden verantwoord in de winst- en verliesrekening.

Niet-monetaire activa en passiva

Niet-monetaire activa en passiva in vreemde valuta die op basis van historische kostprijs worden gewaardeerd, worden omgerekend tegen de wisselkoers die gold op de desbetreffende transactiedatum. Niet-monetaire activa en passiva in vreemde valuta die tegen reële waarde worden opgenomen, worden omgerekend tegen de wisselkoers die gold op de datum waarop de reële waarde werd bepaald.

Activiteiten van entiteiten met een andere functionele valuta dan de euro

De activa en passiva van deze entiteiten, inclusief goodwill en bij consolidatie ontstane reële-waardecorrecties, worden omgerekend tegen de geldende wisselkoers per balansdatum.

De opbrengsten en kosten van deze entiteiten worden omgerekend tegen de geldende wisselkoers per transactiedatum. De Groep hanteert hiervoor periodiek vaste, gemiddelde wisselkoersen, die de geldende wisselkoersen op transactiedatum afdoende benaderen.

De koersverschillen voortvloeiende uit deze omrekenmethodiek komen rechtstreeks ten gunste of ten laste van de onder het eigen vermogen opgenomen Reserve koersverschillen. In de verslagperiode dat een dergelijke entiteit wordt afgestoten, worden de daarop betrekking hebbende cumulatieve koersverschillen vanuit de Reserve koersverschillen overgeboekt naar de winst- en verliesrekening.

Financiële instrumenten

Niet-afgeleide financiële instrumenten

Niet-afgeleide financiële instrumenten omvatten de verstrekte leningen, vorderingen op en verplichtingen aan opdrachtgevers ter zake lopende opdrachten, de handels- en overige vorderingen, de geldmiddelen, de ontvangen leningen en overige financieringsverplichtingen, de handels-schulden en overige te betalen bedragen.

Niet-afgeleide financiële instrumenten worden bij eerste opname verwerkt tegen reële waarde; niet-afgeleide financiële instrumenten die niet zijn gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening, worden bij eerste opname verwerkt tegen reële waarde rekening houdend met de direct toerekenbare transactiekosten.

Vorderingen op en verplichtingen aan opdrachtgevers worden verwerkt tegen de tot en met verslagdatum aan de opdracht toe te rekenen opbrengsten minus termijnfacturatie en vooruitbetaalde bedragen en, voor zover noodzakelijk, minus voorzieningen voor te verwachten verliezen. Per saldo vorderingen op opdrachtgevers worden gepresenteerd als onderdeel van Vorderingen. Per saldo verplichtingen aan opdrachtgevers worden gepresenteerd als onderdeel van Handelsschulden en overige te betalen bedragen.

Na eerste opname worden leningen en overige niet-afgeleide financiële instrumenten op balansdatum gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. De geamortiseerde kostprijs wordt bepaald met behulp van de effectieve-rentemethode.

Tot einde looptijd aangehouden financiële activa

Indien de Groep het stellige voornemen heeft en in staat is niet-afgeleide financiële activa met een vaste looptijd tot einde looptijd aan te houden worden deze geclassificeerd als aangehouden tot einde looptijd. Tot einde looptijd aangehouden financiële activa worden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode, minus eventuele afboekingen wegens bijzondere waardeverminderingen of oninbaarheid.

Financial leasevorderingen

Leaseovereenkomsten waarbij de Groep vrijwel alle aan het eigendom verbonden risico's en voordelen overdraagt aan de lessee, worden aangemerkt als financial lease. De balanswaarde van een leasevordering is gelijk aan de contante waarde van de leasebetalingen, berekend op basis van de impliciete rentevoet van de leaseovereenkomst en met inbegrip van een eventuele gegarandeerde restwaarde.

Voor verkoop beschikbare financiële activa

Na eerste opname worden deze gewaardeerd tegen reële waarde en worden wijzigingen daarin, anders dan verliezen vanwege bijzondere waardeverminderingen en koersverschillen op voor verkoop beschikbare monetaire financiële activa en passiva, direct in het eigen vermogen verwerkt. Wanneer een voor verkoop beschikbaar financieel actief wordt afgestoten, wordt het cumulatieve resultaat dat is opgenomen in het eigen vermogen overgeboekt naar de winst- en verliesrekening.

Afgeleide financiële instrumenten (derivaten)

De Groep maakt waar nodig gebruik van afgeleide financiële instrumenten om valuta- en renterisico's af te dekken.

Afgeleide financiële instrumenten die onderdeel zijn van een overeenkomst ter zake een niet-afgeleid financieel instrument worden gescheiden van deze overeenkomst en apart in de balans verantwoord indien de economische kenmerken en risico's van de overeenkomst en het daarin besloten derivaat niet nauw verwant zijn, indien een apart instrument met dezelfde voorwaarden als het in het contract besloten derivaat aan de definitie van een derivaat zou voldoen en het gecombineerde instrument niet wordt gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening.

Afgeleide financiële instrumenten worden bij eerste opname gewaardeerd tegen reële waarde; toerekenbare transactiekosten worden als last in de winst- en verliesrekening opgenomen op het moment dat zij worden gemaakt. Na eerste opname worden afgeleide financiële instrumenten tegen reële waarde gewaardeerd en worden eventuele wijzigingen op de hierna beschreven manier verantwoord.

Kasstroomafdekkingen

Wanneer een afgeleid financieel instrument wordt aangewezen als afdekking van de variabiliteit van de kasstromen van een actief of verplichting en ook verder voldoet aan de voorwaarden voor toepassing van 'hedge accounting', wordt het effectieve deel van de winst of het verlies op het afgeleid financieel instrument rechtstreeks in het eigen vermogen verwerkt. Het niet-effectieve deel wordt in de winst- en verliesrekening opgenomen.

Het effectieve deel van de winst of het verlies wordt overgeboekt van het eigen vermogen naar de winst- en verliesrekening, in dezelfde periode of perioden waarin de afgedekte transactie van invloed is op de winst- en verliesrekening.

Indien een afgeleid financieel instrument niet langer voldoet aan de voorwaarden voor 'hedge accounting', afloopt of wordt verkocht, blijft de cumulatieve winst of het cumulatieve verlies in het eigen vermogen opgenomen wanneer de verwachting is dat de afgedekte transactie alsnog zal plaatsvinden. De in het eigen vermogen opgenomen cumulatieve winst of verlies worden op dat moment verwerkt zoals hiervóór beschreven. Indien het niet waarschijnlijk is dat de afgedekte transactie alsnog zal plaatsvinden, worden de in het eigen vermogen opgenomen cumulatieve winst of het cumulatieve verlies overgeboekt naar de winst- en verliesrekening.

Aandelenkapitaal

Het geplaatst aandelenkapitaal van Grontmij bevat per 31 december 2008 uitsluitend gewone aandelen met een nominale waarde van € 0,25 per aandeel. Het aandelenkapitaal wordt gekwalificeerd als eigen vermogen.

Immateriële activa

Onderzoekskosten

Kosten in verband met onderzoeksactiviteiten met als doel nieuwe wetenschappelijke en technische kennis te vergaren, worden ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht wanneer zij worden gemaakt.

Ontwikkelingskosten

Kosten voor ontwikkelingsactiviteiten worden geactiveerd en vervolgens per balansdatum gewaardeerd tegen kostprijs, verminderd met cumulatieve amortisatie en bijzondere waardeverminderingen. Activering vindt echter alléén plaats als het ontwikkelde product of proces technisch en commercieel haalbaar is, als de Groep de middelen heeft om de ontwikkeling te voltooien en het actief te gebruiken of te verkopen en als de ontwikkelingskosten betrouwbaar kunnen worden vastgesteld.

De in dat geval geactiveerde uitgaven omvatten de directe arbeidskosten en de indirecte kosten die direct toerekenbaar zijn, alsmede directe materiaalkosten en kosten van derden. De met de ontwikkeling samenhangende financieringskosten worden in de winst- en verliesrekening verwerkt wanneer ze zich voordoen.

Handelsnamen

Handelsnamen, zijnde de verwachte waarde van de handelsnaam of -namen van een overgenomen onderneming op het moment van de overname, worden gewaardeerd tegen kostprijs, zijnde de reële waarde op de overnamedatum, verminderd met cumulatieve amortisatie en cumulatieve bijzondere waardeverminderingen.

Klantenbestanden

Klantenbestanden, zijnde de verwachte waarde van de verkopen die toegerekend kan worden aan klantrelaties van een overgenomen onderneming op het moment van de overname, worden gewaardeerd tegen kostprijs, zijnde de reële waarde op de overnamedatum, verminderd met cumulatieve amortisatie en cumulatieve bijzondere waardeverminderingen.

Geacquireerde orderportefeuilles

Geacquireerde orderportefeuilles, zijnde de verwachte waarde van de nog uit te voeren opdrachten van een overgenomen onderneming op het moment van de overname, worden gewaardeerd tegen kostprijs, zijnde de reële waarde op de overnamedatum, verminderd met cumulatieve amortisatie en cumulatieve bijzondere waardeverminderingen.

Overige immateriële activa

De overige immateriële activa met een eindige gebruiksduur worden gewaardeerd tegen kostprijs, verminderd met cumulatieve amortisatie en cumulatieve bijzondere waardeverminderingen.

Uitgaven na eerste opname

Uitgaven ter zake geactiveerde immateriële activa na eerste opname worden uitsluitend geactiveerd wanneer hierdoor de toekomstige economische voordelen, die besloten zijn in het actief waarop de uitgaven betrekking hebben, toenemen. Alle overige uitgaven, inclusief intern gegenereerde goodwill en handelsmerken, worden als last in de winst- en verliesrekening opgenomen wanneer zij zich voordoen.

Amortisatie

Amortisatie van de immateriële activa geschiedt lineair ten laste van de winst- en verliesrekening op basis van de geschatte gebruiksduur. De geschatte gebruiksduur in jaren van handelsnamen, klantenbestanden en geacquireerde orderportefeuilles wordt bij elke overname individueel bepaald en is afhankelijk van de verwachtingen op het moment van eerste opname.

Goodwill

Goodwill betreft het verschil tussen de kostprijs van een bedrijfsovername en de nettoreële waarde van de overgenomen identificeerbare activa, verplichtingen en voorwaardelijke verplichtingen. Goodwill wordt gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met gecumuleerde bijzondere waardeverminderingen.

Een bijzondere waardevermindering wordt verwerkt wanneer de realiseerbare waarde van de kasstroomgenererende eenheid waartoe de goodwill behoort, lager is dan de boekwaarde.

Negatieve goodwill wordt direct in de winst- en verliesrekening opgenomen op het moment van een overname.

Materiële vaste activa

Algemeen

Materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen kostprijs of veronderstelde kostprijs, verminderd met cumulatieve afschrijvingen en cumulatieve bijzondere waardeverminderingen. In de kostprijs zijn de kosten begrepen die direct toerekenbaar zijn aan de verwerving van het actief. Materiële vaste activa die op of vóór 1 januari 2004 waren gewaardeerd op reële waarde worden gewaardeerd op basis van de veronderstelde kostprijs, te weten de geherwaardeerde waarde per de datum van die waardering.

Materiële vaste activa in uitvoering worden gewaardeerd tegen kostprijs, tot het moment waarop de constructie of ontwikkeling is afgerond, waarna het actief geclassificeerd wordt onder gebouwen en terreinen, machines en installaties of andere vaste bedrijfsmiddelen.

Voor de nazorgverplichting voor afvalstoffenbergingen wordt op het moment van het ontstaan van de verplichting een voorziening gevormd voor de contante waarde van het totaal van de toekomstige verplichting, onder gelijktijdige activering van een bedrag gelijk aan de verplichting.

Boekresultaten op de verkoop van materiële vaste activa worden berekend als het verschil tussen de verkoopopbrengst en de boekwaarde op het moment van overdracht. Deze worden verantwoord onder overige bedrijfsopbrengsten.

Uitgaven na eerste opname

De kostprijs van de vervanging van een deel van een materieel vast actief wordt in de boekwaarde van het betreffende actief opgenomen als het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen van het actief aan de Groep zullen toekomen en de kostprijs van het actief betrouwbaar kan worden vastgesteld. De boekwaarde van het vervangen onderdeel wordt niet langer in de balans opgenomen.

Kosten van het regulier onderhoud van materiële vaste activa worden als last in de winst- en verliesrekening opgenomen wanneer zij worden gemaakt.

Financial lease

Leaseovereenkomsten waarbij de Groep vrijwel alle aan het eigendom verbonden risico's en voordelen overneemt, worden geclassificeerd als financial lease. Het geleasede actief wordt initieel gewaardeerd tegen de laagste van de reële waarde en de contante waarde van de minimum leasebetalingen, vervolgens verminderd met cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen.

Afschrijving

Afschrijving van de nazorgverplichting voor afvalstoffenbergingen vindt stelselmatig plaats op basis van de hoeveelheden gestort afval. Afschrijving van de overige materiële vaste activa geschiedt lineair ten laste van de winst- en verliesrekening op basis van de verwachte gebruiksduur. Wanneer een materieel vast actief bestaat uit componenten met een ongelijke gebruiksduur, worden deze afzonderlijk afgeschreven.

Op terreinen wordt niet afgeschreven.

Bijzondere waardeverminderingen

Algemeen

De boekwaarde van de activa, met uitzondering van bepaalde posten zoals uitgestelde belastingvorderingen, wordt op iedere balansdatum beoordeeld om te bepalen of er indicaties zijn voor bijzondere waardeverminderingen. Indien een dergelijke indicatie bestaat, dan wordt de realiseerbare waarde van het actief berekend.

Van goodwill en immateriële activa met een onbepaalde gebruiksduur of die nog niet gebruiksklaar zijn, wordt op iedere balansdatum een schatting gemaakt van de realiseerbare waarde, ongeacht of er indicaties voor bijzondere waardeverminderingen zijn.

De realiseerbare waarde van activa is de hoogste van de reële waarde minus verkoopkosten en de bedrijfswaarde. Bij het bepalen van de bedrijfswaarde wordt de contante waarde van de geschatte toekomstige kasstromen berekend met behulp van een disconteringsvoet vóór belasting die de weerslag is van zowel de actuele markttransacties van de tijdswaarde van geld als van het specifieke risico met betrekking tot het actief.

Een bijzonder waardeverminderingverlies ontstaat op het moment dat de boekwaarde van een actief of een kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort, de realiseerbare waarde overtreft.

Bijzondere waardeverminderingverliezen worden in de winst- en verliesrekening opgenomen. Een cumulatief verlies met betrekking tot een voor verkoop beschikbaar financieel vast actief dat voorheen als last in het eigen vermogen was opgenomen, wordt op moment van verkoop overgeboekt naar de winst- en verliesrekening.

Terugneming van bijzondere waardeverminderingverliezen

Waar van toepassing worden activa op balansdatum beoordeeld op indicaties dat in voorgaande boekjaren verwerkte bijzondere waardeverminderingverliezen zijn afgenomen of niet langer bestaan. Een bijzonder waardeverminderingverlies wordt in dat geval alleen teruggenomen voor zover de boekwaarde van het actief op balansdatum niet hoger is dan de boekwaarde die zou zijn bepaald als geen bijzonder waardeverminderingverlies was verwerkt.

Bijzondere waardeverminderingverliezen met betrekking tot goodwill worden niet teruggenomen.

Investerings verwerkt volgens de 'equity'-methode

Alle joint ventures en deelnemingen worden bij eerste opname opgenomen tegen kostprijs en vervolgens in de balans gewaardeerd volgens de 'equity'-methode.

Vanaf het moment dat het aandeel van de Groep in een deelneming vanwege cumulatieve verliezen op nihil is gewaardeerd worden verdere verliezen in aanmerking genomen voor zover de Groep vorderingen op de deelneming heeft en vervolgens indien de Groep een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting tot aanzuivering van de verliezen heeft.

Lange termijn personeelsbeloningen

Pensioenregelingen

De Groep heeft pensioenregelingen zowel in de vorm van toegezegde-bijdrageregelingen, als in de vorm van toegezegd-pensioenregelingen.

Toegezegde-bijdrageregelingen

Een toegezegde-bijdrageregeling is een regeling op het gebied van vergoedingen na pensionering waarvoor de Groep vaste bijdragen afdraagt aan de entiteit die de betreffende regeling uitvoert, en geen in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting heeft om verdere bijdragen te betalen. Verplichtingen voortvloeiende uit toegezegde bijdrageregelingen worden onder de personeelskosten als last in de winst- en verliesrekening opgenomen in de periode waarop deze betrekking hebben.

Toegezegd-pensioenregelingen

Toegezegd-pensioenregelingen zijn alle regelingen op het gebied van vergoedingen na pensionering, anders dan toegezegde-bijdrageregelingen. De nettoverplichting van de Groep uit hoofde van toegezegd-pensioenregelingen wordt jaarlijks voor iedere regeling afzonderlijk berekend. De berekeningen worden uitgevoerd door erkende actuïsssen, volgens de 'projected unit credit'-methode.

Voor een dergelijke berekening wordt een schatting gemaakt van de pensioenaanspraken die werknemers per balansdatum hebben opgebouwd. Deze pensioenaanspraken worden gediscoconteerd om de contante waarde te bepalen: de daarbij gehanteerde disconteringsvoet is het rendement per balansdatum van hoogwaardige ondernemingsobligaties waarvan de looptijd de termijn van de verplichtingen van de Groep benadert.

Wanneer de berekening van de nettoverplichting aldus resulteert in een positief saldo voor de Groep, wordt de opname van het actief beperkt tot een bedrag dat maximaal gelijk is aan het saldo van eventuele niet opgenomen actuïële verliezen en pensioenkosten van verstreken diensttijd en de contante waarde van eventuele toekomstige terugstortingen of lagere toekomstige pensioenpremies.

Actuariële winsten en verliezen die ontstaan worden opgenomen in de winst- en verliesrekening over de verwachte gemiddelde resterende diensttijd van de werknemers die aan de regeling deelnemen, voor zover eventuele niet opgenomen cumulatieve actuïële winsten of verliezen meer bedragen dan 10% van de hoogste van de contante waarde van de brutoverplichting uit hoofde van de toegezegd-pensioenregeling, dan wel van de reële waarde van de fondsbeleggingen. Voor het gedeelte binnen deze corridor wordt de actuïële winst of het actuïële verlies niet opgenomen.

De kosten inzake pensioenen worden onder personeelslasten verantwoord.

Verbetering, afwikkeling en andere wijzigingen van pensioenregelingen

Wanneer pensioenaanspraken uit hoofde van een regeling worden verbeterd, wordt het gedeelte van de verbeterde pensioenaanspraken dat betrekking heeft op de verstreken diensttijd van werknemers lineair als last in de winst- en verliesrekening opgenomen over de periode totdat de pensioenaanspraken onvoorwaardelijk worden.

Wanneer pensioenaanspraken uit hoofde van een regeling worden ingeperkt of afgewikkeld, wordt de winst of het verlies van de inperking of afwikkeling opgenomen in de winst- en verliesrekening op het moment dat de inperking of afwikkeling plaatsvindt. Bij een gedeeltelijke inperking wordt ook een evenredig deel van de voorheen niet opgenomen pensioenkosten van verstreken diensttijd en actuïële winsten en verliezen in de winst- en verliesrekening opgenomen.

Overige langetermijn personeelsbeloningen

Overige langetermijn personeelsbeloningen zijn gewaardeerd tegen de actuïeel berekende contante waarde van de verplichting. De berekening wordt jaarlijks gemaakt door een erkende actuïer. De gehanteerde disconteringsvoet is het rendement per balansdatum van hoogwaardige ondernemingsobligaties waarvan de looptijd de termijn van de verplichtingen van de Groep benadert.

Eventuele actuïële winsten en verliezen worden opgenomen in de winst- en verliesrekening zodra zij zich voordoen.

Op aandelen gebaseerde beloningen

De reële waarde van de aan de leden van de Raad van Bestuur toegekende waardeafhankelijke variabele beloning wordt opgenomen als last onder gelijktijdige verantwoording van een verplichting over de periode tot aan het moment waarop het onvoorwaardelijk recht op uitbetaling is ontstaan. De waardering van de verplichting wordt op iedere verslagdatum opnieuw bepaald.

Voorzieningen

Algemeen

Een voorziening wordt in de balans verwerkt wanneer de Groep een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting heeft door een gebeurtenis in het verleden, waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt en indien het waarschijnlijk is dat voor de afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen nodig is. Voorzieningen worden berekend door de ter zake verwachte toekomstige kasstromen contant te maken met behulp van een disconteringsvoet vóór belasting die een afspiegeling is van de actuele markttransacties van de tijdswaarde van geld en waar nodig, van de specifieke risico's met betrekking tot de verplichting, en in de balans opgenomen indien het effect daarvan materieel is.

Nazorgverplichtingen

Voor de nazorgverplichting wordt op het moment van het ontstaan van de verplichting een voorziening gevormd voor de contante waarde van het totaal van de verwachte toekomstige uitgaven. Gelijktijdig met de verwerking van de verplichting, wordt een bedrag gelijk aan de verplichting geactiveerd als onderdeel van de kostprijs van het actief.

Opbrengsten

Het grootste deel van de opbrengsten van de Groep vloeit voort uit dienstverlening op het gebied van ontwerp, advisering, projectmanagement, engineering en contracting.

Opbrengsten uit opdrachten ter zake geleverde diensten voor zover betrekking hebbende op vaste prijscontracten worden ten gunste van de winst- en verliesrekening gebracht naar rato van de geleverde diensten per balansdatum in verhouding tot de totale gecontracteerde diensten, de mate van gereedheid is op de verslagdatum beoordeeld op basis van de werkelijk verleende diensten. Opbrengsten uit hoofde van verleende diensten volgens regiecontracten worden in de winst- en verliesrekening verantwoord naar rato van de daadwerkelijk bestede tijd en op basis van contractueel overeengekomen tarieven.

Verwachte verliezen op aangepane overeenkomsten worden in de winst- en verliesrekening verwerkt zodra deze voorzienbaar zijn. Kosten die worden gemaakt in de periode voorafgaande aan de verkrijging van een getekend contract worden direct ten laste van het resultaat gebracht.

Opbrengsten uit onderhanden projecten hebben betrekking op opdrachten terzake de constructie van een actief. De opbrengsten uit onderhanden projecten en de daarmee samenhangende kosten worden in het resultaat verwerkt in verhouding tot de mate van gereedheid van het project op verslagdatum. De mate van gereedheid van een opdracht terzake de constructie van een actief wordt bepaald door de mate van technische gereedheid per balansdatum.

Verwachte verliezen op aangepane overeenkomsten worden in de winst- en verliesrekening verwerkt zodra deze voorzienbaar zijn. Kosten die worden gemaakt in de periode voorafgaande aan de verkrijging van een getekend contract worden direct ten laste van het resultaat gebracht.

Overige bedrijfsopbrengsten

Overige bedrijfsopbrengsten hebben betrekking op opbrengsten die niet toe te rekenen zijn aan de normale bedrijfsactiviteiten van de Groep in het verslagjaar, zoals boekresultaten op verkopen van materiële vaste activa.

Projectkosten van derden

Onder projectkosten van derden zijn alle van derden ingekochte materialen en diensten opgenomen, die direct aan de door de Groep voor derden uitgevoerde projecten terzake de constructie van een actief en de levering van diensten zijn gerelateerd.

Operationele leasebetalingen

Operationele leasebetalingen worden lineair over de leaseperiode in de winst- en verliesrekening verwerkt. Ontvangen leasebonussen worden ten gunste van de winst- en verliesrekening gebracht als een integraal onderdeel van de totale leasekosten.

Financieringsbaten en -lasten

Financieringsbaten omvatten rentebaten op banktegoeden en verstrekte leningen (inclusief de voor verkoop beschikbare financiële activa), positieve veranderingen in de reële waarde van financiële activa gewaardeerd op basis van reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening en nettovalutakoerswinsten. Rentebaten worden in de winst- en verliesrekening verwerkt naarmate zij aangroeien, waarbij rekening wordt gehouden met het effectieve rendement op het desbetreffende actief.

Financieringslasten omvatten de verschuldigde rente op opgenomen gelden, de oprenting van voorzieningen, negatieve veranderingen in de reële waarde van financiële activa gewaardeerd op basis van reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening, bijzondere waardevermindervers verliezen op financiële activa en nettovalutakoersverliezen.

Alle financieringslasten worden berekend met behulp van de effectieve-rentemethode. Valutakoerswinsten en -verliezen worden gesaldeerd in de winst- en verliesrekening opgenomen.

Winstbelastingen

Belastingen naar het resultaat omvatten de over de verslagperiode verschuldigde en verrekenbare belastingen alsmede de aan de verslagperiode toe te rekenen uitgestelde belastingen. Belastingen naar het resultaat worden in de winst- en verliesrekening verantwoord, behalve voor zover deze betrekking hebben op posten die rechtstreeks in het eigen vermogen worden verwerkt, in welk geval de daarmee samenhangende belasting ook rechtstreeks in het eigen vermogen wordt verwerkt.

Verschuldigde en verrekenbare belastingen betreffen de winstbelastingen over het belastbare resultaat en correcties op belasting over eerdere boekjaren. Belastingen worden berekend aan de hand van de belastingtarieven die per balansdatum wettelijk zijn vastgesteld dan wel waartoe materieel reeds per balansdatum is besloten.

Uitgestelde belastingen worden niet opgenomen voor de volgende tijdelijke verschillen:

- de eerste opname van een actief of verplichting in een transactie die geen bedrijfscombinatie is en geen invloed heeft op de winst vóór belasting of de fiscale winst;
- verschillen die verband houden met investeringen in dochterondernemingen en investeringen verwerkt volgens de 'equity'-methode voor zover het waarschijnlijk is dat zij niet in de nabije toekomst zullen worden afgewikkeld.

Uitgestelde belastingen worden opgenomen voor tijdelijke verschillen tussen de boekwaarde van activa en verplichtingen in de jaarrekening en hun fiscale boekwaarden.

Uitgestelde belastingvorderingen en –verplichtingen worden gewaardeerd tegen de belastingtarieven die naar verwachting van toepassing zullen zijn wanneer de vordering wordt gerealiseerd of de verplichting wordt afgewikkeld, gebaseerd op de belastingwetgeving waarvan het wetgevingsproces op balansdatum materieel is afgesloten.

Een uitgestelde belastingvordering wordt opgenomen voor zover het waarschijnlijk is dat fiscale winst beschikbaar zal zijn waarmee het tijdelijke verschil in de nabije toekomst zal kunnen worden verrekend. Uitgestelde belastingvorderingen worden verminderd voor zover het niet langer waarschijnlijk is dat de gerelateerde belastingbaten zal worden gerealiseerd.

Winstbelasting die ontstaat naar aanleiding van de uitkering van dividenden wordt opgenomen als de verplichting tot het betalen van het betreffende dividend ontstaat.

Winst per aandeel

Grontmij presenteert gewone en verwaterde winst per aandeel. Het nettoresultaat per aandeel wordt berekend aan de hand van de aan aandeelhouders van Grontmij toe te rekenen winst na belastingen gedeeld door het gewogen gemiddelde van de aandelen die gedurende het verslagjaar uitstaan.

Bij berekening van de verwaterde winst per aandeel worden de aan de aandeelhouders van Grontmij toe te rekenen winst na belastingen en het gewogen gemiddelde aantal aandelen gecorrigeerd voor alle potentiële verwaterende effecten op het aantal aandelen.

Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode en geeft een uiteenzetting van de mutatie in de nettokaspositie, zijnde de geldmiddelen minus de direct opeisbare schulden in rekening-courant bij kredietinstellingen.

In het kasstroomoverzicht wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit operationele activiteiten, investeringsactiviteiten en financieeringsactiviteiten. Mutaties in bedragen terzake onderhanden projecten, onderhanden opdrachten terzake dienstverlening en vorderingen op opdrachtgevers zijn binnen de kasstroom uit operationele activiteiten gesaldeerd opgenomen.

Gezien de aard van de bedrijfsvoering van de Groep zijn de van joint ventures en deelnemingen ontvangen dividenden onderdeel van de kasstroom uit operationele activiteiten.

Kasstromen in andere valuta dan de euro zijn verwerkt tegen de wisselkoersen per transactiedatum. De Groep hanteert hiervoor periodiek vaste, gemiddelde wisselkoersen, die de geldende wisselkoersen op transactiedatum afdoende benaderen.

Gesegmenteerde informatie

Een segment is een duidelijk te onderscheiden onderdeel van de Groep dat activiteiten ontplooit in een bepaalde economische omgeving (geografisch segment) of dat een van andere segmenten afwijkend risico- en rendementsprofiel heeft (bedrijfssegment). De bedrijfssegmenten zijn bepaald op basis van de bestuurlijke structuur en interne rapportagestructuur van de Groep.

De prijzen voor transacties tussen de verschillende segmenten binnen de Groep worden op een zakelijke, objectieve grondslag bepaald.

De resultaten, activa en verplichtingen van een segment omvatten posten die rechtstreeks dan wel op basis van redelijkheid aan het segment kunnen worden toegerekend.

Nog niet toegepaste nieuwe standaarden en interpretaties

Een aantal nieuwe standaarden, wijzigingen op standaarden en interpretaties is in 2008 nog niet van kracht en is derhalve niet toegepast op deze geconsolideerde jaarrekening. De invoering van IAS 23 revised is het meest van belang voor de Groep.

- in de herziene IAS 23 Financieringskosten (aanvaard door EU) verdwijnt de bestaande keuzemogelijkheid om financieringskosten onmiddellijk als last te verantwoorden of te activeren. Volgens de herziene voorschriften dient een entiteit de financieringskosten die direct toerekenbaar zijn aan de acquisitie, constructie of productie van een in aanmerking komend actief te activeren als onderdeel van de kosten van dat actief. De herziene versie van IAS 23 wordt verplicht van toepassing op de geconsolideerde jaarrekening van de Groep over 2009 en zal een stelselwijziging betekenen voor de Groep. In overeenstemming met de overgangsbepalingen zal de Groep de herziene IAS 23 toepassen op in aanmerking komende activa waarvoor de activering van de financieringskosten op of na de datum van inwerkingtreding ingaat. Om die reden is er geen sprake van enige invloed op voorafgaande perioden in de geconsolideerde jaarrekening over 2009;
- in de herziene IAS 1 Presentatie van de jaarrekening (2007) (aanvaard door EU) wordt de term 'total comprehensive income' (totaalresultaat) geïntroduceerd, dat wil zeggen alle wijzigingen in het eigen vermogen met uitzondering van de wijzigingen uit hoofde van transacties met eigenaars in hun hoedanigheid als eigenaars. Dat totaalresultaat kan hetzij in één overzicht van het totaalresultaat (waarin feitelijk de winst- en verliesrekening wordt gecombineerd in één overzicht met alle niet met de eigenaar samenhangende mutaties in het eigen vermogen), hetzij in een winst- en verliesrekening in combinatie met een apart overzicht van het totaalresultaat worden gepresenteerd. De herziene versie van IAS 1 wordt verplicht van toepassing op de geconsolideerde jaarrekening van de Groep over 2009 en zal naar verwachting belangrijke impact hebben op de presentatie van de geconsolideerde jaarrekening. De Groep is van plan met ingang van de geconsolideerde jaarrekening over 2009 het totaalresultaat te presenteren in één overzicht van het totaalresultaat;
- volgens de aangepaste IAS 32 Financiële instrumenten: presentatie en IAS 1 Presentatie van de jaarrekening – puttable financial instruments and obligations arising on liquidation (financiële instrumenten met terugnameverplichting en de verplichtingen in geval van liquidatie) [aanvaard door EU] dienen instrumenten met terugnameverplichting en instrumenten waarbij de entiteit alleen in het geval van liquidatie verplicht is een pro rata deel van de netto-activa van de entiteit aan een derde te leveren, als eigen vermogen te worden aangemerkt indien aan bepaalde voorwaarden is voldaan. De wijzigingen worden verplicht van toepassing op de geconsolideerde jaarrekening van de Groep over 2009, met terugwerkende kracht, en zullen naar verwachting geen invloed hebben op de geconsolideerde jaarrekening van de Groep;
- in de herziene IFRS 3 Bedrijfscombinaties (2008) zijn onder meer de volgende wijzigingen aangebracht, die voor de activiteiten van de Groep waarschijnlijk relevant zijn: de definitie van bedrijf is uitgebreid, waardoor valt te verwachten dat meer overnames als bedrijfscombinaties zullen worden verwerkt; een voorwaardelijke vergoeding wordt tegen reële waarde gewaardeerd; wijzigingen na eerste opname worden in de winst- en verliesrekening opgenomen; behalve de uitgiftekosten voor aandelen en schulden worden transactiekosten ten laste van het resultaat verwerkt in de periode waarin ze zijn gemaakt; een eventueel reeds gehouden belang in de overgenomen partij wordt tegen reële waarde gewaardeerd; de winst of het verlies wordt in de winst- en verliesrekening opgenomen; een minderheidsbelang mag naar keuze worden gewaardeerd tegen de reële waarde of tegen het proportionele aandeel in de identificeerbare activa en verplichtingen van de overgenomen partij; die keuze wordt per transactie gemaakt. De herziene versie van IFRS 3, die verplicht van toepassing wordt op de geconsolideerde jaarrekening van de Groep over 2010, wordt prospectief toegepast en heeft derhalve geen effect op voorgaande perioden in de geconsolideerde jaarrekening over 2010;
- in de aangepaste IAS 27 De geconsolideerde jaarrekening en de enkelvoudige jaarrekening (2008) wordt bepaald dat wijzigingen in het eigendomsbelang van de Groep in een dochteronderneming, bij behoud van zeggenschap, worden verantwoord als een aandelentransactie. Wanneer de Groep niet langer zeggenschap over een dochteronderneming heeft, wordt een eventueel resterend belang in de voormalige dochteronderneming tegen reële waarde gewaardeerd, waarbij de daaruit voortvloeiende winsten of verliezen in de winst- en verliesrekening worden opgenomen. De wijzigingen in IAS 27, die, indien door de EU aanvaard, verplicht van toepassing worden op de geconsolideerde jaarrekening van de Groep over 2010, zullen naar verwachting geen belangrijke invloed hebben op de geconsolideerde jaarrekening;
- de aangepaste IFRS 2 Op aandelen gebaseerde betalingen – Voorwaarden voor onvoorwaardelijke toezegging en annulering (aanvaard door EU) verduidelijkt de definitie van voorwaarden voor onvoorwaardelijke toezegging, introduceert het begrip 'non-vesting' voorwaarden, schrijft voor dat 'non-vesting' voorwaarden tot uitdrukking komen in de reële-waardebepaling op de toekenningsdatum en regelt de verwerking van 'non-vesting' voorwaarden en annuleringen. De Groep heeft de mogelijke effecten van de wijziging nog niet bepaald;
- IFRIC 16 Hedges of a Net Investment in a Foreign Operation (afdekking van een netto-investering in een buitenlandse activiteit) behandelt een aantal onderwerpen in relatie tot de afdekking van valutarisico's op buitenlandse activiteiten (afdekking van een netto-investering in een buitenlandse entiteit). IFRIC 16 bevestigt specifiek dat alleen het risico tussen de functionele valuta van de moeder en de dochter kan worden afgedekt. Verder kunnen valutarisico's alleen worden afgedekt door iedere (directe of indirecte) moeder, zolang het risico maar één keer wordt afgedekt in de geconsolideerde jaarrekening. IFRIC 16 bepaalt ook dat het afdekkingsinstrument voor een afdekking van een netto-investering in een buitenlandse entiteit mag worden gehouden door iedere groepsmaatschappij, behalve de buitenlandse activiteit zelf. IFRIC 16, wordt verplicht van toepassing op de geconsolideerde jaarrekening van de Groep over 2009, met prospectieve toepassing. IFRIC 16 is nog niet EU aanvaard. De Groep heeft overigens de mogelijke effecten van de wijziging nog niet bepaald.

4. Bepaling reële waarde

Een aantal grondslagen en toelichtingen vereist de periodieke bepaling van de reële waarde, zowel voor vaste als vlottende activa en voor passiva.

Materiële vaste activa

De reële waarde van materiële vaste activa die als gevolg van een bedrijfscombinatie zijn opgenomen, is gebaseerd op marktwaarde. De marktwaarde van vastgoed is de door derden geschatte waarde waarvoor het actief op de waarderingsdatum in een zakelijke, objectieve transactie kan worden verhandeld. De marktwaarde van de overige materiële vaste activa is gebaseerd op marktprijzen van vergelijkbare activa.

Immateriële activa

Handelsnamen

De reële waarde van handelsnamen is gebaseerd op de bereikte status en de opgebouwde naam voor goede kwaliteit van het werk uitgedrukt in een op arm's length bepaalde ratio, rekening houdend met de specifieke omzet door de handelsnaam en de verwachte economische levensduur van de handelsnaam op het moment van de overname. De reële waarde wordt bepaald aan de hand van schattingen en verwachtingen ten aanzien van de economische situatie die zich gedurende de gebruiksduur van het actief kunnen voordoen.

Klantenbestanden

De reële waarde van klantenbestanden is gebaseerd op de verkopen die kunnen worden toegerekend aan klantenrelaties en de daaraan verbonden ratio voor het natuurlijk verloop op het moment van de overname en de toekomstige economische voordelen verbonden aan de klantrelaties die toekomen aan de Groep. De reële waarde is bepaald aan de hand van schattingen en verwachtingen van de economische situatie die zich gedurende de gebruiksduur van het actief kunnen voordoen.

Geacquireerde orderportefeuilles

De reële waarde van geacquireerde orderportefeuilles is gebaseerd op de toekomstige economische voordelen die naar verwachting op het moment van de overname aan de Groep zullen toekomen. De reële waarde is bepaald aan de hand van schattingen en verwachtingen van de economische situatie die zich gedurende de gebruiksduur van het actief kunnen voordoen.

Vorderingen

De reële waarde van de vorderingen, exclusief vorderingen uit onderhanden projecten in opdracht van derden, wordt geschat tegen de contante waarde van de toekomstige kasstromen; deze worden gediscoteerd tegen de marktrente per balansdatum.

Afgeleide financiële instrumenten

De reële waarde van valutatermijncontracten is gebaseerd op de genoteerde marktprijs, indien voorhanden. Is deze niet voorhanden, dan wordt de reële waarde geschat door het contant maken van het verschil tussen de contractuele en de actuele termijnprijs voor de resterende looptijd, op basis van een risicovrije rentevoet (ontleend aan Nederlandse staatsobligaties).

Voor de bepaling van de reële waarde van renteswaps worden opgaven van makelaars gehanteerd. Deze opgaven worden op redelijkheid beoordeeld met behulp van technieken die gebaseerd zijn op contant gemaakte kasstromen op basis van de voorwaarden en de looptijden van het contract en met gebruikmaking van de marktrente voor een vergelijkbaar instrument per balansdatum.

Niet-afgeleide financiële verplichtingen

De reële waarde van niet-afgeleide financiële verplichtingen wordt berekend op basis van de contante waarde van toekomstige aflossingen en rentebetalingen, gediscoteerd tegen de marktrente per balansdatum.

Voor financiële leases wordt de marktrente per balansdatum bepaald aan de hand van vergelijkbare lease-overeenkomsten. Indien noodzakelijk voor het inzicht worden de veronderstellingen die per balansdatum gehanteerd zijn bij de bepaling van reële waarden toegelicht bij het betreffende actief of passief.

5. Financieel risicobeheer

De Groep is uit hoofde van het gebruik van financiële instrumenten blootgesteld aan de volgende risico's:

- kredietrisico;
- liquiditeitsrisico;
- marktrisico.

In dit onderdeel van de toelichting wordt informatie gegeven over de blootstelling van de Groep aan elk van de hierboven genoemde risico's, doelstellingen, grondslagen en procedures van de Groep voor het beheren en meten van deze risico's, alsmede het kapitaalbeheer van de Groep. Daarnaast zijn in de verdere toelichting op de geconsolideerde jaarrekening nadere kwantitatieve toelichtingen opgenomen.

De Raad van Bestuur heeft de eindverantwoordelijkheid voor de inrichting van en het toezicht op het risicobeheerkader van de Groep. Het risicobeheersingsbeleid van de Groep richt zich op het langdurig duurzaam beheer van haar bedrijfsactiviteiten en het beperken of passend afdekken van de risico's waar dit mogelijk is c.q. wenselijk wordt geacht. De Groep wil behalve door opleiding en scholing aan de hand van normen en procedures een gedisciplineerd en constructief klimaat ontwikkelen waarin alle werknemers hun rol en verplichtingen begrijpen.

De auditcommissie van de Groep ziet toe op de bewaking door het management van de risicobeheerprocedures van de Groep.

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financieel verlies voor de Groep indien een opdrachtgever of een tegenpartij van een financieel instrument diens contractuele verplichtingen niet nakomt. Kredietrisico's vloeien met name voort uit vorderingen op opdrachtgevers.

De blootstelling van de Groep aan kredietrisico wordt hoofdzakelijk bepaald door de individuele kenmerken van de afzonderlijke opdrachtgevers. De demografische aspecten van het klantenbestand van de Groep, waaronder ook het risico op wanbetaling in de sector en het land waarin de opdrachtgevers actief zijn, hebben minder invloed op het kredietrisico. Het grote aantal opdrachtgevers is een belangrijke reden voor het feit dat er geen sprake is van concentratie van kredietrisico.

Als onderdeel van het kredietbeleid worden belangrijke potentiële opdrachtgevers afzonderlijk op kredietwaardigheid beoordeeld voordat de standaard betalings- en leveringsvoorwaarden van de (individuele entiteiten binnen de) Groep worden aangeboden.

Met het grootste deel van de opdrachtgevers van de Groep wordt al meer dan vier jaar zaken gedaan en er is slechts in incidentele gevallen sprake geweest van verliezen.

De Groep verlangt geen zakelijke zekerheden voor handels- en overige vorderingen.

De Groep vormt voorzieningen voor bijzondere waardeverminderingen ter grootte van de geschatte verliezen op per balansdatum bestaande handelsvorderingen. Het belangrijkste onderdeel van deze voorziening is een specifieke verliesvoorziening voor afzonderlijke, belangrijke vorderingen. Er is geen sprake van de vorming van collectieve voorzieningen van betekenis.

Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat de Groep niet op het vereiste moment of op de vereiste manier aan haar financiële verplichtingen kan voldoen. Uitgangspunt van het liquiditeitsrisicobeheer is dat er voor zover mogelijk voldoende liquiditeiten worden aangehouden om te kunnen voldoen aan de huidige en toekomstige verplichtingen, in normale en moeilijke omstandigheden, zonder dat daarbij onaanvaardbaar hoge kosten worden gemaakt of de reputatie van de Groep in gevaar komt.

Het beleid van de Groep is om, waar door de Groep noodzakelijk geacht, uitsluitend financiële garanties af te geven voor volledige dochterondernemingen.

Marktrisico

Marktrisico betreft het risico dat de inkomsten uit of de waardering van financiële instrumenten van de Groep nadelig worden beïnvloed door veranderingen in marktprijzen zoals valutakoersen en rentetarieven.

Het marktrisicobeheer heeft tot doel de marktrisicopositie binnen aanvaardbare grenzen te houden. In overeenstemming met het financieel risicobeheerbeleid sluit de Groep geen derivaten af voor handelsdoeleinden.

Valutarisico

De gevoeligheid van de Groep voor valutakoersschommelingen is relatief klein. Een belangrijk deel van de inkomsten en uitgaven in de Groep luidt in euro's. De inkomsten van de tot de Groep behorende entiteiten die niet de euro als functionele valuta hebben, worden voornamelijk ontvangen in de eigen functionele valuta, die ook gebruikt wordt om aan de eigen verplichtingen te voldoen.

Renterisico

De Groep maakt waar nodig gebruik van renteswaps om renterisico's uit hoofde van de concernfinanciering af te dekken. Renteswaps worden gewaardeerd tegen reële waarde, waarbij veranderingen in de reële waarde worden verwerkt in de winst- en verliesrekening, tenzij de afgeleide financiële instrumenten dienen als afdekking van toekomstige kasstromen en als zodanig intern zijn aangemerkt en deze daarnaast ook effectief zijn, in welk geval zij worden verwerkt in het eigen vermogen.

Kapitaalbeheer

Het beleid van de Raad van Bestuur is gericht op de handhaving van een sterke vermogenspositie waarmee het vertrouwen van beleggers, opdrachtgevers, crediteuren en de markten kan worden behouden en de toekomstige ontwikkeling van de bedrijfsactiviteiten kan worden verzekerd.

De Raad van Bestuur bewaakt tevens het niveau van het aan aandeelhouders uit te keren dividend.

Er zijn in het afgelopen jaar geen wijzigingen aangebracht in het beleid van de Groep omtrent het kapitaalbeheer.

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

6. Bedrijfscombinaties

In 2008 werden door de Groep de volgende bedrijfscombinaties aangegaan:

		Datum van overname	Verworven aandeel
CANOR International kft., Boedapest	Hongarije	1 januari	75%
Stoel & Partners Holding B.V, Zwolle	Nederland	17 maart	100%
Whitelaw Turkington Ltd., Londen	Verenigd Koninkrijk	28 februari	100%
Trett Consultancy Ltd., Londen	Verenigd Koninkrijk	1 april	100%
Roger Preston & Partners LLP, Maidenhead	Verenigd Koninkrijk	5 april	100%
KPI System, Katowice	Polen	30 april	100%
Teldako AB, Sundsvall	Zweden	30 april	100%
Groenplanning B.V., Maastricht	Nederland	1 december	100%

Voorts werd op 1 april 2008 via een activa/passiva transactie DPR Ingeniørerne, Hjørring, Denemarken overgenomen.

De aandelen in deze ondernemingen zijn verworven voor een verwachte totale aankoopprijs van € 46.209.000. De acquisities van Trett Consultancy en Roger Preston & Partners vormden met een verwachte totale aankoopprijs van meer dan € 15 miljoen elk hiervan het grootste deel. De met de verwerving van de overige zeven acquisities samenhangende verwachte aankoopprijs bedraagt € 11.285.000.

Het totale effect van de acquisities op de activa en passiva van de Groep in 2008 is dan als volgt weer te geven:

In duizenden euro's

	Boekwaarden op moment van aankoop	Reële waarde aanpassingen	Reële waarden op moment van aankoop
Immateriële activa	2.378	15.274	17.652
Materiële vaste activa	965	-	965
Overige financiële activa	64	-	64
Vlottende activa	16.698	-280	16.418
Geldmiddelen min kortlopende bankschulden	9.739	-	9.739
Uitgestelde belastingen	-4	-165	-169
Langlopende verplichtingen	-1.002	-	-1.002
Kortlopende verplichtingen	-18.242	-100	-18.342
Identificeerbare activa en passiva	10.596	14.729	25.325
Verworven aandeel			25.245
Voorlopige goodwill			20.964
Verwachte aankoopprijs			46.209
Naar verwachting te betalen in komende jaren			-8.669
Verworven geldmiddelen			-9.739
Netto uitgaande kasstroom			27.801

Bij de overnames is per saldo relatief weinig aan uitgestelde belastingen verantwoord aangezien een belangrijk deel van de overnames zijn gestructureerd door middel van activa/passiva transacties.

De bij overname ontstane goodwill is voornamelijk toe te rekenen aan de technische kennis en vaardigheden van de werknemers van de overgenomen ondernemingen en de synergetische effecten die zijn te verwachten na het integreren van de betreffende ondernemingen in de bestaande operaties van de Groep.

De in 2008 overgenomen ondernemingen hebben sinds de datum van overname in totaal voor een bedrag van € 41,9 miljoen bijgedragen aan de bedrijfsopbrengsten van de Groep, en in totaal voor een bedrag van € 2,4 miljoen aan het nettoresultaat. Indien zij reeds met ingang van 1 januari 2008 deel hadden uitgemaakt van de Groep, was de bijdrage respectievelijk € 56,8 miljoen en circa € 4,2 miljoen geweest.

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

7. Dochterondernemingen

De belangrijkste in de consolidatie opgenomen (operationele) dochterondernemingen zijn:

<i>In alfabetische volgorde</i>					
	2008	2007		2008	2007
BnS Contracting NV, Zelzate	100	100	Grontmij Kats & Waalwijk Bouwadvies & Projectmanagement BV, Gorinchem	100	100
BnS Engineering NV, Zelzate	100	100	Grontmij Kats & Waalwijk Vastgoedmanagement BV, Gorinchem	100	100
Carl Bro Vietnam Company Ltd., Hanoi	100	100	Grontmij Kats & Waalwijk Vermogensbeheer BV, Gorinchem	100	100
Grontmij AB, Stockholm	100	100	Grontmij Maunsell ICS BV, De Bilt	51	51
Grontmij Assetmanagement Holding BV, De Bilt	100	100	Grontmij Nederland BV, De Bilt	100	100
Grontmij AEW Plan GmbH, Keulen	87	87	Grontmij Nederland Holding BV, De Bilt	100	100
Grontmij Auweck GmbH, Bremen	51	51	Grontmij Nederland Ontwikkeling BV, De Bilt	100	100
Grontmij A&T GmbH, Bremen	100	100	Grontmij Nederland Projecten BV, De Bilt	100	100
Grontmij Beheer Reststoffen	100	100	Grontmij Polska Sp. Z o.o., Poznan	100	100
Projecten BV, De Bilt	100	100			
Grontmij BGS Ingenieurgesellschaft mbH, Frankfurt am Main	86	86	Grontmij Stockholm Konsult AB, Stockholm	100	100
Grontmij Business Services BV, De Bilt	100	100	Grontmij Vastgoed Holding BV, De Bilt	100	100
Grontmij Canor Kft., Boedapest	75	-	Grontmij Wallonie N.V., Ottignies-Louvain la-Neuve	100	100
Grontmij Carl Bro a s, Glostrup	100	100	Grontmij Water & Reststoffen Contracting BV, De Bilt	100	100
Grontmij Carl Bro Pavement			Ingenieursbureau Het Noorden BV, Groningen	100	100
Consultants AB, Göteborg	100	100			
Grontmij Climate & Energy, De Bilt	100	100	Kontrola GmbH & Co KG, Keulen	100	100
Grontmij Energikonsult AB, Stockholm	100	100	MaasBilt BV, De Bilt	100	100
Grontmij Gfl Planungs- und Ingenieurgesellschaft GmbH, Bremen	100	100	Naarderbos Ontwikkeling BV, Naarden	100	100
Grontmij Group Ltd., Leeds	100	100			
Grontmij Ireland Ltd., Dublin	100	100	Roger Preston Group Ltd., Maidenhead	100	-
Grontmij Ltd., Leeds	100	100	Trett Ltd., Londen	100	-
			Whitelaw Turkington Landscape Architects Ltd., Londen	100	-

Een volledige lijst van Grontmij's dochtermaatschappijen is gedeponereerd bij het Handelsregister te Utrecht, Nederland.

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

8. Goodwill

Het verloop van de boekwaarde is als volgt:

<i>In duizenden euro's</i>	
Kostprijs	107.522
Cumulatieve bijzondere waardeverminderingen	-
Balans per 1 januari 2007	107.522
Mutaties in 2007	
Verworven in bedrijfscombinaties	1.070
Bijzondere waardevermindering	-151
	919
Kostprijs	108.592
Cumulatieve bijzondere waardeverminderingen	-151
Balans per 31 december 2007	108.441
Mutaties in 2008	
Verworven in bedrijfscombinaties	20.964
Aanpassing earn out regelingen voorgaande jaren	4.323
Koersverschillen	-3.270
Bijzondere waardevermindering	-
	22.017
Kostprijs	133.879
Cumulatieve koersverschillen	-3.270
Cumulatieve bijzondere waardeverminderingen	-151
Balans per 31 december 2008	130.458

Voor de volgende entiteiten binnen de Groep is goodwill geactiveerd:

<i>In duizenden euro's</i>	31 december 2008	31 december 2007
Grontmij Carl Bro a/s	60.042	59.987
Grontmij Sverige AB	25.120	25.120
Grontmij Group Ltd.	13.894	13.894
Trett Consulting	6.827	-
Roger Preston & Partners	5.921	-
Grontmij BGS Ingenieurgesellschaft mbH	5.393	1.070
Grontmij Kats & Waalwijk Vastgoedmanagement B.V.	3.378	3.378
Whitelaw Turkington	1.661	-
Overige (individueel minder dan € 1,5 miljoen)	8.222	4.992
	130.458	108.441

De Groep voert jaarlijks impairmenttests uit op de geactiveerde goodwill, uitgaande van de desbetreffende kasstroomgenererende eenheid. Voor de bepaling van de realiseerbare waarde wordt gebruik gemaakt van toekomstige kasstromen, gebaseerd op actuele resultaten uit operaties en een vijfjaarsprognose, waaronder goedgekeurde budgetten. Bij de berekeningen is rekening gehouden met de specifieke omstandigheden in de verschillende marktsegmenten waarin de Groep actief is en op grond daarvan is gerekend met groeivoeten variërend van 0 tot 1%. Bij de berekening wordt verder rekening gehouden met specifieke disconteringsvoeten die de huidige marktbeoordeling van de tijdswaarde van geld en de specifieke risico's van de kasstroomgenererende eenheden. Om de contante waarde van de geschatte toekomstige kasstromen te berekenen zijn disconteringsvoeten vóór belastingen tussen 9,0% en 12,0% (eind 2007: 10,5 en 11,5%) gebruikt.

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

Er zijn geen kasstroomgenererende eenheden waar op grond van de huidige inzichten een neerwaartse bijstelling van de geprognosticeerde kasstromen een afboeking van goodwill tot gevolg heeft. Aanpassing van de disconteringsvoet met 100 basispunten leidt niet tot andere uitkomsten van de impairmenttest.

De wijziging van de boekwaarde van de goodwill in verband met Grontmij BGS Ingenieursgeselschaft mbH heeft betrekking op de herberekening van een nabetaling uit hoofde van een earn out regeling welke in de loop van 2009 verschuldigd is.

9. Immateriële activa

Het verloop van de boekwaarde is als volgt:

<i>In duizenden euro's</i>							
	Totaal	Kosten van ontwikkeling	Software	Handelsnamen	Klantenbestanden	Orderportefeuilles	Overige
Balans per 1 januari 2007							
Kostprijs	77.783	993	10.795	4.474	57.206	3.612	703
Cumulatieve amortisatie en bijzondere waardeverminderingen	-14.582	-822	-10.795	-100	-813	-1.445	-607
Boekwaarde	63.201	171	-	4.374	56.393	2.167	96
Mutaties in 2007							
Investeringen	1.506	-	1.506	-	-	-	-
Verworven in bedrijfscombinaties	1.715	-	91	-	-	1.624	-
Amortisatie boekjaar	-6.087	-156	-499	-298	-2.422	-2.708	-4
Koersverschillen	-	-8	75	-	-	-	-67
	-2.866	-164	1.173	-298	-2.422	-1.084	-71
Balans per 31 december 2007							
Kostprijs	81.965	993	13.353	4.474	57.206	5.236	703
Cumulatieve amortisatie en bijzondere waardeverminderingen	-21.630	-978	-12.255	-398	-3.235	-4.153	-611
Cumulatieve koersverschillen	-	-8	75	-	-	-	-67
Boekwaarde	60.335	7	1.173	4.076	53.971	1.083	25
Mutaties in 2008							
Herclassificatie uit materiële vaste activa	445	-	445	-	-	-	-
Investeringen	2.707	-	2.685	-	-	-	22
Verworven in bedrijfscombinaties	17.652	-	-	4.329	9.560	3.357	406
Desinvesteringen	-2	-	-2	-	-	-	-
Amortisatie boekjaar	-6.948	-7	-965	-671	-3.267	-1.922	-116
Koersverschillen	-2.576	-	-	-705	-1.500	-316	-55
	11.278	-7	2.163	2.953	4.793	1.119	257
Balans per 31 december 2008							
Kostprijs	102.881	970	17.281	8.803	66.766	8.593	468
Cumulatieve amortisatie en bijzondere waardeverminderingen	-28.692	-970	-13.945	-1.069	-6.502	-6.075	-131
Cumulatieve koersverschillen	-2.576	-	-	-705	-1.500	-316	-55
Boekwaarde	71.613	-	3.336	7.029	58.764	2.202	282

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

De geschatte economische levensduur van ontwikkelingskosten en (gekochte) software is als volgt:

<i>In jaren</i>	
Ontwikkelingskosten	3
Software	3 – 5

De resterende amortisatieduur bedraagt per 31 december 2008:

<i>In jaren</i>	
Handelsnamen	5–12
Klantenbestanden	5–36
Orderportefeuilles	1–2
Overige	2–3

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

10. Materiële vaste activa

Het verloop van de boekwaarde is als volgt:

<i>In duizenden euro's</i>					
	Totaal	Bedrijfs- gebouwen en terreinen	Machines en installaties	Andere bedrijfs- middelen	Nazorg afvalstoffen- bergingen
Balans per 1 januari 2007					
Kostprijs	152.905	38.172	6.708	102.347	5.678
Cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	-107.900	-22.885	-4.110	-77.688	-3.217
Boekwaarde	45.005	15.287	2.598	24.659	2.461
Mutaties in 2007					
Investeringen	13.141	98	708	12.335	-
Verworven in bedrijfscombinaties	450	-	-	450	-
Herrubricering	671	1.668	152	-1.149	-
Afgestoten entiteiten	-1.637	-1.465	-102	-70	-
Desinvesteringen	-1.769	-521	-112	-1.136	-
Afschrijving	-12.160	-1.385	-803	-9.564	-408
Koersverschillen	-353	-	-	-353	-
	-1.657	-1.605	-157	513	-408
Balans per 31 december 2007					
Kostprijs	145.013	37.852	7.217	94.266	5.678
Cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	-101.312	-24.170	-4.776	-68.741	-3.625
Cumulatieve koersverschillen	-353	-	-	-353	-
Boekwaarde	43.348	13.682	2.441	25.172	2.053
Mutaties in 2008					
Investeringen	9.825	177	601	9.047	-
Verworven in bedrijfscombinaties	965	-	11	954	-
Herrubricering	-445	559	180	-1.184	-
Desinvesteringen	-470	-91	-1	-378	-
Afschrijving	-11.389	-1.583	-864	-8.456	-486
Koersverschillen	-1.354	-	10	-1.364	-
	-2.868	-938	-63	-1.381	-486
Balans per 31 december 2008					
Kostprijs	141.410	38.395	8.409	88.928	5.678
Cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	-99.223	-25.651	-6.041	-63.420	-4.111
Cumulatieve koersverschillen	-1.707	-	10	-1.717	-
Boekwaarde	40.480	12.744	2.378	23.791	1.567

Op 31 december 2008 zijn er onroerende zaken (bedrijfsgebouwen) met een boekwaarde van € 4.185.000 (2007: € 4.609.000) bezwaard in de vorm van hypothecaire zekerheidsstelling voor een banklening.

De Groep leest bedrijfsmiddelen door middel van financial leasecontracten met een optie om deze bedrijfsmiddelen aan het einde van de looptijd tegen een ten opzichte van de marktwaarde gereduceerde prijs te kopen. Deze bedrijfsmiddelen dienen als onderpand voor de leaseverplichtingen (zie toelichting 25).

De boekwaarde van deze bedrijfsmiddelen bedraagt per 31 december 2008 € 503.000 (2007: € 1.287.000).

11. Investerings verwerkt volgens de 'equity'-methode

Joint ventures

Activiteiten die uitgevoerd worden door de joint ventures omvatten onder andere advies-, ontwerp- en managementactiviteiten ten behoeve van het aanleggen van spoorlijnen, ontwikkeling, beheer en exploitatie van bedrijventerreinen, ontwikkelen van glastuingebieden, ontwikkelen en exploiteren van warmte-koude opslagsystemen, stadsontwikkeling, aanpak van afvalwaterproblematiek in buitengebieden en grote infrastructurele projecten.

De belangrijkste joint ventures van de Groep betreffen:

Kapitaalbelangen (%)	2008	2007
A&G Holding B.V., Utrecht	-	50
Agriport A7 B.V., Alkmaar	50	50
Grontmij ProArgos Developments SL, Madrid	49	49
Grontmij De Weger V.o.f., Rotterdam	50	50
Libost Groep NV, Hasselt, België	55	-
OGAR V.o.f., Oude Pekela	50	50
Oolder Veste B.V., Heerlen	49	49
Ontwikkelingscombinatie "de Hildenberg B.V.", Amsterdam	50	50
Park De Bavelse Berg C.V., Den Haag	33	-
Skinkeskans V.o.f., Leeuwarden	50	50

Het aandeel van de Groep in de resultaten van de joint ventures bedroeg in 2008 € 2.964.000 (2007: € 13.004.000).

De Groep verwerkt in de geconsolideerde balans en geconsolideerde winst- en verliesrekening de netto-investering respectievelijk het aandeel in de resultaten van de joint ventures.

In 2008 is een joint venture ontstaan door de overname van een kapitaalbelang in Libost Groep NV, Hasselt, België. De hiermee verband houdende uitgaande kasstroom in 2008 bedroeg circa € 5,1 miljoen.

In onderstaand overzicht zijn de samengevatte financiële gegevens van de belangrijkste joint ventures op 100%-basis weergegeven op basis van de laatst beschikbare informatie. De cijfers zijn gedeeltelijk gebaseerd op voorlopige cijfers en op jaarrekeningen van het voorgaande verslagjaar.

In duizenden euro's	2008	2007
Vaste activa	7.805	11.881
Vlottende activa	74.631	124.662
Langlopende verplichtingen	39.222	68.794
Kortlopende verplichtingen	34.033	56.025
Bedrijfsopbrengsten	41.087	123.825
Resultaat na belastingen	5.460	26.578

Door de Groep zijn garanties verstrekt ten behoeve van joint ventures aangegaan voor een bedrag van € 28.691.000. Door de joint ventures zelf zijn garanties verstrekt voor een bedrag van nihil (2007: € 4.000.000); het aandeel van de Groep daarin is nihil (2007: € 2.000.000).

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

Deelnemingen

Het aandeel van deelnemingen in de boekwaarde van de op de 'equity'-methode gewaardeerde investeringen bedraagt per 31 december 2008 € 3.611.000 (2007: € 4.627.000).

De belangrijkste deelnemingen van de Groep zijn:

<i>Kapitaalbelangen (%)</i>	2008	2007
Coldenhove West Beheer B.V., Maasland	25	25
Infracflex B.V., Utrecht	33,3	33,3
Koekoekspolder Beheer B.V., Den Haag	-	20
Nederlands Bureau Waardebepaling Onroerende Zaken B.V., Amsterdam	-	33,3
Ruimte voor Ruimte CV, Den Bosch	24	24
Segmeer V.o.f., Rotterdam	25	25
Soldata Grontmij V.o.f., De Bilt	40	40

Het aandeel van de Groep in de resultaten van de deelnemingen bedroeg in 2008 € 1.570.000 (2007: € 1.447.000).

In onderstaand overzicht zijn de samengevatte financiële gegevens van de belangrijkste deelnemingen weergegeven op basis van de laatst beschikbare informatie. De cijfers over 2008 zijn gedeeltelijk gebaseerd op voorlopige cijfers en op jaarrekeningen van 2007.

<i>In duizenden euro's</i>	2008	2007
Activa	98.680	125.985
Verplichtingen	87.570	110.316
Bedrijfsopbrengsten	57.006	66.255
Resultaat na belastingen	4.262	5.315

Door de Groep zijn geen garanties ten behoeve de deelnemingen verstrekt. Door de deelnemingen zelf zijn per 31 december 2008 geen garanties verstrekt (2007: nihil).

12. Andere financiële activa

<i>In duizenden euro's</i>	2008	2007
Leningen	9.266	10.155
Voor afdekking gebruikte derivaten	-	869
Tot einde looptijd aangehouden investeringen	3.281	-
Minderheidsdeelnemingen	70	76
Leasevordering	11.971	-
	24.588	11.100

De leningen hebben per 31 december 2008 rentes tussen 0 en 8 procent (2007: tussen 3 maands euribor en 8 procent) en vervallen over een periode van 2 tot 42 jaar.

Tot einde looptijd aangehouden investeringen

Dit betreft een deposito bij een kredietinstelling, bedoeld voor een toekomstige betalingsverplichting met betrekking tot de nazorg van afvalstoffenbergingen. De Groep heeft uit dien hoofde nog een additionele verplichting van € 3,2 miljoen.

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

Leasevordering

Dit betreft de nettovordering uit hoofde van een langlopende leaseovereenkomst inzake een golfbaan. De looptijd van de lease eindigt in 2055.

In duizenden euro's	2008	2007
Bruto vordering	35.086	-
Niet-gerealiseerde financieringsbaten	-23.115	-
Nettoleasevordering	11.971	-

De overeenkomst is gewaardeerd op basis van een interestvoet die rekening houdt met alle risico's en de aard van de overeenkomst. De bruto-leasevordering voor betalingen na vijf jaar bedraagt € 31,4 miljoen.

Het met deze financiële activa samenhangende krediet-, valuta- en renterisico van de Groep wordt nader besproken in toelichting 24.

13. Uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen

De uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen zijn als volgt toe te rekenen:

In duizenden euro's	Activa		Verplichtingen		Netto	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Immateriële activa en materiële vaste activa	-113	177	15.519	16.143	-15.632	-15.966
Vorderingen op en schulden aan opdrachtgevers	-	-	12.946	10.258	-12.946	-10.258
Personeelsbeloningen	3.775	6.064	-	-	3.775	6.064
Nazorgverplichtingen	1.010	889	-	-	1.010	889
Belastbare reserves	-	-	1.019	1.310	-1.019	-1.310
Overige voorzieningen	1.004	315	1.453	54	-449	261
Overige posten	307	50	-210	303	517	-253
Bruto uitgestelde belastingen	5.983	7.495	30.727	28.068	-24.744	-20.573
Compensabele verliezen	4.790	6.010	-	-	4.790	6.010
Netto-uitgestelde belastingen	10.773	13.505	30.727	28.068	-19.954	-14.563

De mutaties in de netto-uitgestelde belastingen zijn als volgt samen te vatten:

In duizenden euro's	1 januari 2008	Opgenomen in de winst- en verliesrekening	Verworven in bedrijfscombinaties	Herrubricering en overige	31 december 2008
Immateriële activa en materiële vaste activa	-15.966	-83	-224	641	-15.632
Vorderingen op en verplichtingen aan opdrachtgevers	-10.258	-2.748	60	-	-12.946
Personeelsbeloningen	6.064	-2.218	-	-71	3.775
Nazorgverplichtingen	889	121	-	-	1.010
Belastbare reserves	-1.310	100	-5	196	-1.019
Overige voorzieningen	261	-702	-	-8	-449
Overige posten	-253	258	-	512	517
Compensabele verliezen	6.010	-1.217	-	-3	4.790
Netto-uitgestelde belastingen	-14.563	-6.489	-169	1.270	-19.954

De omvang van de niet-gewaardeerde compensabele verliezen bedraagt per 31 december 2008 € 1.352.000 (2007: € 904.000), waarvan het merendeel een onbeperkte looptijd heeft.

Bij de bedrijfscombinaties van 2008 is per saldo relatief weinig aan uitgestelde belastingen verantwoord aangezien een belangrijk deel van de overnames is gestructureerd door activa/passiva transacties.

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

14. Vorderingen

<i>In duizenden euro's</i>	31 december 2008	31 december 2007
Vorderingen op opdrachtgevers	127.632	141.733
Handelsdebiteuren	140.710	142.690
Investerings verwerkt volgens de 'equity'-methode	3.303	773
Vooruitbetaalde kosten	10.997	11.342
Overige vorderingen	14.492	16.753
Voor verkoop beschikbare financiële activa	8.560	-
	305.694	313.291

Vorderingen op opdrachtgevers betreft de netto nog te factureren opbrengsten per verslagdatum; verwezen wordt naar toelichting 15. De post handelsdebiteuren betreft gefactureerde maar nog niet ontvangen opbrengsten per verslagdatum, na aftrek van voorzieningen voor bijzondere waardeverminderingen.

Voor verkoop beschikbare financiële activa betreft het resterende belang in twee voormalige joint ventures. In februari 2009 heeft de Groep dit resterende 20% belang in A&G Holding B.V. en haar resterende 40% belang in Afvalverwerking Maasvlakte B.V. overgedragen aan haar voormalige partner in dit joint-ventureproject. De Groep realiseerde hiermee een kasstroom van circa € 6,4 miljoen.

Met uitzondering van een bedrag van € 2.200.000 zijn alle vorderingen kortlopend van aard. Het met de vorderingen samenhangende krediet- en valutarisico alsmede de bijzondere waardeverminderingen zijn vermeld in toelichting 24.

15. Vorderingen op en verplichtingen aan opdrachtgevers

<i>In duizenden euro's</i>	Actief		Passief		Totaal	
	31 december 2008	31 december 2007	31 december 2008	31 december 2007	31 december 2008	31 december 2007
Onderhanden projecten						
Geactiveerde projectkosten	132.992	143.123	87.470	58.900	220.462	202.023
Voorlopige resultaten	12.466	11.987	9.985	11.925	22.451	23.912
Voorzieningen	-6.335	-7.212	-4.974	-4.066	-11.309	-11.278
Gedeclareerde termijnen	-91.426	-79.053	-107.344	-90.166	-198.770	-169.219
	47.697	68.845	-14.863	-23.407	32.834	45.438
Diensten						
Geactiveerde projectkosten	578.257	432.776	384.775	326.286	963.032	759.062
Voorlopige resultaten	123.167	112.151	109.520	109.477	232.687	221.628
Voorzieningen	-27.122	-25.874	-25.461	-23.563	-52.583	-49.437
Gedeclareerde termijnen	-594.367	-446.165	-542.676	-479.549	-1.137.043	-925.714
	79.935	72.888	-73.842	-67.349	6.093	5.539
	127.632	141.733	-88.705	-90.756	38.927	50.977

16. Geldmiddelen

Geldmiddelen betreffen de kas- en banksaldi en andere direct opeisbare tegoeden bij kredietinstellingen. Saldi terzake rekening-courantkredieten die direct opeisbaar zijn, worden, voorzover te compenseren, in de balans met de post Geldmiddelen gesaldeerd.

Van het totaal per 31 december 2008 betreft een bedrag van € 96.000 kassaldi (2007: € 291.000). De geldmiddelen zijn vrij opneembaar, met uitzondering van een bedrag van € 972.000. Het renterisico van de Groep en een gevoeligheidsanalyse voor financiële activa en verplichtingen zijn vermeld in toelichting 24.

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

17. Totaal eigen vermogen

De mutaties in het totaal eigen vermogen waren als volgt:

In duizenden euro's									
Toe te rekenen aan aandeelhouders Grontmij									
	Totaal eigen vermogen	Minderheidsbelang	Totaal	Geplaatst en volgestort kapitaal	Agio-reserve	Reserve koersverschillen	Afdek-kings-reserve	Overige reserves	Onverdeeld resultaat
Balans per 1 januari 2007	138.708	606	138.102	4.441	61.342	651	-	49.722	21.946
Winstbestemming 2006	-13.323	-	-13.323	-	-	-	-	8.623	-21.946
Nettowinst 2007	32.720	32	32.688	-	-	-	-	-	32.688
Valuta-omrekeningsverschillen	-1.481	-	-1.481	-	-	1.481	-	-	-
Overige mutaties	579	-70	649	-	-	-	647	2	-
Balans per 31 december 2007	157.203	568	156.635	4.441	61.342	-830	647	58.347	32.688
Winstbestemming 2007	-19.541	-	-19.541	-	-	-	-	13.147	-32.688
Nettowinst 2008	38.770	450	38.320	-	-	-	-	-	38.320
Valuta-omrekeningsverschillen	-5.573	-	-5.573	-	-	-5.573	-	-	-
Overige mutaties	4.084	314	3.770	-	-	-	-1.479	5.249	-
Balans per 31 december 2008	174.943	1.332	173.611	4.441	61.342	-6.403	-832	76.743	38.320

Geplaatst en volgestort kapitaal

Op 10 mei 2007 is door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders besloten om de aandelen te splitsen in de verhouding 1:4. De daartoe benodigde statutenwijziging heeft op 1 juni 2007 plaatsgevonden. Door deze splitsing is ieder aandeel met een nominale waarde van € 1 per aandeel gesplitst in vier aandelen met een nominale waarde van € 0,25 per aandeel.

Geplaatst en volgestort kapitaal, in aantallen		
	2008	2007
Stand per 1 januari	17.764.920	4.441.230
Aanpassing vanwege aandelensplitsing	-	13.323.690
Stand per 31 december	17.764.920	17.764.920

Het maatschappelijk aandelenkapitaal van 60 miljoen aandelen is verdeeld in 30 miljoen gewone aandelen met een nominale waarde van € 0,25 en 30 miljoen preferente aandelen met een nominale waarde van € 0,25.

Per 31 december 2008 zijn 17.764.920 gewone aandelen geplaatst en volgestort (2007: 17.764.920 gewone aandelen van € 0,25).

Er zijn geen preferente aandelen uitgegeven. Grontmij heeft geen eigen aandelen ingekocht.

De Raad van Bestuur stelt voor per 31 december 2008 ten laste van het onverdeeld resultaat een dividend betaalbaar te stellen van € 1,15 (2007: € 1,10) per (certificaat van een) aandeel.

Agioreserve

De agioreserve is ontstaan bij kapitaalstortingen van aandeelhouders boven de nominale waarde en is te beschouwen als gestort kapitaal. De agioreserve is volledig belastingvrij uitkeerbaar.

Reserve koersverschillen

Deze reserve is opgebouwd uit valuta-omrekeningsverschillen op buitenlandse dochterondernemingen met een andere functionele valuta dan de euro. Deze reserve wordt onder Nederlands recht als wettelijke reserve aangemerkt.

Afdekkingsreserve

De afdekkingsreserve bestaat uit het effectieve deel van de cumulatieve nettomutatie in de reële waarde van kasstroom-afdekkingsinstrumenten met betrekking tot afgedekte transacties die nog niet hebben plaatsgevonden.

Overige reserves

De reserves zijn gevormd uit niet als dividend uitgekeerde winsten van voorgaande jaren en omvatten tevens (de mutaties in) de wettelijke reserves. Deze hebben betrekking op de ingehouden winsten van investeringen verwerkt volgens de 'equity'-methode voorzover de Groep de uitkering daarvan niet zelfstandig kan bewerkstellingen.

18. Winst per aandeel

De aan aandeelhouders van Grontmij toe te rekenen winst bedraagt € 38.320.000 (2007: € 32.688.000). Het gewogen gemiddelde uitstaande aandelen over 2008 en 2007 is 17.764.920.

De winst per aandeel is in 2008 € 2,16 (2007: € 1,84). Over zowel 2008 als 2007 is de verwaterde winst per aandeel gelijk aan de gewone winst per aandeel.

19. Personeelsbeloningen

De Groep kent diverse regelingen terzake uitgestelde personeelsbeloningen. Deze bestaan onder andere uit een toegezegde-bijdrageregeling en een toegezegd-pensioenregeling.

De Nederlandse toegezegd-pensioenregeling is ondergebracht bij de Stichting Pensioenfonds Grontmij. Verwezen wordt naar toelichting 33.

Daarnaast bestaat bij Grontmij in Duitsland en in het Verenigd Koninkrijk voor één van de werkmaatschappijen een verplichting uit hoofde van een toegezegd-pensioenregeling. De regeling in Duitsland is niet herverzekerd.

In Zweden is sprake van een hybrideregeling. Het deel van de regeling dat is aan te merken als een toegezegd-pensioenregeling is een zogenaamde multi-employerregeling. Het is niet mogelijk op betrouwbare en consistente wijze de benodigde informatie te verkrijgen om de regeling als een toegezegd-pensioenregeling te verantwoorden. Om deze reden is de regeling verwerkt als een toegezegde-bijdrageregeling.

De entiteiten in België, Denemarken, het Verenigd Koninkrijk en Ierland kennen verder uitsluitend toegezegde-bijdrageregelingen. In Polen is er geen regeling terzake uitgestelde personeelsbeloningen, net als in de entiteiten in de focuslanden die tot de Groep behoren.

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

Samenstelling van het totaal van de personeelsbeloningen

<i>In duizenden euro's</i>	31 december 2008	31 december 2007
Contante waarde van de gefinancierde brutoverplichtingen	513.474	507.481
Contante waarde van de niet-gefinancierde brutoverplichtingen	2.540	2.597
	516.014	510.078
Reële waarde van fondsbeleggingen	-517.842	-545.600
Contante waarde van nettoverplichtingen	- 1.828	-35.522
Niet-opgenomen actuariële winsten en verliezen	20.049	61.241
Nettoverplichting uit hoofde van toegezegd-pensioenverplichtingen	18.221	25.719
Verplichtingen uit hoofde van jubileumuitkeringen en aanvulling VUT	4.192	4.050
Totaal personeelsbeloningen	22.413	29.769

Verloopoverzicht van de contante waarde van de gefinancierde en niet-gefinancierde brutoverplichtingen

<i>In duizenden euro's</i>	2008	2007
Stand per 1 januari	510.078	547.593
Verworven door middel van bedrijfscombinaties	1.937	-
Herrubricering uit VUT-voorziening en kortlopende schulden	-	2.663
Betaalde uitkeringen	-16.284	-14.800
Aan het dienstjaar toegerekende pensioenkosten	11.098	16.454
Werknemersbijdragen	4.020	3.800
Rentekosten	26.831	23.991
Actuariële winsten	-20.938	-69.623
Koersverschillen	36	-
	5.936	-37.515
Stand per 31 december	516.014	510.078

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

Verloopoverzicht van de reële waarde van de fondsbeleggingen

<i>In duizenden euro's</i>	2008	2007
Stand per 1 januari	545.600	549.725
Verworven door middel van bedrijfscombinaties	1.117	-
Betaalde uitkeringen	-16.284	-14.800
Werkgeversbijdragen	17.039	14.600
Werknemersbijdragen	4.020	3.800
Verwacht rendement op fondsbeleggingen	29.053	28.718
Actuariële verliezen	-62.512	-36.443
Koersverschillen	-191	-
	-27.758	-4.125
Stand per 31 december	517.842	545.600

Werkelijk rendement op fondsbeleggingen 2008: € -33.459.000 (2007: € -7.725.000).

Opbouw van de in de winst- en verliesrekening opgenomen pensioenlasten

<i>In duizenden euro's</i>	2008	2007
Aan het verslagjaar toegerekende pensioenkosten	11.098	16.454
Rentekosten	26.831	23.991
Amortisatie van actuariële winsten en verliezen	-382	-
Verwacht rendement op fondsbeleggingen	-29.053	-28.718
Lasten uit hoofde van toegezegd-pensioenregelingen	8.494	11.727
Lasten uit hoofde van toegezegde-bijdrageregelingen	15.578	15.342
Totale lasten (verantwoord onder Personeelskosten)	24.072	27.069

Alle pensioenlasten zijn in de geconsolideerde winst- en verliesrekening verantwoord onder Personeelskosten.

De verwachte premiebijdragen voor 2009 bedragen (inclusief werknemersdeel) circa € 20,8 miljoen.

Voornaamste actuariële veronderstellingen

<i>In %</i>	2008	2007
Disconteringsvoet per 31 december	5,40%	5,40%
Verwacht rendement op fondsbeleggingen	5,75%	5,30%
Toekomstige salarisstijgingen	2,00%	2,00%
Toekomstige pensioenstijgingen	1,65%	2,00%

De toename van het verwachte rendement op fondsbeleggingen heeft betrekking op een verandering van de activa-mix.

Samenstelling fondsbeleggingen

In %	2008	2007
Aandelen en aanverwante instrumenten	30,0%	35,0%
Vastrentende beleggingen	70,0%	65,0%
Totaal	100,0%	100,0%

Onder de fondsbeleggingen zijn geen aandelen in Grontmij opgenomen.

De ervaringsaanpassingen van fondsverplichtingen bedragen in 2008 € 1.574.000, in 2007 € -4.377.000 en in 2006 € 3.086.000. De ervaringsaanpassingen van fondsbeleggingen bedragen in 2008 € -61.962.000, in 2007 € -36.443.000 en in 2006 € 3.321.000.

Onder ervaringsaanpassingen worden niet opgenomen de winsten en verliezen als gevolg van veranderingen in de disconteringsvoet.

20. Op aandelen gebaseerde betalingen

Met ingang van augustus 2008 biedt Stichting Employee Share Purchase Plan (hierna te noemen: Stichting ESPP) alle medewerkers van Grontmij N.V. en haar 100% dochtermaatschappijen met een vast dienstverband de mogelijkheid participaties te verwerven in Stichting ESPP, waar tegenover Stichting ESPP certificaten van aandelen Grontmij verwerft. In aanmerking komende medewerkers ontvangen één participatie om niet voor iedere drie participaties die zij hebben verworven, mits zij na drie jaar nog in dienst van de Groep zijn.

In de opstartfase is ingeschreven op 1.972 participaties, voor de Groep resulterend in een verplichting per 31 december 2008 om via de Stichting ESPP 492 certificaten van aandelen Grontmij te verwerven. Gezien de huidige non-materialiteit van deze verplichting is waardering daarvan per 31 december 2008 achterwege gebleven.

De leden van de Raad van Bestuur ontvangen een waarde-afhankelijke variabele beloning die gebaseerd is op de relatieve verandering van de waarde van het aandeel Grontmij. Verwezen wordt naar toelichting 33.

21. Leningen en overige financieringsverplichtingen

Dit punt van de toelichting bevat informatie over de contractuele bepalingen van de rentedragende leningen en overige financieringsverplichtingen van de Groep, die worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

In duizenden euro's	31 december 2008	31 december 2007
Langlopend deel van de verplichtingen		
Bankleningen	48.647	48.507
Bankleningen tegen onderpand	4.412	13.023
Niet door zakelijke zekerheid gedekte overige leningen	129	2.600
Financial leaseverplichtingen	174	560
	53.362	64.690
Kortlopend deel van de verplichtingen		
Bankleningen	23.236	20.500
Bankleningen tegen onderpand	3.325	-
Niet door zakelijke zekerheid gedekte overige leningen	-	133
Financial leaseverplichtingen	386	865
	26.947	21.498

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

Voorwaarden en aflossingsschema

<i>In duizenden euro's</i>				31 december 2008		31 december 2007	
	Valuta	Nominale rente	Afloopdatum	Nominale waarde	Boek-waarde	Nominale waarde	Boek-waarde
Banklening	EUR	Euribor + 1,25%	2011	47.500	46.980	65.000	64.507
Banklening	GBP	LIBOR + 1,25%	2014	23.539	23.403	-	-
Banklening	EUR	7,875%	2009	1.500	1.500	4.500	4.500
Banklening tegen onderpand	EUR	Euribor + 2,00%	Variabel	1.047	1.047	985	985
Banklening tegen onderpand	HUF	4,75%	2009	248	248	-	-
Banklening tegen onderpand	EUR	Euribor + 1,50%	2022	692	692	685	685
Banklening tegen onderpand	EUR	5,50%	2009	3.200	3.200	8.800	8.800
Banklening tegen onderpand	DKK	4,75%	2022	2.496	2.550	2.617	2.676
Niet door zakelijke zekerheid gedekte overige lening	EUR	5,00%	2008	-	-	10	10
Niet door zakelijke zekerheid gedekte overige lening	EUR	4,00%	Variabel	129	129	124	124
Niet door zakelijke zekerheid gedekte overige lening	EUR	0,00%	2009	-	-	2.476	2.476
Financial leaseverplichting	DKK	3,00% - 5,00%	2009-2011	588	560	1.302	1.225
Financial leaseverplichting	EUR	5,00%	2008	-	-	200	200
Totaal langlopende leningen en overige financieringsverplichtingen				80.939	80.309	86.699	86.188

De lening met een nominale waarde van € 47.500.000 is in 2006 verworven als onderdeel van een faciliteit en heeft betrekking op de acquisitie van Carl Bro: deze lening wordt lineair afgelost gedurende de periode 2008-2011.

De aflossingsverplichting voor het jaar 2009 bedraagt € 17.500.000; de aflossingsverplichting voor de periode 2010-2011 bedraagt € 30.000.000, waarvan € 17.500.000 vervalt in 2010. De variabele rentevoet op deze lening bedraagt Euribor + 1,25% en wordt per kwartaal achteraf vastgesteld. Er is voor deze lening een renteswap afgesloten.

In de loop van 2008 heeft de Groep drie ondernemingen in het Verenigd Koninkrijk verworven waarvoor de bovengenoemde faciliteit per april 2008 is aangepast. Op basis van de gewijzigde overeenkomst is een additionele acquisitiefaciliteit ter beschikking gesteld van GBP 25 miljoen, lineair af te lossen gedurende de periode 31 december 2008-30 juni 2014. De variabele rentevoet op deze lening bedraagt LIBOR + 1,25%.

Voor meer informatie over het door de Groep gelopen rente-, valuta- en liquiditeitsrisico wordt verwezen naar toelichting 24.

De belangrijkste voorwaarden en gestelde zekerheden met betrekking tot de bankleningen van Fortis Bank NV zijn als volgt:

- de lening wordt direct opeisbaar als de Groep het belang in Carl Bro (deels) vervreemdt, Grontmij het bestuur van Carl Bro niet meer kan benoemen, de zeggenschapstructuur voor benoeming van de Raad van Commissarissen of de Raad van Bestuur van Grontmij wijzigt of wanneer de Stichting Administratiekantoor Grontmij N.V. minder dan 95% van de aandelen of stemrecht bezit in Grontmij of als een belangrijk deel van de Groep wordt verkocht;
- de interest cover ratio, total net debt leverage ratio en de solvency ratio moeten voldoen aan bepaalde voorwaarden;
- de Groep mag geen pandrechten of andere zekerheidsrechten vestigen op de activa, mag geen activa verkopen, leasen of overdragen of schulden op zich nemen of vergroten.

De Groep voldoet per 31 december 2008 aan deze voorwaarden.

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

Financial leaseverplichtingen

In duizenden euro's	31 december 2008			31 december 2007		
	Bruto lease-verplichting	Rente	Netto lease-verplichting	Bruto lease-verplichting	Rente	Netto lease-verplichting
Minder dan één jaar	408	22	386	916	51	865
Tussen één en vijf jaren	180	6	174	586	26	560
	588	28	560	1.502	77	1.425

22. Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen is als volgt:

In duizenden euro's	Totaal			Nazorgverplichtingen		Overige	
Balans per 1 januari 2008		26.929		22.080		4.849	
Dotaties		919		35		884	
Uitgaven ten laste van de voorzieningen		- 1.329		-664		-665	
Vrijgevallen bedragen		- 2.018		-1.449		-569	
Mutaties door oprenting		695		695		-	
		- 1.733		- 1.383		- 350	
Balans per 31 december 2008		25.196		20.697		4.499	
Kortlopend deel		1.253		131		1.122	
Balans per 31 december 2008, langlopend deel		23.943		20.566		3.377	

Nazorgverplichtingen

De Groep heeft de verplichting om de eindafwerking en nazorg van haar afvalstoffenbergingen na te komen.

De voorzieningen voor nazorgverplichtingen worden conform het RINAS-model berekend tegen een disconteringsvoet van 4%. De opbouw van deze voorzieningen vindt plaats naar rato van het storten van afval per vak.

Van deze voorzieningen heeft € 8.248.000 betrekking op de periode tot en met 2013 en € 12.318.000 op de periode na 2013.

De voorziening wordt gewaardeerd tegen de contante waarde van de toekomstige uitgaven. Hierbij wordt rekening gehouden met de huidige markt en de risico's die verbonden zijn aan de verplichting, voorzover met de risico's niet al rekening is gehouden bij de bepaling van de toekomstige kasstromen.

Voor de berekening van de voorziening voor de nazorgverplichtingen afvalstoffenbergingen wordt gebruik gemaakt van het RINAS-model van het IPO (de koepelorganisatie van de twaalf provincies in Nederland).

Overige voorzieningen

De overige voorzieningen bestaan met name uit garantievoorzieningen en een voorziening voor schadeclaims.

23. Handelsschulden en overige te betalen bedragen

<i>In duizenden euro's</i>	31 december 2008	31 december 2007
Verplichtingen aan opdrachtgevers uit hoofde van onderhanden projecten en diensten	88.705	90.756
Handelsschulden	37.761	42.768
Loonheffing, omzetbelasting en overige	21.093	22.983
Premies sociale verzekeringen	804	2.648
Pensioenpremies	3.590	927
Schulden aan joint ventures en deelnemingen	1.076	4.436
Aan personeelskosten gerelateerde schulden	53.946	47.538
Nog te betalen inzake bedrijfscombinaties	14.343	-
Voor afdekking gebruikte derivaten	1.117	-
Overige schulden en overlopende passiva	31.246	30.741
	253.681	242.797

Het valuta- en liquiditeitsrisico van de Groep uit hoofde van handelsschulden en overige te betalen bedragen is vermeld in toelichting 24.

24. Financiële instrumenten

Kredietrisico

De boekwaarde van de financiële activa vertegenwoordigt het maximale kredietrisico. Het maximale kredietrisico op de verslagdatum was als volgt:

<i>In duizenden euro's</i>	31 december 2008	31 december 2007
Leningen	9.266	10.155
Tot einde looptijd aangehouden investeringen	3.281	-
Leasevordering	11.971	-
Handelsdebiteuren en andere vorderingen	167.065	171.562
Geldmiddelen	29.450	33.654
Renteswaps:		
Actief	-	869
	221.033	216.240

Het maximale kredietrisico op de financiële activa bedroeg op de verslagdatum (geografische verdeling):

<i>In duizenden euro's</i>	31 december 2008	31 december 2007
België	20.591	22.538
Denemarken	37.305	34.419
Duitsland/Polen	25.826	23.654
Nederland	97.855	86.091
Verenigd Koninkrijk/Ierland	22.126	18.496
Zweden	14.678	27.027
Overige	2.652	4.015
	221.033	216.240

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

Bijzondere waardeverminderingen

De ouderdomsopbouw van de handels- en overige vorderingen op de verslagdatum was als volgt:

In duizenden euro's	31 december 2008		31 december 2007	
	Bruto	Waardevermindering	Bruto	Waardevermindering
Nog niet vervallen	128.223	-	100.803	-
Vervallen: 0 tot 30 dagen	27.872	-	43.273	-
Vervallen: 31 tot 180 dagen	17.555	1.291	21.238	799
Vervallen: meer dan 180 dagen	9.536	3.833	11.781	4.738
	183.186	5.124	177.095	5.537

Mutaties in de voorzieningen voor bijzondere waardeverminderingen met betrekking tot handels- en overige vorderingen gedurende het jaar waren als volgt:

In duizenden euro's	2008	2007
Balans per 1 januari	5.537	8.547
Herrubricering ter zake activa aangehouden voor verkoop	-	1.112
Afgestoten entiteiten	-166	-110
Aanwending voorzieningen	-312	-3.773
Mutatie ten laste van respectievelijk ten gunste van het resultaat	363	-301
Koersverschillen	-298	62
Balans per 31 december	5.124	5.537

De Groep is van mening dat geen voorziening voor bijzondere waardeverminderingen nodig is voor handels- en overige vorderingen die niet zijn vervallen of tot 30 dagen vervallen zijn.

De voorziening met betrekking tot handels- en overige vorderingen wordt gebruikt om bijzondere waardeverminderingen te boeken tenzij de Groep er zeker van is dat het onmogelijk is het te vorderen bedrag te incasieren. In dat geval wordt het bedrag aangemerkt als oninbaar en direct afgeboekt ten laste van de winst- en verliesrekening. Ultimo 2008 was geen sprake van een collectieve bijzondere waardevermindering op de handelsvorderingen (2007: idem).

Reële waarde versus boekwaarde

De geschatte waarde per 31 december 2008 van de financiële activa en verplichtingen is gelijk aan c.q. benadert de boekwaarde van de desbetreffende posten.

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

Liquiditeitsrisico

Hieronder volgen de contractuele looptijden van de financiële verplichtingen, exclusief de geschatte rentebetalingen en exclusief het effect van verrekeningsovereenkomsten.

In duizenden euro's					
31 december 2008					
	Boek-waarde	Contractuele cashflows	1 jaar of minder	2-5 jaar	Meer dan 5 jaar
Niet-afgeleide financiële verplichtingen					
Bankleningen	79.620	-80.550	-26.559	-51.492	-2.499
Overige leningen	129	-129	-	-129	-
Financial leaseverplichtingen	560	-588	-397	-191	-
Handelsschulden en overige te betalen bedragen	163.859	-163.983	-159.632	-4.101	-250
Schulden aan kredietinstellingen	36.021	-36.021	-36.021	-	-
Afgeleide financiële instrumenten					
Voor afdekking gebruikte renteswaps	1.117	-1.117	-428	-689	-
	281.306	-282.388	-223.037	-56.602	-2.749
31 december 2007					
	Boek-waarde	Contractuele cashflows	1 jaar of minder	2-5 jaar	Meer dan 5 jaar
Niet-afgeleide financiële verplichtingen					
Bankleningen	69.007	-91.365	-15.837	-72.443	-3.085
Overige leningen	3.461	-3.805	-	-2.820	-985
Financial leaseverplichtingen	1.425	-1.502	-908	-594	-
Handelsschulden en overige te betalen bedragen	161.583	-161.583	-161.583	-	-
Schulden aan kredietinstellingen	16.023	-16.023	-16.023	-	-
	263.794	-274.278	-194.351	-75.857	-4.070

Valutarisico

De blootstelling van de Groep aan valutarisico was als volgt (op basis van 'notional amounts'):

In duizenden euro's										
	31 december 2008					31 december 2007				
	EUR	DKK	SEK	GBP	PLN	EUR	DKK	SEK	GBP	PLN
Handelsdebiteuren en overige vorderingen	109.970	30.944	12.429	21.187	3.532	99.607	29.120	23.839	17.027	1.969
Bankleningen	-52.620	-2.550	-	-23.403	-	-78.626	-2.676	-	-	-
Overige leningen	-1.176	-	-	-	-	-3.461	-	-	-	-
Financial leaseverplichtingen	-	-560	-	-	-	-200	-1.225	-	-	-
Handelscrediteuren en overige schulden	-107.094	-25.626	-13.049	-15.347	-3.860	-103.050	-24.512	-18.257	-12.394	-3.370
Bruto positie	-50.920	2.208	-620	-17.563	-328	-85.730	707	5.582	4.633	-1.401
Valutatermijncontracten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nettopositie	-50.920	2.208	-620	-17.563	-328	-85.730	707	5.582	4.633	-1.401

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

Gehanteerde valutakoersen

	Gemiddelde koers		Koers op verslagdatum	
	2008	2007	2008	2007
DKK	0,134	0,134	0,134	0,134
GBP	1,259	1,462	1,027	1,485
PLN	0,286	0,265	0,242	0,263
SEK	0,104	0,108	0,091	0,111

Gevoeligheidsanalyse

Een toename met 5% van de euro ten opzichte van de volgende valuta's per jaartultimo zou het vermogen en het resultaat met de hieronder vermelde bedragen hebben verhoogd (verlaagd). Aangenomen wordt dat alle andere variabelen, in het bijzonder de rentetarieven, constant blijven. De analyse is op basis van dezelfde aannames uitgevoerd voor 2007.

In duizenden euro's	2008		2007	
	Eigen vermogen	Resultaat	Eigen vermogen	Resultaat
DKK	5.304	426	4.876	131
GBP	984	230	999	277
PLN	315	55	155	5
SEK	635	261	656	263

Een verzwakking met 5% van de euro ten opzichte van de genoemde valuta's per jaartultimo zou een vergelijkbaar maar tegengesteld effect hebben gehad op de hierboven vermelde valuta's voor het hierboven vermelde bedrag, aangenomen dat alle andere variabelen constant blijven.

Renterisico

Profiel

Op de verslagdatum zag het renteprofiel van de rentedragende financiële instrumenten van de Groep er als volgt uit:

Boekwaarden, in duizenden euro's	31 december 2008	31 december 2007
Instrumenten met een vaste rente		
Activa	11.624	7.293
Verplichtingen	-7.379	-5.935
	4.245	1.358
Instrumenten met een variabele rente		
Activa	60	2.187
Verplichtingen	-72.682	-77.653
	-72.622	-75.466

Reële waarde gevoeligheidsanalyse voor instrumenten met een vaste rente

Financiële activa en verplichtingen met een vaste rente worden door de Groep niet tegen reële waarde opgenomen met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening. Om die reden heeft een wijziging in de rente op de verslagdatum geen invloed op het resultaat.

Kasstroom sectie gevoeligheidsanalyse voor instrumenten met een variabele rente

Door een wijziging van 100 basispunten in de rente per verslagdatum zouden het eigen vermogen en het resultaat met de hierna vermelde bedragen zijn af- of toegenomen. Aangenomen wordt dat alle andere variabelen, met name de valutakoersen, constant blijven. De analyse is op basis van dezelfde aannames uitgevoerd voor 2007.

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

Effect in duizenden euro's

	Resultaat		Eigen vermogen	
	100 bp toename	100 bp afname	100 bp toename	100 bp afname
31 december 2008:				
Instrumenten met een variabele rente	-700	700	-	-
Renteswap	579	-579	286	-286
Gevoeligheid kasstromen (netto)	-121	121	286	-286
31 december 2007:				
Instrumenten met een variabele rente	-717	717	-	-
Renteswap	650	-650	342	-342
Gevoeligheid kasstromen (netto)	-67	67	342	-342

25. Leases

In duizenden euro's

	31 december 2008	31 december 2007
Operational lease en huurverplichtingen		
Minder dan één jaar	30.066	29.487
Tussen één en vijf jaren	74.700	72.279
Meer dan vijf jaren	34.974	42.877
	139.740	144.643

De Groep is operationele leasecontracten aangegaan voor bepaalde panden, auto's en kopieermachines. De desbetreffende contracten hebben verschillende looptijden, variërend van twee tot dertien jaar.

In 2008 is een bedrag van € 31.254.000 aan huur- en leasebetalingen voor panden, auto's en kopieermachines in de winst- en verliesrekening verantwoord (2007: € 27.742.000).

26. Niet in de geconsolideerde balans opgenomen verplichtingen

Niet in de geconsolideerde balans opgenomen verplichtingen

Er bestaat hoofdelijke aansprakelijkheid voor samenwerkingsverbanden in de vorm van een vennootschap onder firma. De daaruit voortvloeiende risico's zijn in het algemeen afgeschermd door project-BV's.

De Groep is in 2008 overeengekomen, het resterende 45% belang in Libost Groep NV, Hasselt (België), tegen een nader vast te stellen koopprijs over te nemen. Deze overname zal vóór eind 2013 zijn geëffectueerd. Naar verwachting zal hiermee een bedrag gemoeid zijn van circa € 5 miljoen.

Voorwaardelijke verplichtingen

De bankgaranties voor eigen projecten, samenwerkingsverbanden en huurcontracten bedragen per eind 2008 € 28.534.000 (2007: € 35.596.000). Daarnaast bedragen de borgtochtverplichtingen voor projecten per eind 2008 € 5.118.000 (2007: € 13.315.000). De concerngaranties bedragen per eind 2008 € 37.422.000 (2007: € 10.552.000).

Rechtsgeschillen

De Groep is van tijd tot tijd betrokken in rechtsgeschillen. Mede gebaseerd op juridisch advies, is de Raad van Bestuur van mening dat de uitkomst van lopende zaken geen invloed van betekenis zal hebben op de geconsolideerde financiële positie van Grontmij. Voorzover daar aanleiding toe is, is een adequate voorziening getroffen.

27. Gesegmenteerde informatie

Grontmij heeft geopteerd voor vervroegde toepassing van IFRS 8, die IAS 14 Gesegmenteerde Informatie vervangt voor perioden die op of na 1 januari 2009 aanvangen. De Raad van Bestuur organiseert de Groep rond te onderscheiden geografische gebieden. Uit dien hoofde onderscheidt de Groep zes geografische segmenten en Holdings & Eliminaties. De laatste sluit de financiële gegevens zoals gerapporteerd in de zes segmenten aan op de geconsolideerde balans en winst- en verliesrekening, en is met inbegrip van de operaties van de Groep in Hongarije en Turkije alsmede de amortisatie van immateriële activa in verband met bedrijfscombinaties teneinde de operationele resultaten van de geografische gebieden in de gesegmenteerde informatie weer te geven. De operaties van de Groep in Polen worden gerapporteerd in het segment Duitsland & Polen; de operaties van de Groep in Ierland worden gerapporteerd in het segment Verenigd Koninkrijk & Ierland. De operaties van de Groep in een aantal andere landen – in totaal minder dan 3% van de opbrengsten en activa van de Groep – worden gerapporteerd in het segment waarvan het management primair verantwoordelijk is voor hun prestaties.

Gesegmenteerde informatie wordt verstrekt over de geografische segmenten van de Groep. De segmentatie is ingedeeld naar de geografische managementstructuur van de Groep, te weten:

- België;
- Denemarken;
- Duitsland/Polen;
- Nederland;
- Verenigd Koninkrijk/Ierland;
- Zweden.

Holdings & Eliminaties omvat alle bedragen in aansluiting op de geconsolideerde informatie in de jaarrekening alsmede de financiële informatie van enkele kleinere landen.

De resultaten van een segment omvatten posten die rechtstreeks, dan wel op basis van redelijkheid aan het segment kunnen worden toegerekend. De prijzen voor transacties tussen segmenten binnen de Groep worden op een zakelijke, objectieve grondslag bepaald.

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

Gesegmenteerde informatie, 2008

	België	Denemarken	Duitsland/ Polen	Nederland	Verenigd Koninkrijk/ Ierland	Zweden	Holdings & Eliminaties	Totaal
Opdrachtgevers	57.587	169.703	65.402	328.318	115.310	88.313	19.845	844.478
Andere segmenten	793	1.446	329	3.193	102	173	-6.036	-
Overige opbrengsten	109	48	876	539	-	512	-339	1.745
Som der bedrijfsopbrengsten	58.489	171.197	66.607	332.050	115.412	88.998	13.470	846.223
Bedrijfsopbrengsten minus -lasten	3.225	10.416	8.455	16.739	9.325	7.147	-9.805	45.502
Aandeel resultaat joint ventures en deelnemingen	2.172	8	-80	2.434	-	-	-	4.534
Resultaat op verkoop van joint ventures en deel- nemingen	-	7	-	8.143	-	-	-	8.150
EBIT	5.397	10.431	8.375	27.316	9.325	7.147	-9.805	58.186
EBIT (%)	9,2	6,1	12,6	8,2	8,1	8,0	pm	6,9
Nettofinancieringslasten	470	3.536	38	2.107	-528	383	-13.471	-7.465
Winstbelasting	-1.757	-3.576	-2.359	-4.341	-1.924	-2.203	4.209	-11.951
Nettoresultaat	4.110	10.391	6.054	25.082	6.873	5.327	-19.067	38.770
Gemiddeld aantal fte	624,3	1.278,5	724,8	2.605,9	1.233,1	741,0	119,6	7.327,2
Totaal activa	25.551	92.560	54.485	269.347	68.037	27.455	89.909	627.344
Totaal verplichtingen	17.811	61.541	36.055	200.015	46.101	14.649	76.229	452.401
Afschrijvingen	1.067	1.697	672	4.986	823	608	1.536	11.389
Amortisatie immateriële activa	-	355	90	7	-	-	6.496	6.948
Investerings in materiële vaste activa	477	1.895	588	3.790	1.820	509	746	9.825
Investerings in immateriële activa en goodwill	-	2.783	111	2.805	33.687	1.071	866	41.323
Investerings in joint ventures en deelnemingen	5.097	-	-	3.182	-	-	-	8.279

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

Gesegmenteerde informatie, 2007

	België	Denemarken	Duitsland/ Polen	Nederland	Verenigd Koninkrijk/ Ierland	Zweden	Holdings & Eliminaties	Totaal
Opdrachtgevers	52.296	148.381	50.329	310.225	85.764	95.299	25.717	768.011
Andere segmenten	569	1.884	629	1.780	-	327	-5.189	-
Overige opbrengsten	158	322	419	3.190	-	651	95	4.835
Som der bedrijfsopbrengsten	53.023	150.587	51.377	315.195	85.764	96.277	20.623	772.846
Bedrijfsopbrengsten minus -lasten	3.181	9.200	3.236	11.222	7.186	7.221	-8.758	32.488
Aandeel resultaat joint ventures en deelnemingen	2.254	3	-	12.213	-19	-	-	14.451
Resultaat op verkoop van joint ventures en deel- nemingen	-	-	-	-	-	-	-	-
Resultaat bij verkoop bedrijfsactiviteiten	-	-	-	1.053	-	-	-	1.053
EBIT	5.435	9.203	3.236	24.488	7.167	7.221	-8.758	47.992
EBIT (%)	10,3	6,1	6,3	7,8	8,4	7,5	pm	6,2
Nettofinancieringslasten	-438	3.292	89	264	209	573	-9.989	-6.000
Winstbelasting	-1.782	-3.258	-369	-3.671	-2.228	-2.140	4.176	-9.272
Nettoresultaat	3.215	9.237	2.956	21.081	5.148	5.654	-14.571	32.720
Gemiddeld aantal fte	554,5	1.166,0	627,5	2.543,2	907,0	763,4	95,0	6.656,6
Totaal activa	28.489	85.922	36.613	297.886	38.102	33.315	76.192	596.519
Totaal verplichtingen	24.860	57.434	22.893	223.728	18.116	20.193	72.092	439.316
Afschrijvingen	1.074	1.965	674	4.859	1.196	746	1.646	12.160
Amortisatie immateriële activa	-	4	128	256	-	-	5.699	6.087
Investerings in materiële vaste activa	1.250	2.763	448	4.575	1.392	1.307	1.406	13.141
Investerings in immateriële activa en goodwill	-	-	2.847	-	-	-	1.444	4.291
Investerings in joint ventures en deelnemingen	-	-	-	803	-	-	-	803

28. Overige bedrijfsopbrengsten

<i>In duizenden euro's</i>	2008	2007
Boekwinsten op verkoop van materiële vaste activa	121	84
Boekwinst op verkoop dochteronderneming	368	-
Vrijval reserveringen voorgaande jaren	-	1.527
Diensten ter zake taxatie van onroerende zaken	-	1.380
Huuropbrengsten en overige	1.256	1.844
	1.745	4.835

29. Personeelskosten

<i>In duizenden euro's</i>	2008	2007
Lonen en salarissen	351.006	310.803
Sociale lasten	47.124	43.356
Pensioenlasten ter zake van toegezegde-bijdrageregelingen	15.578	15.342
Pensioenlasten ter zake van toegezegd-pensioenregelingen	8.494	11.727
Door middel van geldmiddelen afgewikkelde, op aandelen gebaseerde beloningen	214	324
Inleenkrachten	39.642	35.921
Overige personeelskosten	42.470	39.434
	504.528	456.907

Medewerkers, uitgedrukt in fulltime equivalenten (fte)

In 2008 bedroeg het gemiddeld aantal werknemers uitgedrukt in fte 7.327 (2007: 6.656), waarvan in eigen dienst 6.816 (2007: 6.255) en ingeleend personeel 511 (2007: 401). Van de werknemers in eigen dienst werken er uitgedrukt in fte 4.629 (2007: 3.918) buiten Nederland. Van de ingeleende werknemers werken er uitgedrukt in fte 238 (2007: 118) buiten Nederland.

30. Overige bedrijfslasten

<i>In duizenden euro's</i>	2008	2007
Huisvestingskosten	34.656	31.074
Kantoorkosten	37.339	33.529
Verkoopkosten	6.154	5.415
Overige kosten	17.453	20.485
	95.602	90.503

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

31. Financieringsbaten en -lasten

<i>In duizenden euro's</i>				
	2008		2007	
Rentebaten op tegoeden bij kredietinstellingen	3.628		3.524	
Rentebaten uit leningen	702		961	
Wisselkoersresultaat	94		-	
Overige financieringsbaten	24		81	
Financieringsbaten		4.448		4.566
Rentelasten uit hoofde van rekening-courantkredieten bij kredietinstellingen	4.002		3.287	
Rentelasten uit tegen geamortiseerde kostprijs gewaardeerde financiële verplichtingen	6.718		5.833	
Rentelasten uit hoofde van nazorgverplichtingen	695		731	
Wisselkoersresultaat	-		28	
Overige financieringslasten	498		687	
Financieringslasten		-11.913		-10.566
Nettofinancieringslasten		-7.465		-6.000

32. Winstbelastingen

De in de geconsolideerde winst- en verliesrekening opgenomen winstbelastingen bedragen € 11.951.000 (2007: € 9.272.000).

Deze post bestaat uit actuele en uitgestelde winstbelastingen en is als volgt opgebouwd:

<i>In duizenden euro's</i>				
	2008		2007	
Actuele winstbelastingen:				
Verslagjaar		5.490		14.575
Correcties van voorgaande jaren		-28		-71
		5.462		14.504
Uitgestelde winstbelastingen:				
Ontstaan en afwikkeling van tijdelijke verschillen (inclusief waardering van compensabele verliezen)		6.558		-4.231
Verlaging belastingtarieven		-69		-1.001
		6.489		-5.232
Last uit hoofde van winstbelastingen		11.951		9.272

Verder is een belastinglast van € 255.000 opgenomen onder Resultaat op verkoop van investeringen verwerkt volgens de 'equity'-methode.

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

De aansluiting tussen het toepasselijke en het effectieve belastingtarief is als volgt:

<i>In duizenden euro's; percentages op de dichtstbijzijnde decimaal afgerond</i>				
	2008		2007	
Winst vóór belastingen	50.721		40.939	
Belastingtarief op basis van gewogen lokale belastingtarieven	13.920	27,4%	11.939	29,2%
Verlaging van belastingtarieven	-69	-0,1%	-1.001	-2,4%
Niet eerder opgenomen belastingverliezen	-150	-0,3%	-723	-1,8%
Waardering van niet eerder opgenomen verrekenbare tijdelijke verschillen	-	-	-38	-0,1%
Correcties van voorgaande jaren	-28	-0,1%	210	0,5%
Belastingvrijstelling op resultaten van joint ventures en deelnemingen	-2.585	-5,1%	-2.328	-5,7%
Niet-aftrekbare kosten	836	1,7%	1.269	3,1%
Overige	27	0,1%	-56	-0,1%
	11.951	23,6%	9.272	22,7%

33. Verbonden partijen

De verbonden partijen van Grontmij c.q. de Groep bestaan uit de dochterondernemingen, joint ventures en deelnemingen, de Raad van Bestuur, de Raad van Commissarissen, Stichting Pensioenfonds Grontmij, Stichting Administratiekantoor van Aandelen Grontmij N.V., Stichting Medewerkersparticipaties Grontmij en Stichting Employee Share Purchase Plan.

De volledige lijst van dochterondernemingen, joint ventures en deelnemingen is gedeponeerd bij het Handelsregister te Utrecht, Nederland.

Dochterondernemingen

Transacties tussen Grontmij en haar dochterondernemingen bestaan over 2008 uit managementvergoedingen ten bedrage van € 4.524.000 (2007: € 4.862.000), operationele transacties ten bedrage van € 14.398.000 (2007: € 10.587.000) alsmede financieringen ten bedrage van € 24.800.000 (2007: € 36.254.000).

Grontmij heeft per 31 december 2008 vorderingen op dochterondernemingen van € 101.182.000 (2007: 105.922.000). Verder heeft Grontmij per 31 december 2008 schulden aan dochterondernemingen van € 27.033.000 (2007: schulden van € 20.844.000).

Joint ventures

Transacties tussen de Groep en haar joint ventures hebben onder andere betrekking op financieringen. Eind 2008 was hier een bedrag mee gemoeid van € 15.573.000 (2007: € 7.318.000). In 2008 is voor een bedrag van € 4.435.000 (2007: € 16.525.000) aan dividend ontvangen. Per 31 december 2008 heeft de Groep een totaal aan vorderingen van € 2.853.000 (2007: € 347.000) op haar joint ventures en een totaal aan schulden van € 945.000 (2007: € 3.687.000). Transacties met joint ventures vinden plaats op een zakelijke en objectieve basis. In 2008 is een project verkocht aan een joint venture voor een bedrag van € 2,1 miljoen.

Deelnemingen

Transacties tussen Grontmij en haar deelnemingen hebben mede betrekking op financieringen. Eind 2008 was hier een bedrag mee gemoeid van € 2.634.000 (2007: € 2.296.000). In 2008 is voor een bedrag van € 1.330.000 (2007: € 537.000) aan dividend ontvangen. Per 31 december 2008 heeft de Groep een totaal aan vorderingen op deelnemingen van € 450.000 (2007: € 426.000) en een totaal aan schulden van € 131.000 (2007: € 749.000).

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

Raad van Bestuur

De bezoldiging van de leden van de Raad van Bestuur kan als volgt worden weergegeven:

In duizenden euro's										
	Periodiek betaalde beloningen		Pensioenpremies		Variabele beloning				Totaal	
	2008	2007	2008	2007	Resultaat-afhankelijk deel		Betaald waarde-afhankelijk deel		2008	2007
S. Thijsen (voorzitter)	418	387	75	75	230	207	-	-	723	669
D.G.H. van der Werf	307	287	72	72	138	125	-	-	517	484
B.W. Nørgaard	431	407	75	75	181	173	-	-	687	655
G.P. Dral	307	287	72	72	138	124	-	-	517	483
	1.463	1.368	294	294	687	629	-	-	2.444	2.291

Aan de leden van de Raad van Bestuur wordt een representatievergoeding en een lease-auto ter beschikking gesteld. Overige transacties met de leden van de Raad van Bestuur hebben niet plaatsgevonden.

De leden van de Raad van Bestuur kennen een waarde-afhankelijke variabele beloning die gekoppeld is aan de gemiddelde jaarlijkse ontwikkeling van het aandeel Grontmij in vergelijking tot de koersontwikkeling van de aan Euronext Amsterdam genoteerde ondernemingen in de AEX, AMX en ASX indices over een periode van drie jaar. De huidige periode van drie jaar loopt van 2006 tot en met 2008. De beloning is maximaal indien het bovengenoemde positieve verschil groter is dan 10%, wordt naar rato berekend indien dit positieve verschil tussen 0% en 10% bedraagt en is niet negatief.

Het waarde-afhankelijk deel over de jaren 2006, 2007 en 2008 wordt betaald in 2009. De geschatte reële waarde van het aan de periode tot en met 31 december 2008 toe te rekenen bedrag is in totaal € 864.000.

Raad van Commissarissen

De bezoldiging van de leden van de Raad van Commissarissen kan als volgt worden weergegeven:

In duizenden euro's		
	2008	2007
F.L.V. Meysman (voorzitter)	46	46
S.E. Eisma	29	29
P.E. Lindquist (sinds 10 mei 2007)	34	26
J.H.J. Zegering Hadders	29	29
P.P. Snoep (tot 11 mei 2007)	-	10
J.P. Teelen (tot 11 mei 2007)	-	10
D. Terpstra (tot 11 mei 2007)	-	10
	138	160

Overige transacties met leden van de Raad van Commissarissen, afgezien van de vergoeding van reiskosten, hebben niet plaatsgevonden.

Stichting Pensioenfonds Grontmij

De Stichting Pensioenfonds Grontmij is belast met de uitvoering van de door Grontmij en haar Nederlandse dochterondernemingen aan haar personeelsleden toegekende pensioenrechten.

De transacties tussen de Groep en de Stichting Pensioenfonds Grontmij bestaan voornamelijk uit afgedragen pensioenpremies. In 2008 heeft de Groep € 16.428.000 (2007: € 14.600.000) aan premies betaald.

Per 31 december 2008 heeft Grontmij een schuld aan de Stichting Pensioenfonds Grontmij van € 2.323.000 (2007: een schuld van € 271.000).

De Stichting Pensioenfonds Grontmij houdt zowel per 31 december 2008 als per 31 december 2007 geen aandelen in Grontmij.

Stichting Administratiekantoor van Aandelen Grontmij N.V.

De Stichting Administratiekantoor van Aandelen Grontmij N.V. houdt circa 98,4% van de aandelen in Grontmij.

De transacties in 2008 tussen Grontmij en de Stichting Administratiekantoor van Aandelen Grontmij N.V. betreffen voornamelijk uitkering van dividend. In 2008 heeft Grontmij voor een bedrag van € 16.354.000 (2007: € 11.143.000) aan dividend uitgekeerd aan de Stichting. De kosten van de Stichting Administratiekantoor van Aandelen Grontmij N.V. worden gedragen door Grontmij.

Grontmij heeft zowel eind 2008 als eind 2007 schulden aan noch vorderingen op de Stichting Administratiekantoor van Aandelen Grontmij N.V.

Stichting Medewerkersparticipatie Grontmij

De Stichting Medewerkersparticipatie Grontmij biedt de Nederlandse medewerkers van de Groep de mogelijkheid om indirect certificaten van aandelen te houden. De Stichting houdt, via de Stichting Administratiekantoor van Aandelen Grontmij N.V., 0,6% van de aandelen in Grontmij. De transacties tussen Grontmij en de Stichting Medewerkersparticipatie Grontmij bestaan voornamelijk uit financieringen en dividenduitkeringen.

In 2008 heeft Grontmij voor een bedrag van € 109.173 (2007: € 85.551) aan dividend uitgekeerd aan de Stichting Medewerkersparticipatie Grontmij. Per 31 december 2008 heeft Grontmij geen vordering op of schulden aan de Stichting Medewerkersparticipatie Grontmij (2007: nihil).

Stichting Employee Share Purchase Plan

Met ingang van augustus 2008 biedt Stichting Employee Share Purchase Plan (Stichting ESPP) alle medewerkers van Grontmij N.V. en haar 100% dochtermaatschappijen met een vast dienstverband de mogelijkheid participaties te verwerven in de Stichting ESPP, waar tegenover Stichting ESPP certificaten van aandelen Grontmij verwerft. In aanmerking komende medewerkers ontvangen 15% korting op de marktwaarde, dienen de participaties voor een periode van drie jaar vast te houden en ontvangen vervolgens na drie jaar één participatie om niet voor iedere vier participaties die zij hebben verworven, vooropgezet dat zij na deze drie jaar nog in dienst van de Groep zijn.

Transacties tussen Grontmij en Stichting ESPP bestaan normaliter uit financiering en dividendbetalingen. In de opstartfase zijn 1.972 participaties uitgegeven waarmee een bedrag van € 36.522 gemoeid was.

34. Gebeurtenissen na balansdatum

De Groep is overeengekomen het minderheidsbelang in AEW Plan GmbH, Keulen (Duitsland) met ingang van 1 januari 2009 over te nemen. Op 31 december 2008 bezat de Groep al 87% van de aandelen en dientengevolge zal de acquisitie geen belangrijke gevolgen hebben voor het geconsolideerde resultaat en de financiële positie.

In februari 2009 heeft de Groep haar resterende 20%-belang in A&G Holding B.V. en haar resterende 40%-belang in Afvalverwerking Maasvlakte B.V. overgedragen aan haar voormalige partner in dit joint-ventureproject. De Groep realiseerde hiermee een ingaande kasstroom van circa € 6,4 miljoen.

De jaarrekening 2008 wordt ter vaststelling aangeboden aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. De Algemene Vergadering van Aandeelhouders heeft niet de bevoegdheid de jaarrekening aan te passen.

Enkelvoudige balans per 31 december 2008

In duizenden euro's

Vóór winstbestemming

	Toelichting	2008	2007
Vaste activa			
Dochterondernemingen		91.922	54.541
Leningen aan dochterondernemingen		-	16.252
Investerings verwerkt volgens de 'equity'-methode		550	476
Overige financiële activa		98	111
Financiële activa	3	92.570	71.380
Vlottende activa			
Vorderingen	4	101.432	107.564
Geldmiddelen		2.751	-
		104.183	107.564
Totaal activa		196.753	178.944
Eigen vermogen	5		
Geplaatst kapitaal		4.441	4.441
Agio		61.342	61.342
Wettelijke reserve		4.244	3.663
Reserve koersverschillen		-6.403	-830
Afdekkingsreserve		-832	647
Overige reserves		72.499	54.684
Onverdeeld resultaat		38.320	32.688
		173.611	156.635
Langlopende verplichtingen	6	409	1.500
Kortlopende verplichtingen	8	22.733	20.809
Totaal passiva		196.753	178.944

Enkelvoudige winst- en verliesrekening over 2008

<i>In duizenden euro's</i>	Toelichting	2008	2007
Resultaat uit deelnemingen na belastingen	3	40.600	30.117
Overige resultaten		-2.280	2.571
Winst na belastingen		38.320	32.688

Toepassing artikel 2:402 BW

Aangezien de resultaten van Grontmij zijn opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening, is de enkelvoudige winst- en verliesrekening in overeenstemming met de bepalingen van art.2:402 BW in verkorte vorm opgenomen.

Toelichting behorende tot de enkelvoudige jaarrekening

Inhoud		
1	Waarderingsbasis	121
2	Goodwill	121
3	Financiële activa	121
4	Vorderingen	122
5	Eigen vermogen	122
6	Langlopende verplichtingen	123
7	Verbonden partijen	123
8	Kortlopende verplichtingen	124
9	Bezoldiging van bestuurders en commissarissen	124
10	Honoraria van de accountant	124
11	Niet in de balans opgenomen verplichtingen	124

Toelichting behorende tot de enkelvoudige jaarrekening

1. Waarderingsbasis

De van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen als uiteengezet in toelichting 3 bij de geconsolideerde jaarrekening zoals opgenomen op de pagina's 78 tot en met 86 zijn op consistente wijze toegepast in alle perioden waarover in deze enkelvoudige jaarrekening verantwoording wordt afgelegd.

Grontmij maakt bij de waardering van activa en passiva en resultaatbepaling in haar enkelvoudige jaarrekening gebruik van de optie die wordt geboden in artikel 2:362 lid 8 BW. Dit houdt in dat de grondslagen voor de waardering van activa en passiva en resultaatbepaling van de enkelvoudige jaarrekening gelijk zijn aan de grondslagen die voor de geconsolideerde jaarrekening, die is opgesteld in overeenstemming met EU-IFRSs, zijn toegepast. Hierbij worden deelnemingen, waarop invloed van betekenis wordt uitgeoefend, op basis van de 'equity'-methode gewaardeerd.

2. Goodwill

In verband met een juridische herstructurering binnen de Groep zijn alle belangen in de Carl Bro ondernemingen in december 2007 verkocht en overgedragen aan een tussenholding binnen de Groep, te weten Grontmij Buitenland Holding BV.

3. Financiële activa

Voor het overzicht van de belangrijkste (operationele) dochterondernemingen wordt verwezen naar toelichting 7 op de geconsolideerde jaarrekening. De volledige lijst van dochterondernemingen, joint ventures en deelnemingen is gedeponneerd bij het Handelsregister te Utrecht, Nederland.

Het verloop van de boekwaarde van de financiële activa is als volgt:

<i>In duizenden euro's</i>	Totaal	Dochter- onder- nemingen	Leningen aan dochter- nemingen	Joint ventures	Deel- nemingen	Andere financiële activa
Balans per 1 januari 2007	119.757	102.737	16.252	185	472	111
Mutaties in 2007						
In het kader van een juridische herstructurering binnen de Groep verworven kapitaalbelangen	1.185	1.185	-	-	-	-
Storting op aandelen bij oprichting dochteronderneming	18	18	-	-	-	-
In het kader van een juridische herstructurering binnen de Groep afgestoten kapitaalbelangen	-79.495	-79.495	-	-	-	-
Aandeel in het resultaat over 2007	30.117	30.092	-	25	-	-
Ontvangen dividend	-206	-	-	-206	-	-
Overige mutaties	4	4	-	-	-	-
Balans per 31 december 2007	71.380	54.541	16.252	4	472	111
Mutaties in 2008						
Aandeel in het resultaat over 2008	40.600	40.526	-	75	-1	-
Aflossing leningen	-16.252	-	-16.252	-	-	-
Koersverschillen en overige mutaties	-3.158	-3.145	-	-	-	-13
Balans per 31 december 2008	92.570	91.922	-	79	471	98

Toelichting behorende tot de enkelvoudige jaarrekening

4. Vorderingen

<i>In duizenden euro's</i>		
	31 december 2008	31 december 2007
Dochterondernemingen	101.182	105.922
Vooruitbetaalde kosten en overige vorderingen	250	1.642
	101.432	107.564

5. Eigen vermogen

De mutaties in het eigen vermogen waren als volgt:

<i>In duizenden euro's</i>								
	Totaal	Geplaatst en volgestort kapitaal	Agio-reserve	Wettelijke reserve	Reserve koersverschillen	Afdekkings-reserve	Overige reserves	Onverdeeld resultaat
Balans per 1 januari 2007	138.102	4.441	61.342	8.584	651	-	41.138	21.946
Winstbestemming 2006	-13.323	-	-	-	-	-	8.623	-21.946
Resultaat 2007	32.688	-	-	-	-	-	-	32.688
Valuta-omrekeningsverschillen	-1.481	-	-	-	-1.481	-	-	-
Overige mutaties	649	-	-	-4.921	-	647	4.923	-
Balans per 31 december 2007	156.635	4.441	61.342	3.663	-830	647	54.684	32.688
Winstbestemming 2007	-19.541	-	-	-	-	-	13.147	-32.688
Resultaat 2008	38.320	-	-	-	-	-	-	38.320
Valuta-omrekeningsverschillen	-5.573	-	-	-	-5.573	-	-	-
Overige mutaties	3.770	-	-	581	-	-1.479	4.668	-
Balans per 31 december 2008	173.611	4.441	61.342	4.244	-6.403	-832	72.499	38.320

Aandelenkapitaal

Op 10 mei 2007 is door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van Grontmij besloten om de aandelen te splitsen in de verhouding 1:4. De daartoe benodigde statutenwijziging heeft op 1 juni 2007 plaatsgevonden. Door deze splitsing is ieder aandeel met een nominale waarde van € 1 gesplitst in vier aandelen met een nominale waarde van € 0,25 per aandeel.

Het maatschappelijk aandelenkapitaal van 60 miljoen aandelen is verdeeld in 30 miljoen gewone aandelen met een nominale waarde van € 0,25 en 30 miljoen preferente aandelen met een nominale waarde van € 0,25.

Per 31 december 2008 zijn 17.764.920 gewone aandelen geplaatst en volgestort (2007: 17.764.920 gewone aandelen).

Grontmij heeft geen eigen aandelen ingekocht. Er zijn geen preferente aandelen uitgegeven.

De Raad van Bestuur stelt voor over 2008 ten laste van het onverdeeld resultaat een dividend betaalbaar te stellen van € 1,15 (2007: € 1,10) per (certificaat van een) aandeel.

Agioreserve

De agioreserve is ontstaan bij kapitaalstortingen van aandeelhouders boven de nominale waarde en is te beschouwen als gestort kapitaal. De agioreserve is volledig belastingvrij uitkeerbaar.

Wettelijke reserve

De wettelijke reserve heeft betrekking op de ingehouden winsten van investeringen verwerkt volgens de 'equity'-methode voorzover de Groep de uitkering daarvan niet zelfstandig kan bewerkstellingen.

Reserve koersverschillen

Deze reserve heeft betrekking op valuta-omrekeningsverschillen ter zake dochterondernemingen met een andere functionele valuta dan de euro. Deze reserve wordt onder Nederlands recht als wettelijke reserve aangemerkt.

Afdekkingsreserve

De afdekkingsreserve bestaat uit het effectieve deel van de cumulatieve nettomutatie in de reële waarde van kasstroomafdekkingsinstrumenten met betrekking tot afgedekte transacties die nog niet hebben plaatsgevonden.

Overige reserves

De reserves zijn gevormd uit door Grontmij ingehouden winsten van voorgaande jaren en omvatten tevens de mutaties in de wettelijke reserve ter zake ingehouden winsten van investeringen verwerkt volgens de 'equity'-methode.

De post Overige mutaties in 2008 betreft voornamelijk de wijziging in de reële waarde van voor verkoop beschikbare financiële activa bij een dochtermaatschappij.

6. Langlopende verplichtingen

In 2000 is een lineair af te lossen achtergestelde lening opgenomen die per eind 2008 een openstaand saldo heeft van € 1.500.000 (2007: € 4.500.000). De rentevoet is gefixeerd op 7,875%. De aflossingsverplichting voor 2009 ad € 1.500.000 is opgenomen onder de kortlopende verplichtingen.

De achterstelling bestaat daaruit, dat de vorderingen tot terugbetaling van de hoofdsom zijn achtergesteld bij de vorderingen van alle andere bestaande en toekomstige crediteuren.

De langlopende verplichting per 31 december 2008 betreft een uitgestelde belastingverplichting.

7. Verbonden partijen

Voor de toelichting op de verbonden partijen wordt verwezen naar toelichting 33 op de geconsolideerde jaarrekening.

Toelichting behorende tot de enkelvoudige jaarrekening

8. Kortlopende verplichtingen

In duizenden euro's	2008	2007
Lening	1.500	3.000
Winstbelasting	-8.224	-4.715
Dochterondernemingen	27.033	20.844
Overige schulden en overlopende passiva	2.424	1.680
	22.733	20.809

9. Bezoldiging van bestuurders en commissarissen

Voor de toelichting op de bezoldiging van bestuurders en commissarissen als bedoeld in artikel 2:383 lid 1 BW wordt verwezen naar punt 33 van de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening.

Bij de vennootschap waren in 2008 gemiddeld vier personen in dienst (2007: vier).

10. Honoraria van de accountant

In duizenden euro's	2008			2007		
	KPMG Accountants N.V.	Overig KPMG netwerk	Totaal	KPMG Accountants N.V.	Overig KPMG netwerk	Totaal
Onderzoek van de jaarrekening	407	453	860	368	382	750
Andere controle-opdrachten	131	218	349	101	107	208
Belastingadviezen	-	87	87	-	53	53
Andere niet-controlediensten	-	-	-	-	-	-
	538	758	1.296	469	542	1.011

11. Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Voorwaardelijke verplichtingen

Grontmij heeft eind 2008 voor € 32.907.000 aan garanties verstrekt (2007: € 521.000).

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Grontmij staat aan het hoofd van een fiscale eenheid voor de Nederlandse vennootschapsbelasting met nagenoeg alle Nederlandse 100%-dochterondernemingen. Op grond daarvan is Grontmij aansprakelijk voor de belastingschulden van de fiscale eenheid als geheel.

De Bilt, 11 maart 2009

Raad van Bestuur

S. Thijsen
D.G.H. van der Werf
Mw. B.W. Nørgaard
G.P. Dral

Raad van Commissarissen

F.L.V. Meysman
S.E. Eisma
P.E. Lindquist
J.H.J. Zegering Hadders

Statutaire bepalingen over de winstbestemming

De statutaire regeling over de winstbestemming kan als volgt worden samengevat:

- jaarlijks wordt door de Raad van Bestuur, met goedkeuring van de Raad van Commissarissen, vastgesteld welk deel van de winst aan de reserves wordt toegevoegd;
- winstuitkeringen kunnen slechts plaatshebben tot ten hoogste het bedrag van het uitkeerbaar deel van het eigen vermogen;
- indien in enig jaar verlies is geleden, wordt over dat jaar geen dividend uitgekeerd. Ook in volgende jaren kan pas uitkering van dividend plaatsvinden, nadat het eerder geleden verlies door winst is goedgeemaakt;
- de Algemene Vergadering van Aandeelhouders kan echter op een voorstel van de Raad van Bestuur, dat is goedgekeurd door de Raad van Commissarissen, besluiten een dergelijk verlies te delgen ten laste van het uitkeerbaar deel van het eigen vermogen of ook dividend uit te keren ten laste van het uitkeerbaar deel van het eigen vermogen;
- uitkering van winst geschiedt na de vaststelling van de jaarrekening waaruit blijkt dat zij geoorloofd is.

Voorstel winstbestemming 2008

De Raad van Bestuur stelt voor uit de nettowinst over 2008 een dividend betaalbaar te stellen van € 1,15 (2007: € 1,10) per (certificaat van een) aandeel. Conform het gestelde in het bericht van de Raad van Commissarissen is de voorgestelde winstbestemming dan als volgt:

<i>In duizenden euro's</i>	2008	2007
Nettoresultaat boekjaar	38.320	32.688
Toevoeging aan de overige reserves	-17.890	-13.147
Dividend	20.430	19.541

Aan: de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van Grontmij N.V.

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag op pagina 71 tot en met pagina 124 opgenomen jaarrekening 2008 van Grontmij N.V. te De Bilt gecontroleerd. De jaarrekening omvat de geconsolideerde en de enkelvoudige jaarrekening.

De geconsolideerde jaarrekening bestaat uit de geconsolideerde balans per 31 december 2008, winst- en verliesrekening, overzicht van het totaalresultaat en kasstroomoverzicht over 2008 alsmede uit een overzicht van de belangrijkste grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen. De enkelvoudige jaarrekening bestaat uit de enkelvoudige balans per 31 december 2008 en de enkelvoudige winst- en verliesrekening over 2008 met de toelichting.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de vennootschap is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie en met Titel 9 Boek 2 BW, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en instandhouden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de vennootschap. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de vennootschap heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening. Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel betreffende de geconsolideerde jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de geconsolideerde jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Grontmij N.V. per 31 december 2008 en van het resultaat, overzicht van het totaalresultaat en de kasstromen over 2008 in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie en met Titel 9 Boek 2 BW.

Oordeel betreffende de enkelvoudige jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de enkelvoudige jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Grontmij N.V. per 31 december 2008 en van het resultaat over 2008 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder f BW melden wij dat het jaarverslag zoals opgenomen op pagina 24 tot en met 57 van dit verslag voorzover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Rotterdam, 11 maart 2009

KPMG Accountants N.V.

W.L. van de Vrie RA

De doelstelling van Stichting Preferente Aandelen Grontmij is het behartigen van de belangen van Grontmij N.V., de met haar verbonden onderneming en alle daarbij betrokken partijen. Deze belangenbehartiging kan worden geëffectueerd door het verkrijgen van preferente aandelen en het uitoefenen van de rechten die aan deze aandelen zijn verbonden. De mogelijkheid tot uitgifte van preferente aandelen is een beschermingsmaatregel.

Als deze beschermingsmaatregel wordt genomen, is het een tijdelijke maatregel die Grontmij N.V. in staat zal stellen een mogelijk ongewenste vijandige overname of een ongewenste concentratie van zeggenschap op haar merites te kunnen beoordelen. De statuten van Grontmij N.V. voorzien in de mogelijkheid tot uitgifte van preferente aandelen. Plaatsing van deze aandelen is conform een gesloten overeenkomst mogelijk bij de daartoe opgerichte Stichting Preferente Aandelen Grontmij. Per 31 december 2008 waren geen preferente aandelen uitgegeven.

Werkzaamheden

Gedurende het verslagjaar werden twee bestuursvergaderingen gehouden. Tijdens deze bestuursvergaderingen zijn de volgende onderwerpen aan de orde geweest:

- de jaarcijfers 2007 en halfjaarcijfers 2008;
- de financieringsfaciliteit bij uitgifte van preferente aandelen;
- de samenstelling van het bestuur van de stichting en het rooster van aftreden.

Samenstelling

Op 31 december 2008 bestond het bestuur uit:

Jhr. R.J.M. de Beaufort (voorzitter)

Geboortejaar 1947 **Nationaliteit** Nederlandse **Aftredend en herbenoembaar** 2011 **Huidige functie** directeur Bank Insinger De Beaufort N.V.

S.C. Peij

Geboortejaar 1970 **Nationaliteit** Nederlandse **Aftredend en herbenoembaar** 2009 **Huidige functie** directeur Governance University (Netherlands) BV.

A.J. ten Cate

Geboortejaar 1953 **Nationaliteit** Nederlandse **Aftredend en herbenoembaar** 2012 **Huidige functie** directeur-eigenaar Enatco BV, adviesbureau voor de farmaceutische industrie.

De heer Ten Cate is in 2008 herbenoemd voor een periode van vier jaar.

De heer De Beaufort had op 31 december 2008 4.316 (certificaten van) aandelen Grontmij in bezit. De heren Peij en Ten Cate hadden op 31 december 2008 geen (certificaten van) aandelen Grontmij in bezit.

De bezoldiging van de voorzitter en de andere bestuursleden bedroeg € 4.538 (2007: € 4.538).

Overig

De kosten van de activiteiten van de Stichting bedroegen € 16.541 (2007: € 16.472) en komen conform afspraak ten laste van Grontmij N.V. De Stichting is een onafhankelijke rechtspersoon zoals bedoeld in artikel 5 : 71 lid 1 sub c van de Wet op het financieel toezicht.

Contactgegevens

Stichting Preferente Aandelen Grontmij

Postbus 203

3730 AE De Bilt

De Stichting is te bereiken via de secretaris van Grontmij N.V.,

Mevrouw S. van Nieuwkuyk, +31 30 220 75 39, email: suzan.vannieuwkuyk@grontmij.com.

De Bilt, 18 maart 2009

R.J.M. de Beaufort (voorzitter)

S.C. Peij

A.J. ten Cate

Met ingang van 29 mei 2006 is certificering niet langer een beschermingsmaatregel. In overeenstemming met de Code zal Stichting Administratiekantoor van Aandelen Grontmij N.V. onder alle omstandigheden aan certificaathouders een stemvolmacht geven. Bij de uitoefening van haar stemrecht zal Stichting Administratiekantoor van Aandelen Grontmij N.V. zich primair richten op de belangen van certificaathouders, rekening houdend met de belangen van de vennootschap, de met haar verbonden onderneming en alle andere betrokken partijen.

Werkzaamheden

Gedurende het verslagjaar werd tweemaal een bestuursvergadering gehouden. Daarnaast is ook informeel overleg gevoerd met de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen van Grontmij N.V. Tijdens de bestuursvergaderingen zijn de volgende onderwerpen aan de orde geweest:

- de jaarcijfers 2007 en de halfjaarcijfers 2008;
- de voorbereidingen voor de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van Grontmij N.V.;
- de samenstelling van het bestuur van de Stichting en het rooster van aftreden.

Gedurende het verslagjaar heeft het bestuur van de Stichting de gebruikelijke werkzaamheden verricht zoals het in administratie nemen van gewone aandelen op naam, het van deze gewone aandelen uitgeven van certificaten en de uitoefening van het aan de aandelen verbonden stemrecht. Stemvolmachten zijn verleend aan certificaathouders om het voor hen mogelijk te maken te stemmen op de met hun certificaten corresponderende aandelen.

Nominale waarde van de in administratie genomen aandelen per 31 december 2007	€ 4.371.430
Toename in 2008	€ 2.525
Nominale waarde van de in administratie genomen aandelen per 31 december 2008	€ 4.373.955

Het bestuur was aanwezig bij de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van Grontmij N.V. op 14 mei 2008.

Tijdens deze vergadering heeft het bestuur stemrecht uitgeoefend op circa 69% van het totaal aantal stemmen. Na het horen van de toelichtingen van de Raad van Commissarissen en de commentaren van de aanwezige aandeelhouders, legde het bestuur het voorgenomen stemgedrag uit aan de aanwezigen van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Het bestuur heeft op alle resoluties gestemd volgens de aanbevelingen van de Raad van Commissarissen van Grontmij N.V. aan zijn aandeelhouders.

Samenstelling

Op 31 december 2008 bestond het bestuur uit:

B. van Nederveen (voorzitter)

Geboortejaar 1935 **Nationaliteit** Nederlandse **Aftredend en herbenoembaar** 2009 **Belangrijkste eerdere functies** bestuursvoorzitter Hoehst Holland NV, president Koninklijk Instituut van Ingenieurs.

G.J.M. Braks

Geboortejaar 1933 **Nationaliteit** Nederlandse **Aftredend en herbenoembaar** 2011 **Belangrijkste eerdere functies** voorzitter Eerste Kamer der Staten-Generaal, minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

E.P. Heiden

Geboortejaar 1939 **Nationaliteit** Nederlandse **Aftredend en niet herbenoembaar** 2008 **Belangrijkste eerdere functie** concurndirecteur Juridische zaken Koninklijke DSM NV.

De heer Heiden was lid van het bestuur tot eind 2008. Het bestuur spreekt jegens de heer Heiden zijn dank uit voor diens bijdragen aan de Stichting.

In 2009 zal worden voorzien in de vacature die door het aftreden van de heer Heiden is ontstaan. Het bestuur zal alvorens tot benoeming over te gaan de certificaathouders in de gelegenheid stellen om aan het bestuur een persoon voor benoeming tot bestuurslid aan te bevelen.

De heren Van Nederveen, Braks en Heiden hadden op 31 december 2008 geen (certificaten van) aandelen Grontmij in bezit. De bezoldiging van de voorzitter bedroeg € 6.807 (2007: € 6.807) en van elk van de leden € 4.538 (2007: € 4.538).

Overig

De kosten van de activiteiten van Stichting Administratiekantoor van Aandelen Grontmij N.V. bedroegen € 22.937 (2007: € 22.859) en komen conform de afspraken ten laste van Grontmij N.V. De Stichting is een onafhankelijke rechtspersoon zoals bedoeld in artikel 5: 71 lid 1 sub d van de Wet op het financieel toezicht.

Contactgegevens

Stichting Administratiekantoor van Aandelen Grontmij N.V.

Postbus 203

3730 AE De Bilt

De Stichting is te bereiken via de secretaris van Grontmij N.V.,

Mevrouw S. van Nieuwkuyk, +31 30 220 75 39, email: suzan.vannieuwkuyk@grontmij.com.

De Bilt, 18 maart 2009

B. van Nederveen (voorzitter)

G.J.M. Braks

BELGIË

J. Bosschem,
directeur

R.J. Boer,
controller

DENEMARKEN

B.W. Nørgaard,
directeur

J.C. Wrang,
financieel directeur

DUITSLAND

B. Schierenbeck,
directeur

A. Lühr,
controller

NEDERLAND

G.P. Dral,
directeur

E.J.F. Bos,
financieel directeur

POLEN

M. Chrzanowski,
directeur

P. Glogowski,
financieel directeur

VERENIGD KONINKRIJK

L. Hughes,
directeur

D. Sadler,
financieel directeur

ZWEDEN

U. Palmblad,
directeur

T. Stegerud,
financieel directeur a.i.

BELGIË

Frans Smoldersstraat 18
1932 Zaventem
België
T +32 27 25 01 10
F +32 27 25 45 02
www.grontmij.be

DENEMARKEN

Granskoven 8
2600 Glostrup
Denemarken
T +45 4348 6060
F +45 4348 6660
www.grontmij-carlbro.dk

DUITSLAND

Friedrich-Missler-Straße 42
28211 Bremen
Duitsland
T +49 421 20 32 6
F +49 421 20 32 747
www.grontmij.de

NEDERLAND

De Holle Bilt 22
3732 HM De Bilt
Postbus 203
3730 AE De Bilt
Nederland
T +31 30 220 79 11
F +31 30 220 01 74
www.grontmij.nl

POLEN

ul. Ziębicka 35
60-164 Poznań
Polen
T +48 61 864 93 00
F +48 61 864 93 01
www.grontmij.pl

VERENIGD KONINKRIJK

Grove House
Mansion Gate Drive
Leeds
LS7 4DN
Verenigd Koninkrijk
T +44 113 262 00 00
F +44 113 262 07 37
www.grontmij.co.uk

ZWEDEN

P.O. Box 47303
100 74 Stockholm
Mejerivägen 1
Zweden
T +46 10 480 00 00
F +46 10 480 19 00
www.grontmij.se

Uitgave Grontmij N.V., april 2009 **Lay-out en opmaak** IK communicatie, Simonshaven **Fotografie** Grontmij Image Database, Hadewych Veys **Spreads** Lieske Meima Fotografie **Drukwerk** Drukkerij De Raat & De Vries (Thieme Grafimedia, Amsterdam) **Papier omslag** Propoff 250 gr/m² **Papier binnenwerk** Nordland FSC 120 gr/m² Profijt; Nordland en Propoff worden duurzaam geproduceerd en zijn ISO- en FSC-gecertificeerd.

Kantoren

Voor onze kantoren: www.grontmij.com

Grontmij N.V.

De Holle Bilt 22

Postbus 203

3730 AE De Bilt

T +31 30 220 79 11

F +31 30 220 34 67

corporate.communication@grontmij.com

www.grontmij.com

